

HET LAND VAN NEVELE

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT VAN DE HEEMKUNDIGE KRING

**SEPTEMBER
2019**

**JAARGANG
L**

**AFLEVERING
3**

AFGIFTEKANTOOR 9850 NEVELE
P005093

Verantwoordelijke uitgever: J. LUYSSAERT, Veldestraat 26, 9850 Merendree

INHOUD

A. BOLLAERT	
Gepantserde vleugels door het Land van Nevele	3
A. BOLLAERT	
Landegems jurist een der grondleggers van het internationaal ruimterecht	9
A. BOLLAERT	
De nieuwe school van Poesele... die er nooit kwam!	18
S. DE GROOTE	
Gebeurtenissen uit 'Het Land van Nevele' in de Nederlandse pers	33
A. BOLLAERT	
Armenzorg in Poesele tijdens de 17de en 18de eeuw	72
S. DE GROOTE	
Van Belle uit Zeveren, radicaal liberale kennis van Karl Marx?	100
A. BOLLAERT	
Molenaar Braet uit Nevele en zijn knecht Andries De Clercq uit Zeveren namen het tijdens de Negenjarige Oorlog niet zo nauw met de graanwetten	102
Activiteitenkalender herfst 2019	109

GEPANTSERDE VLEUGELS DOOR HET LAND VAN NEVELE

Sinds begin dit jaar trekt de rondreizende tentoonstelling 'Gepantserde vleugels' door ons land. De tocht van de expo begon op 28 januari in het Koninklijke Legermuseum in Brussel en deed o.a. de navolgende steden en gemeenten aan: Aalter, Poperinge, Roeselare en Tielt. Nadien volgden nog Lommel, Sint-Niklaas en Merksplas.

Naar aanleiding van de 75ste verjaardag van onze bevrijding door de Poolse troepen van generaal Maczek in september 1944 projecteerden we tijdens onze 50ste algemene ledenvergadering op zondag 17 februari 2019 twee films van Bart Verstockt 'Vechten voor geen Vaderland' en 'Sylwester' die door de filmmaker werden ingeleid en achteraf ook in andere steden en gemeenten werden vertoond die door de Polen werden bevrijd.

In Aalter en Tielt vulden we de tentoonstelling aan met fotomateriaal uit ons archief maar in de tentoonstelling zit ook een grote prachtige foto van de Poolse doortocht in Nevele zelf.

Onze oproep naar foto's van de bevrijding gaf niet het resultaat dat we verwacht hadden maar we vinden het toch meer dan de moeite waard om het verzamelde fotomateriaal op te nemen in ons tijdschrift.

Een uitgebreide artikelenreeks over de bevrijding van onze streek verscheen in september 2004 in ons tijdschrift onder de titel 'Vierenveertig mensen vertellen over hun bevrijding in september 1944'. Het tijdschrift is niet meer verkrijgbaar maar kan gelezen worden op onze website.

(Uit de expo 'Gepantserde vleugels')

Na de gevechten in Ruiselede op vrijdag 8 september 1944 tegen terugtrekkende Duitse eenheden trokken de gevechtstroepen van de 1ste Poolse Pantserdivisie door het Land van Nevele. Ze werden door de bevolking zeer enthousiast ontvangen.

Op 9 september bereikten de Poolse troepen Nevele en onmiddellijk werd begonnen met de aanleg van een brug over het kanaal. De vorige noodbrug was op 7 september door de terugtrekkende Duitsers vernield. De foto toont ons een Sherman tank die op 10 september 1944 de geniebrug overstak over het Schipdonkkanaal tussen de Korte Munt en de Lange Munt. De woning die we rechts achteraan zien is de huidige Bakkerij Welvaert.

Uit het fotoarchief van de familie De Pauw kregen we drie foto's ter beschikking.

Poolse bevrijders rijden in een Bren Carrier Nevele binnen. Op de achtergrond de villa die de familie Blomme liet bouwen waar Cyriel Buysse zijn roman 't Bolleken situeert.

Op een van deze foto's staan ook Schotse soldaten. Op 9 september had in Nevele een optocht plaats waarbij Adhemar De Pauw als dienstdoende burgemeester werd aangesteld. Op 7 september hadden enkele verkenners van de Royal Scots Fusiliers vanuit Sint-Martens-Lerne het kruispunt 'De Vos' in Vosselare bereikt. Een viertal onder hen begaf zich via de Lange Munt naar Nevele dorp en namen aan de optocht deel.

Aan het kruispunt 'De Vos' kwam René Stofferis met zijn fiets een kijkje nemen naar de aangekomen Poolse troepen. (Archief familie Marcel Michiels)

Op 12 september 1944 nam Boris Muraceov, een handelaar uit Sint-Denijs-Westrem van Roemeense origine, deze foto's van een Poolse vrachtwagen in panne met enkele omwonenden in de Damstraat te Vosselare of Sint-Martens-Leerne.

(Uit het archief van Oud Hansbeke)

Het was een zaterdag (9 september), iets voor de middag, toen de geallieerden Hansbeke binnenreden. Hier waren dat de Polen, en eigenlijk was dat niet zo'n overrompelende massa. Het waren maar enkele militairen, maar ze hadden wel tanks, en dat was natuurlijk indrukwekkend." vertelden René Langerart en Agnes Geiregat aan hun kleindochter Eleke Langerart tijdens een interview voor een artikel in ons eerder geciteerd tijdschrift van september 2004.

André Bollaert
Poesele

LANDEGEMS JURIST EEN DER GRONDLEGERS VAN HET INTERNATIONAAL RUIMTERECHT

Twee gebeurtenissen op 21 juli 1969 staan in ons collectief geheugen gegrift. Eddy Merckx won zijn eerste Ronde van Frankrijk en zette gans België op zijn kop. Maar de hoofdgebeurtenis die dag speelde zich af hoog in de ruimte, op de maan. De dag voordien, op 20 juli 1969 was de 'Eagle', de maanlander van de Apollo 11-missie, op het maanoppervlak geland. Aan boord bevonden zich de astronauten Neil Armstrong en Edwin 'Buzz' Aldrin. De derde astronaut, Michael Collins, was achtergebleven in het commandoruimteschip 'Columbia'. Vier dagen eerder waren de astronauten van Apollo 11 vertrokken vanaf het Kennedy Space Center ten westen van het Cape Canaveral Air Force Station in Florida. Enkele uren na de landing, het was toen al 21 juli, verliet Neil Armstrong de maanlander en zette als eerste mens ooit een voet op de maan. Hij sprak toen de beroemde woorden: *"That's one small step for a man, one giant leap for mankind."* (Dat is een kleine stap voor een mens, maar een reuzensprong voor de mensheid.)

De ruimtevaart werd vooral beheerst en bevolkt door de Amerikanen en de Russen. Ook twee Belgen waren succesvol als ruimtevaarder. Dirk Frimout cirkelde in 1992 tijdens de Spaceshuttlemissie STS-45 van 24 maart tot 2 april 147 maal rond de aarde in de spaceshuttle Atlantis. Hij werd zo de eerste Belg in de ruimte. Tien jaar later, op 30 oktober 2002 werd Frank De Winne als boordwerktuigkundige gelanceerd aan boord van de Sojoez TMA-1 in het kader van de Odissea Missie. Hij verbleef toen acht dagen aan boord van het internationaal ruimtestation ISS en werd zo de tweede Belgische ruimtevaarder. Op 27 mei 2009 werd hij voor een tweede maal in de ruimte gelanceerd voor een verblijf van een half jaar in het ruimtestation ISS. Tijdens de laatste twee maanden van de missie was De Winne de eerste bevelhebber van het ruimtestation die niet uit Rusland of de Verenigde Staten kwam.

Maar de geschiedenis van de Belgen in de ruimtevaart begint veel vroeger en dit brengt ons naar Landegem in het Land van Nevele. Daar woonde het echtpaar Emiel Verplaetse-Irma De Groote. Emiel was verzekeringsagent en deed ook geldplaatsingen. Bij overlijdens regelde hij voor vele Landegemnaars de registratierechten en hij werd er eerbiedig 'Mijnheer Emiel' genoemd.

Het echtpaar kreeg twee kinderen: Maria die later zou huwen met de Vosselaarse architect Georges Speekaert en een zoon Juliaan geboren in Landegem op 30 oktober 1907.

Juliaan bleek een uitmuntend student te zijn met een bijzondere aanleg en interesse voor de rechten. In 1931, op 24-jarige leeftijd, werd hij doctor in de rechten aan de Gentse universiteit. Hij liet zich inschrijven aan de Academie van Internationaal Recht in Den Haag en vanaf 1932 was hij stagiair aan het Hof van Beroep in Brussel. Tussendoor volgde hij verder lessen aan de universiteiten van Brussel (Letteren en Wijsbegeerte) en Gent (Consulaire Wetenschappen). Daarna volgde een jaar specialisatie in Parijs en werd hij assistent aan het 'Institut für ausländisches Recht und Völkerrecht' aan de universiteit van Berlijn.

In 1936 liep hij in de Verenigde Staten college aan de University of Harvard, Lawschool. In 1938 behaalde hij er de titel van Doctor of Juridical Science. Naast oud-minister Pierre Wigny was hij de tweede Belg die ooit deze titel aan Harvard behaalde. Van zijn verblijf in de Verenigde Staten maakte hij ook gebruik om zijn brevet van piloot te behalen. Eens terug in België werd hij advocaat aan het Hof van Beroep in Brussel en studeerde hij verder in Firenze.

Hij specialiseerde zich vooral in het volkenrecht, het luchtvaartrecht en het internationaal privaatrecht. Zijn uitstekende kennis van verscheidene Europese talen liet hem toe regelmatig te publiceren in het Nederlands, Frans, Engels, Duits, Italiaans en Spaans. Tijdens de oorlog werkte hij als journalist bij de Franstalige Brusselse krant 'Le Soir' waarvan de redactie onder de controle van de Duitsers was geplaatst. Het leverde hem na de oorlog een veroordeling op voor verraad van vijf jaar door de 'Conseil de guerre de Bruxelles'.

Verplaatse werkte onverdroten verder en de ontluikende ruimtevaart deed hem verder vooruit kijken. Reeds op 30 september 1950 werd er een eerste internationaal ruimtevaartcongres gehouden in Parijs, in het 'Grand Amphithéâtre de la Sorbonne'. Toen op 4 oktober 1957 de Russen 'Spoetnik 1' lanceerden in een baan rond de aarde begon de ruimtewedloop definitief.

JULIAN G. VERPLAETSE

Doctor of Juridical Science (S. J. D. Harvard)

Doctor Juris (Ghent)

INTERNATIONAL LAW IN VERTICAL SPACE

AIR. OUTER SPACE. ETHER.

Exclusive Distribution for North America

Fred B. Rothman and Cy

57 Leuning Street

South Hackensack N. J.

(U.S.A.)

De bescheiden Verplaetse verschijnt voor het eerst op het voorplan op zo'n congres in augustus 1960 in Stockholm. Het was een van de meest bewogen congressen die tot dan toe waren gehouden. Er was vooral de nasleep van de affaire Francis Gary Powers, de Amerikaanse spionagepiloot die met zijn U2 vliegtuig op 1 mei 1960 boven Rusland was neergehaald. Vluchten in de ruimte en in de buitenste luchtlagen waren niet onderworpen aan een of andere internationale overeenkomst of volgens algemeen aanvaard begrip niet onderworpen aan nationale wetgevingen. M.a.w. piloot Powers kon volgens de Amerikanen niet beschuldigd worden van een inbreuk op het Sovjetluchtruim en kon dus ook niet beschuldigd worden van spionage of agressie. Het Amerikaanse standpunt zorgde voor grote verontwaardiging bij de Russische afvaardiging die het niet onder stoelen of banken staken dat ze nog weinig interesse hadden voor verdere internationale samenwerking en ze weigerden verdere medewerking aan het op te richten internationaal instituut voor ruimtereizigers.

Ondertussen waren lucht- en ruimtevaart zodanig geëvolueerd dat hier een lacune ontstond die door internationale samenwerking zou moeten worden opgevuld.

Rond dergelijke congressen werden door de Amerikanen en de Russen echte propagandashows opgevoerd. Zo slaagden de Amerikanen op 19 augustus 1960 erin met een net aan een vliegtuig een terugkerende capsule met meetinstrumenten op te vangen. De Russen konden natuurlijk met een stunt niet achterblijven en de volgende dag raakte bekend dat Spoetnik V na een vlucht van één dag weer terug was uit de ruimte met aan boord twee honden, veertig muizen en twee ratten. Het was de eerste keer dat er levende dieren terugkwamen uit de ruimte. Het was een eerste grote test voor het overleven in de ruimte.

Juliaan Verplaetse maakte het allemaal mee vanop de eerste rijen. Hij hield op het congres een opmerkelijke lezing over 'Conflicts of Air- and Outer Space Law' die in de verslagen van het congres (p. 145-151) werden opgenomen.

De Russische Kosmonaut Sevastjanov en Juliaan Verplaetse tijdens het 21ste internationaal ruimtevaartcongres te Konstanz (Duitsland) in oktober 1970. Vitali Ivanovitsj Sevastjanov (Krasno-oeralsk, 8 juli 1935-Moskou, 5 april 2010) was een Russisch ruimtevaarder. Sevastjanov's eerste ruimtevlucht was Sojoez 9 met een Sojoez draagraket en vond plaats op 1 juni 1970. Doel van deze vlucht was de grenzen van zowel technische middelen als de mens in de ruimte te verkennen. De voor die tijd lange vluchtduur brak het toenmalige duurrecord. In totaal heeft Sevastjanov twee ruimtevluchten op zijn naam staan. Tevens maakte hij deel uit van de backup crew voor Sojoez 8, Sojoez 11, Sojoez 12 en Sojoez 17. In 1993 ging hij als astronaut met pensioen en in 1994 werd hij afgevaardigde van de Staatsdoema, het lagerhuis van de Russische Federatie. Hij ontving twee keer de titel Held van de Sovjet-Unie. (Bron: Wikipedia)
(Verz. Anne Criel-Speekaert)

De minzame Verplaetse werd een graag geziene gast op luchtvaartcongressen en colloquia rond internationaal privaatrecht en volkerenrecht.

Van bij de oprichting van het International Institute of Space Law in 1958 was hij een actief lid. We nemen hier de getuigenis over van Professor Dr. Isabella H. Ph. Diederiks-Verschoor¹, een andere grote rechtsgeleerde die Dr. Verplaetse zeer goed heeft gekend. In Nederland werd ze ook wel de 'Powervrouw van het recht' genoemd. Ze was zeventien jaar voorzitter van het International Institute of Space Law bijgestaan door een Amerikaanse en een Russische vice-president.

*Onthulling gedenkplaat Juliaan Verplaetse aan de sporthal van Landegem op 28 oktober 1990 met v.l.n.r. Dr. Diederiks-Verschoor, burgemeester Antoon Van Speybroeck, heemkring voorzitter Jan Luyssaert, heemkring bestuurslid Yvonne De Keer, Roger Wille en Anne Criel-Speekaert.
(Foto René Van de Walle, verz. Het Land van Nevele)*

¹ De Nederlandse Isabella Henrietta Philepina Verschoor (*Amersfoort 29 juli 1915-Baarn 17 oktober 2017) was een pionier van het ruimterecht en een van de grondleggers van het International Institute of Space Law (IISL) waarvan ze voorzitter was van 1973 tot 1990.

Bij de onthulling van de gedenkplaat van Dr. Juliaan Verplaetse² op 28 oktober 1990 aan de muur van sporthal in Landegem stond Dr. Diederiks-Verschoor erop hierbij aanwezig te zijn en er de hulderede te houden.

We citeren uit haar toespraak: "Het wellicht meest bekende en nog steeds geciteerde werk van Juliaan Verplaetse is zijn boek International Law in Vertical Space, de regels betreffende Air, Outer Space en Ether, waarmee de telecommunicatie wordt bedoeld. U weet allen welk een grote vlucht de telecommunicatie heeft genomen. Het is verrassend om te zien hoezeer Dr. Verplaetse reeds allerlei ontwikkelingen op dit gebied in 1960, het jaar waarin het boek bij de bekende Amerikaanse uitgever Fred. Rothman and Cy. te South Hackensack (New Jersey) is verschenen, heeft voorzien. Het boek geeft trouwens meer dan de titel belooft. Het geeft een wijd panorama van allerlei facetten van het recht, daarbij steeds vergelijkingen treffend tussen het internationale recht in het algemeen, het luchtrecht, het ruimterecht en de telecommunicatie.

Dr. Verplaetse volstaat in zijn boeken niet met voortreffelijke beschouwingen van het bestaande recht, zijn grote waarde als jurist is gelegen in zijn visie op en zijn suggesties t.a.v. toekomstige ontwikkelingen. Zijn boeken hebben daardoor hun belang behouden.

...

Zijn laatste boek behandelt The Laws of War and Neutrality in Air and Outer Space, een onderwerp waarvoor hij veel belangstelling had die hem goed te stade kwam bij zijn Volkenrechtelijke colleges aan de universiteiten van Maryland, Bremen, Heidelberg en Bonn.

Het is mij een voorrecht om Dr. Verplaetse gekend te hebben en om met u deze uitnemende Belgische - mag ik zeggen - Vlaamse jurist hier met u te mogen gedenken."

² Het aanbrengen van een gedenkplaat van Dr. Verplaetse door de gemeente Nevele kam er op voorstel van heemkring Het Land van Nevele i.s.m. het Museum Rietgaverstede.

*Dr. Juliaan Verplaetse gaf gastcolleges over internationaal privaatrecht en ruimterecht over gans de wereld. Zo gaf hij enkele maanden voor zijn dood, op 16 januari 1971 nog een gastcollege in Tokyo.
(Verz. Anne Criel-Speekaert)*

Verplaetse had ook een grote interesse voor talen en kunst en publiceerde zelfs een werkje over Rubens. Ondanks zijn internationale carrière bleef hij sterk gehecht aan zijn geboortestreek en zijn familie. Toen zijn petekind Anne Speekaert afgestudeerd was als juriste nam hij haar regelmatig mee naar de internationale ruimtevaartcongressen. Dank zij mevrouw Criel-Speekaert beschikt Erfgoedcentrum Het Land van Nevele over enkele van de werken van deze grote Vlaamse rechtsgeleerde die over alle belangrijke bibliotheken van de wereld verspreid zijn.

Juliaan Verplaetse overleed in Gent op 3 oktober 1971.

André Bollaert
Poesele

Bronnen:

- Janssens A., Mensen uit ons heem (I) Dr. Jur. Juliaan Verplaetse, een groot rechtsgeleerde uit Landegem, in *Het Land van Nevele*, jg. 1989, afl. 3, p. 163-176.
- Dr. Diedericks-Verschoor, *Herdenkingsrede voor Dr. J. Verplaetse* (oktober 1990).
- Huldebroschure uitgegeven door de heemkundige kring Het Land van Nevele, oktober 1990.
- Informatie en documentatie ons bezorgd door ons lid Mw. Anne Criel-Speeckaert.

DE NIEUWE SCHOOL VAN POESELE ... DIE ER NOOIT KWAM!

Voorwoord

Via mijn vriend Jos Mestdach kwam ik enkele jaren geleden in het bezit van een dossiertje over de bouw van een nieuwe school in Poesele. Het bundeltje bevat enkele officiële documenten die zich bevonden in het archief van de jongensschool waar zijn vader hoofdonderwijzer was. Het dossier is onvolledig maar de plannen en de prijsoffertes van de ondernemers geven ons een beeld van wat het zou geworden zijn. De plannen zijn van Toon Maes, een architect uit Deinze wiens politiek engagement hem een veroordeling tot de doodstraf zou kosten na de Tweede Wereldoorlog. In het laatste deel van deze bijdrage zullen we de figuur van Toon Maes eens nader belichten. Meer informatie over Maes, zijn leven en zijn werk, kan je vinden in de bijdrage van Piet Cassiman in het KGK-jaarboek van 2005 van onze zustervereniging Dunsu.

De gemeenteschool van Poesele

Op 1 oktober 1855 werd naar een ontwerp van Jan August Clarysse, onderpastoor van Wingene en architect van de kerk van Poesele, een nieuwe school in Poesele in gebruik genomen in de Beentjesstraat¹. Het bakstenen T-vormig gebouw bestond uit een ruime onderwijzerswoning aan de straatzijde met verticaal daarop de schoolgebouwen bestaande uit één grote klas en twee kleinere lokalen waarvan één van de twee oorspronkelijk diende als *'s meesters kabinet*.

Tijdens de Meidagen 1940 werd tussen 25 en 27 mei te Poesele hevig gevochten in de omgeving van de Poekebeek. Tijdens deze korte tijdspanne sneuvelden op Poesels grondgebied zeker acht Duitse soldaten, veertien Belgische soldaten, twee Poeselse burgers (burgemeester Raymond De Boever en Theophiel De Witte), twee vluchtelingen en vielen tientallen gewonden. De kloosterschool was in beslag genomen door het Rode Kruis en bleef van vernieling gespaard.

¹ Nu Beentjesstraat 9 en 11.

Onderwijzer Adhemar Mestdach nam eind mei 1940 deze foto van de vernielde O.L.Vrouwkapelkapel in de Beentjesstraat.

De 'oorlogsklas' van meester Adhemar in zijn privéwoning tijdens de jaren 1941 en 1942.

De jongensschool in de Beentjesstraat was in de vuurlinie van het oorlogsgeweld terecht gekomen. De 18de-eeuwse kapel voor het schoolgebouw werd op 27 mei volledig verwoest en de enige klas van de jongensschool was door talrijke mortierinslagen zo zwaar beschadigd dat les geven in dit lokaal niet meer mogelijk was. In afwachting van de bouw van een nieuwe school of een voorlopige herstelling van het oude gebouw, besloot meester Mestdach dan maar les te geven in zijn privéwoning.

Een nieuwe school voor Poesele

Het Poesels gemeentebestuur nam de Deinse architect Toon Maes onder de arm en liet hem de plannen ontwerpen voor de bouw van een nieuw schoolgebouw op de plaats van het huidige gebouw.

Op 12 december 1940 diende Maes het 'Bijzonder lastenboek' in bij de Provincie Oost-Vlaanderen; het werd ingeschreven als 'Werk nr. 41007'. De werken bestonden uit het afbreken van de bestaande schoolgebouwen en het bouwen van een nieuwe school. De werken moeten voltooid zijn binnen de 120 werkdagen vanaf de aanvang van de werken. Bij elke dag vertraging zal een bedrag van 50 fr. afgehouden worden van de eindafrekening van de aannemer.

Beschrijving van de werken

De detailbeschrijving van de aanbesteding laat ons toe een idee te vormen van de uit te voeren werken. Eerst en vooral dienden een stalling, de toiletten en de school zelf afgebroken te worden.

Voor de bouw van de nieuwe school moest 187,30 m³ grond worden uitgegraven, diende 58,53 m³ fundering gegoten en 46,56 m³ metselwerk opgetrokken onder het grondvlak. Het metselwerk boven de grond werd geraamd op 133,93 m³ en de schouwen op 13,68 m³.

Het gevelwerk diende uitgevoerd in 'papesteen' (242,19 m²) en klinkaart (70 m²) en daarna gevoegd. Voor de dorpels was 1,87 m³ klein graniet voorzien.

De zoldering bestond uit 15,21 m³ gewapend beton en 200 m² hordis². De oppervlakte van de nieuwe vloer werd geraamd op 92,92 m², het plafonneerwerk op 276,54 m² en het cementen pleisterwerk op 151,54m². In de planning was ook een nieuwe koer van 455,15 m² in dallen opgenomen. Verder lezen we dat er 'pissynen', W.C.'s, 'gemakdeuren', ventilatoren, verluchttingsroosters, kapstokken, borden, 'zonnestoren' en een metalen deur van 2,75 m² voorzien waren. Verder zouden twee regenputten geplaatst worden en de nodige ontvangstputjes om het overvloedige regenwater weg te leiden samen met een nieuwe pompinrichting met pompput, 24 meter darm, een handpomp en een wasbak. Voor de ramen was 44,56 m² hout en 79 m² glas voorzien. In de oorspronkelijke plannen was er op het gebouw een dak voorzien. Het bestond uit 10,68m³ hout voor het dakgebinte en 422 m² pannen.

De aanbestedingen

Volgens de benaderende raming van architect Maes was de totale kostprijs op 264.428,74 fr. begroot vermeerderd met 13.077 fr., zijnde 5 % ereloon voor de architect en 750 fr. aanbestedingskosten, zodat het totaal 275.249,74 fr. bedroeg.

De aanbesteding werd eind 1941 bekend gemaakt. Gezien de oorlogsomstandigheden was het voor de aannemers niet altijd mogelijk om hun offerte tijdig in te dienen. Zo vroegen Cyriel Christiaens (Ruisselede) en Alfons Ysebaert (Vosselare) uitstel aan burgemeester Jules Schelstraete en architect Maes. Zij ontvingen de plannen en de beschrijving op 10 januari en de offertes moesten ten laatste tegen vrijdag 16 januari 1942 om 11 uur binnen zijn bij het Commissariaat van 's Lands Wederopbouw in Gent. Zij gaven hun offerte op 11 januari persoonlijk af aan burgemeester Schelstraete. Dit gebeurde ook door twee andere aannemers. In totaal dienden zes aannemers een offerte in.

De aangetekende zending van aannemer De Loof uit Brussel werd op 8 januari 1942 verstuurd en kwam pas op 30 januari in handen van de provinciale commissaris.

² Welfsel, holle betonplaten.

O. Rogge-Verstuylt, metser - aannemer Poesele

H. R. nr 15728

DEEL METSELWERK

AANDUIDING DER WERKEN		Een- heden	Hoeveel- heden	eenheids- prijs	Gedeeltelijke sommen
Art.					
	<i>Gemeente School te Poesele.</i>				
	<i>Het pannendak werd vervangen door een plat dak met afvalfbedekking</i>				
	<i>Werken in min berekend aan de eenheidsprijzen</i>				
	<i>1ste Punt 6; metselrij boven de grond.</i>	m ²	15,00	389,00fr.	5835,00fr.
	<i>idem schouwen.</i>	"	3,00	389,00fr.	2329,00fr.
	<i>2de Punt 7; paasesteen.</i>	m ²	53,00	53,00fr.	2809,00fr.
	<i>idem voegwerk.</i>	"	55,00	12,00fr.	660,00fr.
	<i>idem kl. graniet (lopgesels)</i>	m ²	433,2	1135,00fr.	1533,12fr.
	<i>3de Punt 10; kapwerk.</i>	m ²	10,622	399,53fr.	4240,57fr.
	<i>hilgoten.</i>	m ²	12,00	82,00fr.	984,00fr.
	<i>hilg. zinch.</i>	"	12,00	52,00fr.	624,00fr.
	<i>pannen.</i>	"	1122,00	54,60fr.	23081,20fr.
	<i>vorsten.</i>	lon.	24,00	24,00fr.	618,00fr.
	<i>noordboomen.</i>	"	22,00	28,00fr.	616,00fr.
	<i>kormissen.</i>	"	44,75	128,00fr.	9952,00fr.
	<i>afleidingsbuizen.</i>	"	9,00	20,50fr.	184,50fr.
	<i>gietijzeren voetbuizen.</i>	stuk	3	112,00fr.	336,00fr.
	<i>4de Punt 21; ramen.</i>	m ²	28,0	595,00fr.	1666,00fr.
	<i>5de Punt 23; glas.</i>	"	2,60	85,50fr.	222,30fr.
		<i>Werken in min. Sammen.</i>			<i>93.964,14fr.</i>
		<i>" " meer Sammen.</i>			<i>66.839,65fr.</i>
		<i>in. meer</i>			<i>27.124,52fr.</i>
	<i>17 Maart 1942</i>				
	<i>De ondernemer</i>				
	<i>O. Rogge</i>				

De nieuwe verrekening van aannemer Rogge.

De offertes gaven het volgende resultaat (in alfabetische volgorde):

Cyriel Christaens, Ruiselede (metselwerk) &

Alfons Ysebaert, Vosselare (timmerwerk)

365.980,38 fr

Achiel De Loof, Hoogstraat 128, Gent

440.816,12 fr.

Jean De Loof, Congreslaan 29, Brussel

528.680,00 fr.

Gustaaf Gistelinck, Wollestraat 61, Gent

355.846,51 fr.

Octaaf Rogge, Beentjesstraat 3, Poesele

355.424,70 fr.

Jules Van de Walle, Oude Pittemstraat, Tielt

382.762,00 fr.

Uit de offertes blijkt dat de laagste offerte werd ingediend door Metser-aannemer O. ROGGE-VERSTUYFT uit Poesele die vermoedelijk ook de werken (onder voorbehoud) kreeg toegewezen. We hebben het over vermoedelijk omdat we geen gegevens over de toewijzing van de werken terugvonden.

Het verder verloop van het dossier

Om de kosten te drukken werd geopteerd voor een plat dak met asfaltbedekking. Enkel van aannemer Rogge vonden we in het dossier een offerte in min en in plus hierover terug. De vermindering van de kosten door het niet plaatsen van een dak, minder opgaand metselwerk enz. werd geraamd op 93.964,17 fr.

Anderzijds dient de draagkracht van de hourdis (200 kg/m^2) verhoogd naar 500 kg/m^2 wat een meerkost van 6.000 fr. betekent. De speciale bimsbeton³ (34 m^3) voor isolatie met een helling van 2 cm per meter kost 25.500 fr. De asfaltbedekking Madou (of gelijkwaardig) met 20 jaar waarborg over 250 m^2 kost 10.000 fr. en de 98 lopende meter donkerbruine muurdekstenen met speciale hoeken in verglaasde aarde kosten 17.444 fr. Met nog enkele kleinere aanpassingen erbij komt de meerkost op 66.8369,65 fr. of een

³ Bimsbeton is een lichte betonsoort. Het is een verhard mengsel van meestal bimskiezel (vulkanische puimsteen), water en cement.

verschil tussen meerkost en minkost van 27.124,52 fr.

Dit komt erop neer dat het schoolgebouw met platform voor de som van 328.300,18 fr. (355.424,70 min 27.124,52) zou kunnen gebouwd worden.

COMMISSARIAAT-GENERAAL
VOOR 'S LANDS WEDEROPBOUW

GENT, den 24 Juli 1942.
Sint-Pietersnieuwstraat, 53

PROVINCIAAL COMMISSARIAAT
VOOR OOST-VLAANDEREN

Heer Burgemeester,

Cy/Ref. { Dossier Nr. 30.042
resolutie Nr.

U/Ref.

Bijlage (n)

Gelieve onze referentie op te geven, en te vermelden op welke plaats per brief te bepalen

VC/PVG

POESELE - Nieuwen van een lagere gemeenteschool

Ik heb de eer U hierbij den aanbestedingsbundel betreffende bovenvermelde zaak terug te zenden.

Het dossier van aanbesteding gaf geen aanleiding tot opmerkingen vanwege het Commissariaat- en werd zooals voorzien in het rondschrijven nr. 85 RD. 30.3.42 aan de Bezettende Overheid voorgelegd.

Deze laatste verzet zich echter voor het oog en blik tegen het ingang zetten dezer werken.

Dienvolgens moet tot nader bevel van mijnen-
wege voorloopig van de uitvoering dezer werken
worden afgezien bij uitzondering van de dringende
herstellingen waarover mijn schrijven van 17.4.42
melding maakte.

Van de Provinciale Commissaris
De Ingenieur

Den Heer Burgemeester van POESELE.

Het Commissariaat generaal voor 's Lands Wederopbouw laat aan de burgemeester van Poesele weten dat de 'Bezettende Overheid' geen toelating geeft om de werken nu al aan te vatten.

Het dossier gaf geen aanleiding tot opmerkingen van het Commissariaat generaal voor 's Lands Wederopbouw en werd op 30 maart 1942 aan de 'Bezettende Overheid' voorgelegd. De Duitse bezetter verzette zich echter tegen het aanvangen van de uitvoering van de werken. De provinciale commissaris kon dan ook niets anders dan deze beslissing aan het Poesels gemeentebestuur over te maken. Blijkbaar had de provinciale commissaris een dergelijke beslissing al voelen aankomen want in een schrijven van 9 april 1942 had hij reeds een reeks dringende herstellingen goedgekeurd zodat de klas terug leswaardig zou zijn.

De realisaties van Maes in Nevele en Poesele

De meeste van de realisaties die van Maes bekend zijn staan/stonden in Astene (11), Deinze (29) en Petegem (17); maar deze lijst is vermoedelijk onvolledig. In Nevele maakte hij in 1936 het ontwerp voor de verbouwing en de nieuwbouw van de gemeenteschool met grote gietijzeren ramen. Hij ontwierp ook de meubelen voor het secretariaat. Dit ontwerp bestond uit een groot wandmeubel met acht deuren onderaan, daarboven acht glasschuifdeuren en daarboven terug acht deuren. Verder een groot bureaumeubel voor twee personen met linoleumblad, drie zetels met licht crème leder en een schrijfmachinetafel met bijhorende stoel. Dit alles werd in 1937-1938 uitgevoerd in eikenhout door het meubel- en schrijnwerkbedrijf Frans Janssens uit Nevele.

*De bouw van de nieuwe woning van hoofdonderwijzer op rust
Pieter Mestdach.*

Nadat zijn zoon Adhemar hem had opgevolgd als hoofdonderwijzer van de jongensschool gaf Pieter Mestdach aan Toon Maes de opdracht om voor hem een ruime woning te ontwerpen rechtover de onderwijzerswoning. Maes ontwierp een blokvormig gebouw met opvallende blokramen en een gietijzeren voordeur met smeedwerk (nu verdwenen).

Maes kreeg ook de herstellingswerken aan de kerk van Poesele in 1940 toegewezen en kreeg de opdracht een lastenboek op te maken. Op dit lastenboek werden niet minder dan 12 opmerkingen geformuleerd door het Commissariaat-Generaal voor 's Lands Wederopbouw die hem op 16 juli 1941 werden overgemaakt door de provinciaal commissaris E. Cauterman. De meeste opmerkingen gingen over de slordigheid en onvolledigheid waarmee het dossier was samengesteld (ordeloze voorstelling, terminologie die te wensen overlaat, ontbreken van maten en afmetingen, gebruik van verkeerd materiaal, slechte inschatting van de schade, ...). De provinciaal commissaris besluit dat de voorbereiding van de werken met meer zorg moet geschieden opdat de uitvoering er niet zou onder lijden. Het dossier werd hem daarna door de kerkfabriek ontnomen.

Piet Cassiman omschrijft de architectuur van Maes als rechthoekig, functioneel, anti-decoratief en met zichtbare structuur op mensenmaat. Door het gebruik van nieuwe materialen en een gebrek aan een degelijke kennis ervan, kwamen later van vele van zijn constructies gebreken aan het licht⁴.

De figuur van Toon Maes nader belicht: politiek activist, architect, dichter en schilder

Toon Maes werd op 9 februari 1911 te Deinze geboren als Antoine, Gustave, Albert Maes zoon van Cyriel en Maria Nottebaert. Hij was in 1922-23 ingeschreven in de Stedelijke Tekenenacademie van Deinze en trok daarna naar de Rijksnormaalschool in Gent waar hij het diploma van onderwijzer behaalde. Les geven bleek niet zijn ding te zijn en hij begon te schilderen en gedichten te schrijven.

Onder de kunstenaars van de Leiestreek had hij al snel enkele goede

4 CASSIMAN P., Toon MAES, Bouwkundige, schilder, dichter en politiek geëngageerde in *Bijdragen tot de geschiedenis van Deinze en de Leiestreek*, jg. 2005, p. 135.

vrienden zoals Saverys, Servaes, Malfait en Gust De Smet. In het schooljaar 1930-1931 trok hij naar de Gentse Stedelijke Academie en volgde er in de afdeling bouwkunde de cursus voor architecten. Hij voltooide het eerste jaar als 13de op 15 leerlingen met een quote van zeven op tien en noemde zich vanaf dan bouwkundige. In het jaar dat hij aan de Gentse academie verbleef ontwierp hij een woning voor zijn ouders en zijn zuster in Petegem. Het dichten en schilderen moest vanaf nu plaats maken voor zijn nieuwe passie; het ontwerpen van woningen.

In zijn Gentse studententijd werd hij lid van het Algemeen Vlaams Studentenverbond en in 1927 werd hij hoofdredacteur van hun nieuw gesticht maandblad 'Opkomst'.

Wanneer Joris Van Severen in 1931 Dinaso (of Verdinaso) opricht, wordt Maes lid. Later wordt hij vendelleider van het DMO (Dinaso Militanten Orde) en was hij verantwoordelijk voor de orde en de tucht bij de manifestaties van Dinaso. Hij werkte mee aan het partijblad 'Hier Dinaso' en stond in de partij bekend als een actief militant en een goed redenaar⁵.

Na de moord op Joris van Severen in 1940 viel de partij uiteen, een deel van de leden stapte uit de politiek, een ander deel sloot aan bij het VNV (Vlaams Nationaal Verbond) en een derde groep sloot aan bij DeVlag (Deutsch Vlämische Arbeitsgemeinschaft - Vlaams Duitse Arbeidsgemeenschap) een culturele beweging onder leiding van Jef Van de Wiele die vanaf dan zal kiezen voor collaboratie met de Duitse bezetter.

Toon Maes sloot zich aan bij deze laatste. Hij werd lid van de Vlaamse SS en ging werken in de propagandadienst van DeVlag waar hij in september 1943 adjunct-chef werd voor Vlaanderen. Vanuit DeVlag zal hij zich o.a. bezig houden met de culturele uitwisseling tussen Vlaanderen en Duitsland door het verhandelen van schilderwerken over de grenzen heen.

Enkele dagen voor de Engelse troepen in Brussel aankwamen, vluchtte hij naar Duitsland. Van de Wiele en andere gevluchten waaronder Maes stichtten er Landesleitung Flandern (Vlaamse Landsleiding), een Vlaamse regering in ballingschap van nationaalsocialistische strekking die een

5 Zo hield Toon Maes op 20 april 1943 (geboortedag van Adolf Hitler) de feestrede op de bijeenkomst van DeVlag in de stadsschouwburg van Ieper met als titel: "Wat Adolf Hitler voor zijn volk verwezenlijkte, en wat hij thans doet voor West Europa en de heele wereld?" (Het Ypersche, jg. 23 nr. 52 van vrijdag 16 april 1943, p. 2.).

toekomstvisie ontwikkelde voor het geval Duitsland alsnog de oorlog zou winnen.

Bij de bevrijding werd zijn woning in Deinze kort en klein geslagen en geplunderd. De Krijgsraad van Antwerpen veroordeelde hem tot de doodstraf en hij werd de Belgische nationaliteit ontnomen in 1945. Hij vraagt strafvermindering in 1953 en bij KB van 19 februari 1969 zal zijn doodstraf worden omgezet in 20 jaar opsluiting.

Bij de capitulatie van Duitsland op 8 mei 1945 duikt Maes onder in Bergisch Gladbach (Noordrijn-Westfalen) waar hij opnieuw begint te schilderen en er zijn latere echtgenote leert kennen. Kort voordat de Belgische politie hem op zijn onderduikadres in 1950 wil aanhouden ontkomt hij naar Zwitserland waar hij een tijdje zijn intrek neemt bij Albert Servaes.

Vanuit Zwitserland kan hij in december 1950 met een Zwitsers paspoort via Italië naar Argentinië reizen. Hij zou er werken voor een bouwproject van Rudolf Versele (uit Astene)⁶ maar het project mislukt. In de loop van 1951 komt Elfriede Theresia Hermann zijn Duitse vriendin, in Argentinië aan. Ze huwen en vestigen zich in Dique Lujan (provincie Buenos Aires) waar Versele medeoprichter was van een bedrijf dat silicaatstenen⁷ produceerde. Maar als ook dit project van Versele mislukt, trekken Maes en zijn echtgenote naar San Carlos de Bariloche in het zuidwesten van de provincie Río Negro, aan de voet van de Andes. De stad die nu meer dan 100.000 inwoners telt, heeft een Midden-Europees uitzicht, niet zo verwonderlijk als men weet dat veel van de huidige inwoners voorouders hebben in Duitsland, Hongarije, Oostenrijk en Zwitserland. De lokale economie bestaat vooral uit toerisme, chocolade en het vervaardigen van keramiek.

In Bariloche begint hij in 1952 een nieuw leven als schilder, onder de naam Antonio Maez en met succes. Hij ontwerpt er enkele woningen, krijgt er een job in het hotel Los Tres Reyes en ontpopt er zich tot de belangrijkste schilder van Patagonië. Zijn werk is verspreid in Argentinië, Uruguay, Noord-Amerika, Brazilië, België (o.a. in het Museum van Deinze en de Leiestreek), Zwitserland en Duitsland.

6 Over Rudolf Versele, zie: W. Jonckheere, Rudolf Versele Schaduwranden, in *Bijdragen tot de geschiedenis van Deinze en de Leiestreek*, jg. 2018, p. 1-56.

7 Kalkzandstenen.

Als zijn echtgenote ernstig ziek wordt, stuurt hij haar naar Duitsland terug waar ze in 1982 zal overlijden.

In de kelder van de Sarmiento Bibliotheek geeft hij cursussen schilderen en tekenen en kan hij nogal snel rekenen op een trouwe schare bewonderaars. Een van die bewonderaars was Silvia Budnick de Birnstein. Ze kwam met haar echtgenoot en dochters op het domein van Maes wonen. Over haar zei hij: "Ik heb de perfecte vrouw ontmoet. En het is een Joodse." Zijn relatie met Silvia Budnick deed de relaties met zijn vroegere Vlaamse vrienden vertroebelen en stilaan lieten ook de beschermheren van Hotel Tres Reyes hem in de steek.

Silvia Budnick verzorgde hem tijdens de periode dat hij herstelde van prostaatkanker waarvoor hij driemaal werd geopereerd. Ze beweerde zijn huis gekocht te hebben en zou zich ontfemen over zijn schilderijen-verzameling. Stilaan bleef ze bij hem weg en een nieuwe bewonderaarster Adelma von Geldern-Egmond die in Bariloche landschappen schilderde, trok bij hem in. Ze kookte voor Maes en verzorgde hem maar hij joeg haar het huis uit en bleef alleen achter. Een verzoeningspoging met zijn zuster die in Brussel woonde, liep op niets uit en hij zal in eenzaamheid overlijden in Bariloche op 8 augustus 1986.

Op zijn begrafenis waren slechts 15 personen aanwezig waaronder een afgevaardigde van het stadsbestuur en Silvia Budnick de Birnstein en haar familie. Na zijn dood werden 30 van zijn werken geschonken aan het Museo Municipal de Arte de Bariloche.

Volgens sommige bronnen zou Maes met zijn Argentijns paspoort in 1977 enkele maanden in Vlaanderen logeren met de bedoeling er te blijven⁸. Begin de jaren tachtig van vorige eeuw zou hij nog eens zijn geboortestreek bezocht hebben.

In 1991 wordt Maes zijn verleden en dat van tal van nazi's blootgelegd door Esteban Buch⁹, in zijn boek 'El pintor de la Suiza Argentina' (De schilder van

⁸ Officiële aankondiging van de tentoonstelling in maart 2008. Muestra Aniversario Biblioteca Sarmiento - Fecha Evento: Jueves 13 Marzo, 2008 - 00:00 Hs. – Muestra Homenaje al pintor Toon Maes "En el año 1977 volvió a Bélgica por unos meses, donde visitó a familiares y amigos. A su regreso manifestó a sus a su círculo de amistades el deseo de irse definitivamente; volver a su lugar de origen."

⁹ Esteban Buch ("Buenos Aires, 1963), is een auteur van Joodse origine en sinds 1990 hoogleraar aan de École des Hautes Études en Sciences Sociales (EHESS) in Parijs.

het Argentijnse Zwitserland)¹⁰.

Maes zal op 24 maart 2008, 32 jaar na de militaire staatsgreep en het instellen van de dictatuur in Argentinië opnieuw in de Zuid-Amerikaanse belangstelling komen. Het stadsbestuur van Bariloche had toen in de vroegere postlokalen van het Burgercentrum van de stad van 13 tot 30 maart 2008 een tentoonstelling georganiseerd van de werken van Toon Maes; een expositie die kaderde in de vieringen van het 80-jarig jubileum van de Sarmiento Bibliotheek.

Toen een grote groep demonstranten deze voor het Argentijnse volk rampzalige verjaardag herdacht, trokken ze de tentoonstellingsruimte binnen en haalden er als vorm van protest alle werken van Maes van de muren en sloten de tentoonstelling. De organisatoren van de manifestatie namen het niet dat op de dag dat hun gemeenschap de staatsgreep herdenkt die hun vrijheden afnam en een dictatuur instelde, hun gemeente een tentoonstelling organiseert van iemand die een dictatuur verheerlijkte en op de koop toe nog een gewezen nazi was.

Nog tot op de dag van vandaag is de figuur van Maes in Bariloche een splijtzwam tussen hen die zich afvragen hoe relevant het privé-leven van een schilder is in vergelijking met zijn artistieke nalatenschap¹¹. Anderzijds is er de nazi aanwezigheid, met de impact en de verstrekende gevolgen die het heeft gehad, en nog steeds uitoefent, op Argentinië.

Bariloche was een paradijs voor de nazi's wiens aanwezigheid een taboe was. In de Duitse gemeenschap aldaar bestaat al jaren een zwijgplicht. Niemand wil er het verhaal vertellen van zijn ouders of grootouders. Niemand wil een persoonlijk verhaal met een nazi in de familie, zelfs geen

¹⁰ Naast het levensverhaal van Toon Maes onthult Buch in dit boek het verborgen leven van talrijke Duitse nazi's die na de Tweede Wereldoorlog naar Argentinië ontkwamen tijdens de regeringsperiodes van Peron. Een groot aantal onder hen vestigde zich in Bariloche. De belangrijkste was ongetwijfeld Erich Priebke, hoofd van de Gestapo in Rome die door zijn getuigenissen in het boek uit zijn anonimiteit was gekomen. Toch zou het nog enkele jaren duren vooraleer Priebke werd gearresteerd en uitgeleverd aan Italië waar hij in Rome in 1998 tot levenslang werd veroordeeld. Hij overleed in Rome in oktober 2013 op 100-jarige leeftijd.

¹¹ El Cordillerano (Argentinië), 29 augustus 2017. Cultura y amistad: el arte une a dos grandes plásticos rionegrinos (Kunst en vriendschap: de kunst brengt twee geweldige Rio Negro kunstenaars samen). Een interview met twee vooraanstaande kunstenaars uit Bariloche, Rafael Roca en José Luis Rogel die Maes goed gekend hebben.

dode nazi; legt Abel Basti uit, auteur van verschillende controversiële werken over de Duitsers van Bariloche¹².

André Bollaert
Poesele

Belangrijkste bronnen

ANB krant (Argentinië) 25 maart 2008, Manifestantes descolgaron los cuadros del pintor nazi Toon Maes.

BOLLAERT A., Het volksonderwijs te Poesele (1618 - 1988), in *Het Land van Nevele*, jg. 2011, afl. 2.

BUCH E., Toon Maes, het gespleten palet (Toon Maes, la paletta divida), in de krant *Rio Negro* (Argentinië) van zaterdag 12 april 2008.

BUCH E., *'El pintor de la Suiza Argentina'*, Buenos Aires, 1991.

DBNL, *Vlaanderen, tweemaandelijks tijdschrift voor kunst en cultuur*, jaargang 17 (1968), p. 32.

CASSIMAN P., Toon MAES, Bouwkundige, schilder, dichter en politiek geëngageerde, in *Bijdragen tot de geschiedenis van Deinze en de Leiestreek*, jg. 2005, p. 121-154.

D'HONDT D., Antoon aus Tirol, de ontmaskering van een Vlaamse Nazischilder in Argentinië, *ds Weekblad*, 16 januari 2016, p. 54-57.

¹² El Tiempo (Argentinië), 18 oktober 2013. El silencio cómplice de Bariloche, refugio andino de nazis. In 2006 werd het verhaal van de Duitse nazi's in Bariloche verfilmd door de Argentijnse cineast Carlos Echeverría onder de titel 'Pact of Silence'.

GEBEURTENISSEN UIT 'HET LAND VAN NEVELE' IN DE NEDERLANDSE PERS

De laagdrempelige Delpher digitale databank van boeken, tijdschriften en kranten is een begrip bij vorsers in Nederland. Ruim 60 miljoen pagina's werden door de daadkrachtige Nederlanders gedigitaliseerd, iets waar men in Vlaanderen allesbehalve nog aan toe is. De teksten komen uit de collecties van diverse wetenschappelijke instellingen, bibliotheken en erfgoed-instellingen.

Een merkwaardig toeval is dat een of zelfs de drijvende kracht achter het Delpher verhaal een voormalige inwoner is van Landegem. Dr. Steven Claeysens is conservator digitale collecties bij de Koninklijke bibliotheek in Den Haag. Hij studeerde Germaanse taal- en letterkunde aan de Universiteit van Gent en *Book and Publishing Studies* aan de Universiteit van Leiden. In Leiden promoveerde hij in 2014 over het thema 'uitgeverijgeschiedenis'.

Het was dan ook zeer verleidelijk om alle deelgemeenten van 'Het Land van Nevele' op het over laagdrempelige zoekstelsel los te laten. Het resultaat ziet u hieronder. Overlijdensberichten en advertenties werden in principe niet opgenomen. We hebben gemikt op (meestal) korte krantenartikels.

In een aantal gevallen werd het niet altijd goed leesbare Nederlands enigszins aangepast. Hier en daar werd zelf een titel toegevoegd. Sommige thema's werden in voorbijgaande tijdschriften van het tijdschrift al eens uitgespit. We vermelden dit in een voetnoot. We starten in 1835 in Merendree.

1835 - Schilderij ontdekt in Merendree

In de kerk van Merendree bij Gent, heeft men een zeer fraai schilderij ontdekt van de vermaarde schilder Jakob van Helmond uit Antwerpen. Dit zeer groot schilderij, voorstellende de opstanding van de Zaligmaker, heeft meer dan een halve eeuw in een hoek van de kerk onopgemerkt gelegen. Thans weer opgemaakt zijnde, wekt zij bewondering van de kenners door de juistheid van tekening, de schoonheid van coloriet en de voortreffelijkheid van de samenstelling.

(Bredasche Courant, 19 april 1835)

1836 - Inwoner Nevele koopt schilderij van Rubens

De heer Leon Levaert¹ van Nevele heeft dezer dagen een schilderij van

¹ Waarschijnlijk gaat het hier over Leo Lovaert, de bekende orgelbouwer.

Rubens gekocht. Het stelt 'het lijden van Christus' voor. Alhoewel het schilderij langer dan een eeuw in de schuur van een landman begraven lag, zijn al de kleuren volkomen in schoon en kracht gebleven.
(Provinciale Groninger Courant, 13 augustus 1836)

1847 - Een kalf in Hansbeke doet trein ontsporen

Gisteren is de spoortrein, die om 17 uur van Brugge naar Brussel vertrekt, tussen Aalter en Hansbeke uit het spoor geraakt. Een kalf, dat zich voor de locomotief bevond, is de oorzaak van dit voorval geweest, hetwelk gelukkig geen ernstige gevolgen, maar alleen een groot tijdsverzuim heeft teweeg gebracht, daar men eerst om 22 uur in Gent is aangekomen.
(Utrechtse Provinciale en Stadscourant: Algemeen Advertentieblad, 23 augustus 1847)

1858 - Ruzie over een politieke benoeming in Nevele

Het afzetten van een schepen door de regering² leidde tot een tegenactie van het klerikale gemeentebestuur van Nevele. Het zorgde gedurende tien dagen voor een hevig twistgeschrijf in de Vlaamse bladen.

Schepen Dierick van Nevele had bij de laatste verkiezingen de klerikale kandidaten zeer openlijk gesteund en werd na het verlies van zijn partij door de nieuwe regering vervangen door iemand anders.

De burgemeester, niet minder der partij van de achteruitgang toegedaan, wilde van de gelegenheid gebruik maken om aan de regering een trek te spelen.

Hij en enige gemeenteraadsleden schreven aan de afgetreden schepen Dierick een brief, waarin zij tegen zijn vervanging door een ander protesteerden. Zulk een stap van een openbare ambtenaar was op zich zelf reeds laakbaar; maar de burgemeester ging nog verder. Hij liet door de meerderheid van de gemeenteraad besluiten, dat het protest in een openbare zitting voorgelezen en bij de notulen gevoegd zou worden. Toen nu de gouverneur van de provincie de burgemeester gevraagd had krachtens welke wetsbepaling hij aldus had gehandeld, antwoordde de burgemeester onbeschaamd, dat bij geen wetsbepaling de erkentelijkheid aan een gewezen ambtgenoot verboden is.

Daarop schorste de gouverneur de uitvoering van het door de gemeenteraad van Nevele genomen besluit en stelde de vernietiging daarvan aan den minister van binnenlandse zaken voor. De klerikale pers

² Op dat ogenblik was in België een liberale regering aan de macht (Rogier II).

beweegt hemel en aarde over dit voorval en tracht de regering vrees aan te jagen, door haar de noodlottige gevolgen voor te houden, die de vernietiging van het raadsbesluit zou veroorzaken

Ik meen te weten, dat die pogingen vruchteloos zullen zijn en het besluit van de gemeenteraad, zo als het verdient, door de minister zal vernietigd worden.

(Provinciale Drentsche en Asser courant, 6 april 1858)

1869 - Taartjeskermis

De vermaarde taartjeskermis van Hansbeke - België - is dit jaar zeer luisterrijk geweest. De verschillende bakkers van de gemeente hebben meer dan 25.000 appeltaarten verkocht. Dat is 3.000 meer van verleden jaar. Er is één bakker die er 5.950 verkocht.

(Provinciale Noordbrabantse en 's Hertogenbossche Courant, 16 november 1869)

1883 - Bebloede kleren

De Belgische justitie heeft vermoedelijk opnieuw een geheimzinnige misdaad te onderzoeken. Er zijn namelijk op de spoorweg, bij Hansbeke, met bloed bevlekte manskleren en bloedige sporen op den grond gevonden, die aan een moord doen denken. Men verdiept zich in allerlei gissingen en er is terstond een onderzoek ingesteld, maar dusverre bracht dit nog niets aan het licht.

(Het Nieuws van den Dag, 26 januari 1883)

1884 - Verschrikkelijke misdaad in Hansbeke³

Een verschrikkelijke misdaad is in de nacht van 21 op 22 oktober gepleegd in de vreedzame Belgische gemeente Hansbeke. Het was de derde dag van de kermis. 's Avonds kwamen enige personen in de herberg 'het Wethuis', waaronder zich een zekere Moens van Mariakerke. Er was twist ontstaan tussen deze personen en Moens vroeg om in het Wethuis te mogen overnachten er bij voegende dat hij, als hij weg moest gaan, slaag zou krijgen. Aan zijn verzoek werd niet voldaan en op middernacht verlieten de bezoekers de herberg, waarvan dadelijk de deur gesloten werd.

³ Albert Martens schreef een artikel over deze misdaad, dat verscheen bij Oud-Hansbeke in 2005 als: 'Moord te Hansbeke tijdens de grote kermis van 1884'. Het verhaal kwam eveneens ruim aan bod in het eerste themanummer over misdaad in het tijdschrift 'Het Land van Nevele' van november 2015.

Op enige afstand van daar bevindt zich de pastorie. De muur loopt langs een smal straatje. In dat straatje werd Moens badend in zijn bloed gevonden. Hij leefde nog en naar men zegt, heeft de persoon, die hem heeft gevonden, hem water gegeven en de naam gevraagd van zijn aanvaller. Het slachtoffer heeft echter de naam niet willen noemen.

Volgens een ander verhaal, zou de persoon, die hem gevonden heeft, hem naar zijn woning hebben gebracht. Na hem te drinken te hebben gegeven, zou hij zijn gaan slapen, zonder geneesheer of pastoor te verwittigen. Hoe dan ook, Moens is aan de schrikkelijke wonden, die hij bekomen heeft in den hals en in de zijde, overleden. Het mes waarmee de misdaad is gepleegd, werd ter plaatse gevonden. De steken zijn zo geweldig geweest dat het lemmet er van gekromd is!

(Java-bode, 6 december 1884)

1890 - Ontploffing in Hansbeke na onweer

Het onweer van zondag is, behalve in Brussel, ook elders in België zeer zwaar geweest. In Hansbeke in Vlaanderen vond in het telegraafbureau een hevige ontploffing plaats. Een elektrische stroom kwam langs de telegraafdraad van Bellem en een andere van Landegem in tegenovergestelde richting. De beide stromen ontmoetten elkander in het telegraaf toestel en brachten een knal voort als het afgaan van een revolverschot. Gelukkig dat de bliksemafleider op het toestel geplaatst was die de elektrische stroom in de grond leidde, anders ware wellicht het gebouw vernield geworden.

(De Volksstem, 10 september 1890)

1891 - Merelinde in Vosselare⁴

Dicht bij het aloude kasteel van Vosselare (Oost-Vlaanderen) verheft zich een statige lindeboom, een eeuwenoude getuige van de glans en de luister van 't kasteel van Mere, waartoe hij behoort; hij draagt den naam van 'merelinde'.

De reus meet 9,75 omtrek aan den grond; op manshoogte heeft hij nog 8 meters omvang.

⁴ Zie ook De Groote S., 'Zo dik als Meirelinde': over een verdwenen eeuwenoude linde in Vosselare, in *Het Land van Nevele*, jg. 2001, afl. 1. De boom verdween in 1940 en werd na WO II vervangen door een ander traaggroeiend exemplaar.

*Meirelinde gefotografeerd rond de vorige eeuwwisseling door de bekende
Gentse fotograaf Edmond Sacré (1851-1921).
Op de achtergrond zien we de torens van Meirekasteel.
(Verz. Walter De Smet)*

In 1794 kaptten kwaaddoeners een opening in het hart van den boom. Hij heeft van binnen een ledige ruimte van 4,30 meter hoogte. In deze holte zijn twee bomen gewassen, of liever, het zijn twee delen van het hart van den boom die niet zijn doorsneden geweest. Die twee bomen, waarvan de een 1,35 meter en de andere 75 centimeters diameter heeft, hebben echter niet belet, dat op 7 september 1838 dertig personen in de opening van dit natuurwonder konden plaats nemen. Zijn kruin breidt zich uit op een omtrek van 70,5 meter; dit maakt een diameter van omtrent 23 meter.

Deze reusachtige boom, die weinig mededingers heeft in Europa, staat nog immer sterk, in vollen bloei en belooft nog lange jaren te zullen bestaan.

Dat die boom oud moet zijn, blijkt hieruit, dat men er in de gemeentelijke archieven der 13de eeuw reeds melding van maakt.

(De Grondwet, 15 augustus 1891)

1894 - Vechtpartij met gewonde in Poeke

Zondag was het Ommegangskermis in Poeke. Tussen 11 en 12 uur 's avonds waren enige dronken kerels van Lotenhulle, nog op den Knok en zochten hunne vechterswoede te koelen. Zij ontmoetten een zekere Van Autreve van Hansbeke, wijk Markette en zonder de minste reden, zegt men, vielen zij hem aan.

Die wilde vluchten, doch werd achtervolgd en ingehaald. De ongelukkige, een jongeling van 18 jaren, werd letterlijk gestampt en geslagen en kreeg verscheidene steken in de zijde. Op het geroep kwam men toegelopen en men droeg den gekwetste binnen in de herberg De Harddraver, op Poeke-Knok, waar hem de eerste zorgen werden toegediend.

Maandag is reeds het parket van Gent ter plaatse geweest. Drie jongelingen van Lotenhulle zijn ondervraagd in het gemeentehuis deze gemeente. Het slachtoffer heeft als zijn aanvallers genoemd: Lodewijk De Meulenaere, Leonard Dierckens, Bruno Van de Moortele, Van Lotenhulle en Pijsferoen van Poeke. De eerste is maandag door de gendarmen van Aalter meegenomen.

(De Volksstem, 18 juli 1894)

1894 - Barontje uit Hansbeke

Onze kloeke ouderling Jan Baptist Coppens, bijgenaamd het barontje, heeft deze week nog eens getoond dat hij, ondanks zijne 94 jaren, nog kloek en fel is. Voor de 83ste keer heeft hij geholpen bij het afpikken van de oogst en toen men hem wilde dwingen wat vroeger uit de scheiden dan de andere pikkers, antwoordde hij fier: "Ik wil het zo lang uithouden als de anderen".

Iedereen hoopt hier dat barontje binnen zes jaren zijn honderdste verjaardag vieren en zijn 89ste oogst afpikken. Het zij zo!
(De Volksstem, 29 augustus 1894)

1895 - Spoorwegongeluk in Landegem

Over het spoorwegongeluk in Landegem, op de lijn Gent-Oostende, zijn thans meer bijzonderheden te vermelden. De sneltrein van Brussel naar Gent wordt na Gent een gewone trein. In Landegem werd deze trein opgehouden om een extra trein van Oostende te laten passeren. De gewone trein was bijna geheel op het zijspoor gebracht toen de sneltrein reeds was genaderd en in volle gang passeerden. Hij raakte even de laatste personenwagen en greep de achter aankomende bagagewagen juist op 't midden. Wat er volgde, is te begrijpen. De hoofdconducteur, die zich in de achterste bagagewagen bevond, werd verpletterd, terwijl de conducteur een ernstige beenwond opliep. De machinist en de stoker van de sneltrein werden beide gekwetst, een van hen slechts licht.

Men vermoedt dat bij de geweldige storm die woedde en de bliksemstralen die de lucht doorkruisten, het signaal niet is gegeven door de machinist van de sneltrein. Volgens de bewering van de chef had hij in geen enkel opzicht zijn plicht verzuimd.

(Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant, 19 augustus 1895)

1901 - Jongeman uit Zeveren overlijdt in Poesele

Een jongeling van Zeveren, Rutsaert genaamd, 30 jaar oud, was met een kar viggens naar Poesele gekomen, bij Maou hier. Toen de viggens gelost waren, wilde hij van het pachthof rijden en daar het hof zeer afhellend is, hield hij de kar tegen. De ongelukkige werd tussen een boom en de kar verpletterd en is vreselijk gewond. Ondanks alle geneeskundige zorgen is de arme jongeling maandag overleden.

(De Volksstem, 13 maart 1901)

Mij is geschied gelijk de Heer gewild heeft dat zijn
heilige Naam gebenedijd zij. Job.

Godvruchtige Gedachtenis
van

ALPHONSUS RUTSAART,

geboren te Aalter

*en overleden te Poesele den 25 Februari 1901, in den
ouderdom van 32 jaren.*

Voorzien van de H.H. Sacramenten.

O Heer, wat is toch de mensch !... Gij bezoekt hem en welhaast is hij niet meer. — Neen, roem niet over den dag van morgen, want gij weet niet wat die dag zal medebrengen -- op eene uur dat gij het niet meent zal de Zoon des menschen komen. — Zalig is de mensch welken de Heer toen hij komen zal wakend zal vinden Hij zal hem in zijn sterfuur omringen met groote barmhertigheid en overvloedige vertroosting. Ja, hem als een voorsmaak geven van de glorie des hemels.

Teergeliefde vader en moeder, broeders en zusters, vaarwel leeft in liefde en vrede onder elkaar ; onze scheiding zal niet eeuwig duren, wij zullen elkaar hoop ik eens wederzien in de vreugde des Heeren ; matigt uwe droefheid en weest mij gedachtig in uwe gebeden en goede werken.

O goed hart van Jesus, schenk uwen dienaar
ALPHONSUS, de eeuwige rust. 100 dagen afdaat.

R. I. P.

Sneldruk E. Van Risseghem, Deinze.

(Verz. André Bollaert)

1901 - Treinongeluk in Landegem

Een vreselijk ongeluk heeft onlangs nabij de Belgische grens plaatsgehad in Landegem. Baanwachter F. Martens zag, terwijl hij op post stond en de sneltrein van Gent in aantocht was, zijn tweejarig dochttertje eensklaps tussen de rails lopen. Terstond snelde hij er heen om haar nog te redden, doch beiden werden door de locomotief gegrepen en vermorzeld.
(29 november 1901)

1903 - **Moord langs de vaart in Hansbeke**⁵

Een velofabrikant Karel Haerens, wonende in de Holstraat in Gent, kwam dinsdagnamiddag met een andere persoon, beiden per velo, aan Durmenbrug, in de herberg van Van Severen, vanwaar zij samen in de richting van Hansbeke vertrokken. In de Hammestraat werd Haerens aangevallen door zijn gezelschap, die vijf revolvergeschoten op hem loste. De moordenaar sleepte vervolgens het lijk in een gracht, waar hij het beroofde van zijn uurwerk en zijn geld.

Verscheidene personen hebben van verre het toneel gezien, zonder te weten wat er eigenlijk gebeurde, en toen zij eindelijk ter plaatse kwamen, was de moordenaar verdwenen.

Dokter Kluyskens, van Landegem, had op 't grondgebied van Hansbeke een velorijder ontmoet, die hem toeriep: "Dokter, er ligt ginder iemand vermoord!" Een 14-jarige knaap Verheyde, heeft niet alleen de vijf schoten gehoord, maar ook een persoon het slachtoffer zien uitplunderen, waarna deze traagjes langs de Brugse vaart naar Gent reed. Het slachtoffer was door vier kogels getroffen, een aan de pols, twee in de richting van het hart en één hoger in de borst. Landbouwer Martens heeft het lijk naar het dodenhuis van Hansbeke gevoerd.

Woensdagmorgen reeds werd de moordenaar bij beenhouwer Courtens, op den Reep in Gent, bij wie hij de nacht doorgebracht had, aangehouden. Het gaat om de achttienjarige Ernest Goesaert van Sint-Eloois-Vijve, wonende in Lovendegem. Hij is reeds in een verbeteringsgesticht geplaatst geweest. Men heeft op de moordenaar een revolver gevonden, waarvan vijf kogels afgeschoten waren. De kerel had nog 44 kogels op zak.

(De Volksstem, 23 december 1903)

1906 - **Een afschuwelijke misdaad**⁶

De eerwaarde heer Dujardin, rustend priester in Nevele bij Gent, is vermoord. Om de hals was een koord gedraaid en ook zijne voeten hadden de booswichten bijeengebonden. De geneesheer van Nevele constateerde, dat abbé Dujardin eerst een slag op het hoofd kreeg waarna men hem in het water heeft geworpen. Het gerechtelijk onderzoek duurt nog voort. De misdadigers zijn nog niet gevat.

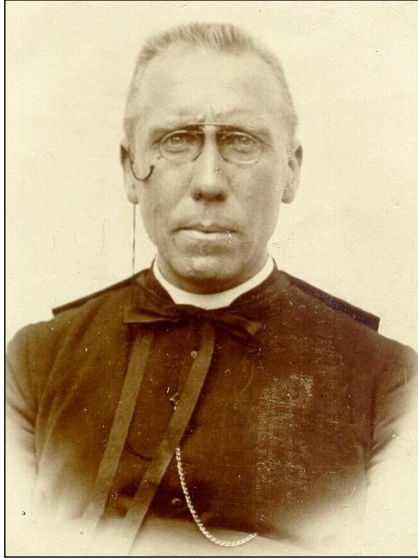
(Tilburgsche Courant, 9 juni 1906)

⁵ Het verhaal kwam eveneens ruim aan bod in het themanummer over misdaad in het tijdschrift 'Het Land van Nevele' van november 2015.

⁶ Idem.

1906 - Het drama van Nevele

Het onderzoek naar de dood van priester Dujardin wordt nog altijd voortgezet, Van de dader heeft men nog geen spoor, maar de omstandigheden die aan het licht komen, maken het geval met de dag zonderling.

*Valère Victor Dujardin of 'den abbé'
zoals hij in de volksmond werd genoemd.
(Verz. Het Land van Nevele)*

Er is gezegd geweest dat de familie Dujardin een proces begon tegen de verzekeringsmaatschappijen. Dit nieuws is voorbarig, want de verzekeringsmaatschappijen weigeren nog niet te betalen, maar willen, alvorens een beslissing te nemen, eerst de uitslag van het rechterlijk onderzoek afwachten.

Er zijn voor 950.000 frank verzekeringen, inbegrepen 20.000 frank die zouden toekomen aan iemand van Nevele, die geen bloedverwant is van de overledene, maar met hem op vriendschappelijke voet leefde. Het parket vreest dat er nog andere verzekeringen zouden kunnen bestaan, buiten weten van de familie, en in die richting zet het zijn onderzoekingen voort.

Het is waar bevonden dat priester Dujardin onjuiste inlichtingen gegeven heeft nopens het getal van zijn levensverzekeringen maar is dit feit van dien aard om contracten te doen vernietigen?

De maatschappijen zullen in geval van zelfmoord niet betalen, maar moeten daarvan het bewijs leveren. Dat is moeilijk. Het is bewezen dat buiten zijn hypotheekschulden, priester Dujardin om zo te zeggen geen schulden had. Nochtans, om die hypotheekschulden te betalen, moest hij regelmatig zekere sommen ontvangen. Nu hij had geen fortuin, maar van waar kwam het geld dan?

(Middelburgsche Courant, 28 juni 1906)

1907 - Schot gelost in Landegem tijdens gevecht

De landbouwers Buysse en Verplaetse wonen hier nabij het kasteel van dokter Kluyskens. De Buysse's wonen er nog maar twee tot drie jaar. De zoon Jules Buysse, 25 tot 26 jaar oud, verkeert met de dochter Irma Verplaetse. De Verplaetse's hebben dat niet gaarne en de twee families leven daardoor in twist.

Verleden vrijdag voerde Jules Buysse beer naar het land en de Verplaetse's voerden vette. In de Noordhoutstraat kwam vader Verplaetse met zijne zonen Octaaf en Remi zoon Jules Buysse tegen. Er ontstond weer twist. Buysse zegt dat de Verplaetse's hem hebben willen aanvallen met een mesthaak en een riek. Hij heeft zijnen revolver getrokken en geschoten. Octaaf Verplaetse werd door twee kogels in het rechterbeen getroffen. De eerste kogel is dwars door het been gevlogen. Het rechterbeen is gebroken tussen knoesel en knie. Jules Buysse zegt dat hij geschoten heeft om zijn leven te verdedigen. Hij is niet aangehouden. Het parket is zaterdag namiddag ter plaatse geweest.

(De Volksstem, 4 juli 1906)

1907 - Ontvoerde Juliana uit Landegem gered van ontvoerders

Een vijftal maanden geleden verdween uit haar dienst in Gent, een jong meisje, Juliana X, wier ouders in Landegem wonen. Zij had haar meester apotheker Deltombe verlaten, om haar ouders te gaan bezoeken en sindsdien zag men haar niet meer.

Wel had zij het middel gevonden om haar ouders een brief te zenden, waarin zij op onduidelijke wijze te kennen gaf, dat zij opgesloten was, maar alle onderzoekingen van de politie bleven vruchteloos.

Op weg naar het station had zij een jong meisje ontmoet met wie ze al eens had gesproken. Deze zou wel eens mee willen gaan naar Landegem. De

onbekende was zo vriendelijk voor de spoorkaartjes te zorgen. Onder het lachen en klappen volgde zij de vriendin in een trein, die een verkeerde richting nam en bij aankomst te Brussel was het te laat om terug te reizen. Men zou dus maar blijven overnachten bij een tante van de gezellin. 's Anderendaags liet men haar niet vertrekken en werd zij gedwongen een brief te schrijven aan haar ouders, waarin zij moest melden dat men haar nooit zou terugzien.

Geblinddoekt werd zij in een automobiel weggevoerd. Zij wist zelf niet waarheen. Nu echter is zij terecht. Na zeven maanden van opsluiting in een huis te Parijs waar zij hard moest werken en veel slaag kreeg, is het haar mogen gelukken te ontvluchten. Men begripte de vreugde van hare familie en van de dorpsbewoners bij het terugzien van de verlorene. Elkeen, zowel mannen als vrouwen, weenden van vreugde en aandoening.

(Venloosch Nieuwsblad, 15 oktober 1907)

1907 - Landegem

De kinderen van Petrus Cocquyt, landbouwer, wijk Wilde, speelden zondagvoormiddag op het hof, toen opeens de driejarige Leo in de mestput viel en verdronk.

(De Volksstem, 10 april 1907)

1909 - Wildemannen uit Hansbeke

Zondag liepen de gebroeders De Clerck gans den namiddag als wildemannen bij de herbergier Van Hulle en namen er drie pinten weg. Des avonds begaven zij zich naar de herberg van Jozef Flamand, waar zij de verbruikers mishandelden. De knecht van de heer burgemeester werd op het hoofd geslagen met een steen. Hij is bedlegerig. Ook de veldwachter kreeg met een biljartstok een geweldigen slag op de schouder en een erge wonde aan het hoofd. Dertien ruiten van den herbergier Flamand zijn uitgeslagen. Het parket is dinsdag voormiddag ter plaatse geweest. De toestand van de knecht van de heer burgemeester is bedenkelijk.

(De Volksstem, 28 juli 1909)

1910 - Huldiging Landegemnaar uit het Indische leger

Soldaat-ziekenverpleger J. Hozemont, geboren in Landegem, kreeg een huldiging nadat zijn schip de Kawi in Rotterdam is aangekomen. Hozemont trad op 28 februari 1898 in het Indische leger. Als soldaat-ziekenverpleger onderscheidde hij zich van 1904 tot 1907 bij de expedities op Celebes, Menado en Timor. Op 23 september heeft hij bij de overmeestering van een

versterking aan de Boedo Boedingrivier zich bijzonder onderscheiden door beleid en kundig gedrag. Na onder 's vijands vuur de hier en daar verspreid liggende gewonden verbonden en naar een veilige plaats gebracht te hebben, haastte hij zich met behulp van de lichtgewonden deel te nemen aan het vuur op de vijand, die de plaats bedreigde, waar de gewonden tijdelijk waren ondergebracht. Voor dit feit is Hozemont benoemd tot ridder 4de klasse van de Militaire Willemsorde.

(De Preanger-bode, 28 juni 1910)

1910 - Adellijk huwelijk in Landegem

Ter gelegenheid van het huwelijk van de heer Ridder Christiaan de Ghellinck d'Elseghem Vaernewyck met mej. Ghislène de Kerchove d'Ousselghem, dochter van de senator, had donderdag ons dorp een bijzonder feestelijk aanzien. Al de huizen waren bevestigd en versierd; jaarschriften en erebogen waren overal opgericht. Niet minder dan 80 automobielen en een dertigtal rijtuigen brachten de familieleden, genodigden en vrienden naar het kasteel. Ruim honderd bloemenschouwen werden op het kasteel afgegeven.

(De Volksstem, 31 augustus 1910)

1913 - Schippersknecht uit Vosselare dood aangetroffen

Frans Oris, een inwoner van Vosselare, 26 jaar oud en schippersknecht, werd in St.- Job-in-'t Goor in een schip dood gevonden. Een geneesheer bestatigde dat Oris gestorven is aan verstikking door koolzuur. Omdat het koud was, had hij een kachel aangestoken en er zich naast te slapen gelegd.

(De Volksstem, 5 februari 1913)

1913 - Tramongeval Poesele

De landbouwwerkman Jean-Baptist De Schutter, 65 jaar oud, wonende in Poesele, wilde zondagavond op den Ham op de tram van Ruiselede stappen. Hij werd door de tram verrast en het hoofd afgereden.

(De Volksstem, 5 maart 1913)

1913 - Feest in Landegem

Zondag was Landegem in volle feest, om de edele heer en mevrouw Marc de Kerchove d'Ousselghem, zoon en schoondochter van den edelen heer senator de Kerckhove d'Ousselghem, burgemeester van Landegem, die van hunne huwelijksreis terugkeerden te ontvangen.

(De Volksstem, 24 september 1913)

1915 - Boete van Duitse bezetter voor Bachte-Maria-Leerne

Op 30 april kreeg Bachte-Maria-Leerne een boete van maar liefst 2.000 frank van de Duitse opperbevelhebber, omdat een draad over de weg Gent-Deinze werd gespannen. Daardoor raakte een Duitse automobiel beschadigd.

(Nieuwe Tilburgsche Courant, 11 juni 1915)

1921 - Wereldstad

Uit de wereldstad Poesele. De kerkstoelen zijn hier ook opgeslagen en M. Camiel De Boever, onze felle kerkzanger, is tot koster benoemd, in de plaats van den heer Mestdach, koster-onderwijzer, die dit laatste ambt maar alleen meer mag vervullen. Proficiat.

(Het Centrum, 21 januari 1921)

1921 - Een vrolijke gast is niemand ten last

Voor enige dagen overleed in Blankenberge de genaamde Boudewijn Reyniers, waar hij sinds enige weken bij een zijner getrouwde dochters was gaan inwonen.

Bouwke was echter in Hansbeke gewonnen en geboren en had er zijn ganse leven doorgebracht. Behalve het ambacht van smid, dat hij alhier uitoefende, was gans zijn leven gewijd aan zang en toneel. Vooral in klucht en boert was hij onovertroffen.

Bouwke heeft in zijn leven meer mensen doen lachen dan heel Hansbeke samen. Een vrolijke gast, is niemand ten last, zegt een oud spreekwoord. En zoo Bouwke in den hemel terechtkomt (iets waar we niet aan twifelen) dan zullen Ons Heer en zijne heiligen er zich stellig kreupel om lachen. Intussen echter verliezen de zanger- en toneelbond aan hem een van hun verdienstelijke leden.

(Het Centrum, 21 januari 1921)

1923 - Nieuwe vaargeul in Hansbeke

Voor twintig jaren werd bevonden dat de Brugse vaart in Hansbeke een gevaarlijke bocht vormde, voor de immer in tonnenmaat vergrotende schepen. Men ging aan 't meten en hermeten om de gevaarlijke bocht te slopen en een nieuwe vaargeul te maken, om onze schone vaart, van aan Schipdonk tot aan Bellem nagenoeg recht te trekken, 't Is te zeggen met een zachte glooiing in Hansbeke. Gronden worden onteigend, in de weg staand huizen afgebroken, ten koste van veel geld natuurlijk, en dan bleef de uitvoering steken tot den oorlog uitbrak. Van werken uitvoeren was

natuurlijk geen sprake meer en alles bleef onaangeroerd liggen.

Verleden jaar echter ging men het werk voltooien, de nieuwe vaargeul werd uitgegraven tot zowat een meter boven het waterpeil. Toen kwam weer een tegenbevel: alles stilleggen! En 't halfgedane werk ligt daar nu weer voor, God weet hoelang. Hoeveel duizenden al die meterij, onteigening en uitgraving gekost hebben dat is in 't Ministerie van Openbare Werken alleen bekend, maar 't moet zeker een kolossale som geweest zijn. En nu komt men bewerken, dat de nieuw gedolven vaargeul de goede richting niet heeft en mogelijks nog weer zal moeten gevuld worden. Wat zegt ge ervan?

Tien jaar meten en hermeten voor een eindje vaart van driehonderd meters te graven en dan nog de goede richting niet hebben?

Wat voor 'n kleppers in ons ministerie van Openbare Werken!

En onze volksvertegenwoordigers welke zo graag met de ministeriële auto's naar de verwoeste gewesten rijden, zouden ze niet weldoen eens naar Hansbeke te komen om de kemelschietery welke hier aan den gang is wat in te tomen. De nieuwe vaargeul ligt wel goed, en, werd ze tot op de nodige diepte uitgegraven we zouden, zoals we hoger zegden een schone vaart hebben met zachte glooiing nagenoeg recht van aan Schipdonck tot Bellem. Dan zou meteen de kwestie van onze brug, ook al een echt geldkolk, kunnen geregeld worden. We zullen toekomstige het sommeken eens onder de ogen der lezers van "t Getrouwe" brengen.

Neen 't zijn de verbrassers uit de ministeries niet welke het land naar den ondergang voeren, maar wel onze afgetobde oudjes met hun pensioentje van ne zak kolen per weke, en daarom moet de spaarzaamheid nog verscherpt worden.

(Het Centrum, 11 juli 1923)

1923 - Een schone Vlaamse historie uit Nevele

Verleden zomer in de warme julidagen is 't gebeurd dat de waardin een flinke Vlaamse daad verrichtte.

Zij had tijdens de week een schoon affiche ontvangen van het naburige Deinze waar jaarlijks grote koersen plaatsvinden. De vrouw had de affiche gedraaid en gekeerd en er geen kop aan gekregen hebben en die maar aangeplakt.

Maar in de week kwam de mijnheer van de koers op zijn Vlaamse ronde om te verkopen, want daarvoor kon hij Vlaams. "Ewel madam hebt gij ons affiche gehad van de koers".

"Ik peinst wel" zei de vrouw "Ze moet hier hangen" en ging met de mijnheer naar de muur zien. Maar de mijnheer was niet weinig verwonderd zijn

affiche van onder tot boven te zien hangen.

"Maar madam ze hangt verkeerd". "Hangt ze verkeerd" zei madam. "Maar mijnheer 'k heb ze wel tienmaal omgekeerd en ik kon ze niet lezen. Er zijn hier nog mensen van Poesele geweest en ze konden ze ook niet lezen".

De mijnheer stond vies te zien en heeft vast besloten geen affiche meer te zenden (het was in het Frans) en madam lachte in haar vuist.

(Nieuwe Tilburgsche Courant, 24 februari 1923)

1923 - **Virginie Loveling**

Uit Gent wordt het overlijden gemeld van de bekende Vlaamse dichteres en romanschrijfster Virginie Loveling.

Zij werd op 17 mei 1836 in Nevele geboren en gaf reeds op zeer jeugdigen leeftijd blijk van grote liefde voor de letteren. Toen zij acht jaar oud was, schreef zij haar eerste gedicht en zij is blijven werken tot verleden jaar. Zij had een uitgebreide talenkennis, las niet slechts Duitse, Franse en Engelse boeken, maar ook Italiaanse, Spaanse, Zweedse en Noorse.

(Verz. Cyriel Buysse Genootschap)

Zij was officier in de Leopoldsorde, commandeur in de Belgische kroonorde en ridder in de orde van Oranje Nassau.

(Nieuwe Tilburgsche Courant, 6 december 1923)

1926 - **Arthur Buysse**⁷

Arthur Buysse, liberaal Kamerlid voor het arrondissement Gent-Eeklo, is heden in Gent ten gevolge van een ongeneesbare ziekte, die onlangs nog een heilkundige operatie nodig had gemaakt, gestorven. Reeds geruime tijd had mr. Buysse zijn advocatenpraktijk in Gent vaarwel gezegd en was niet meer in het parlement verschenen.

⁷ Over Arthur Buysse verschenen in het tijdschrift 'Het Land van Nevele' twee artikels van S. De Groote, 1997, afl. 4 en 1998, afl. 3.

In 1909 nam hij zitting in de Kamer als plaatsvervanger van De Vigne, de zeer populaire liberale afgevaardigde voor Gent. Tijdens de oorlog verbleef Buysse in Nederland, waar hij zich vooral bezig hield met Belgische menslievende werken. Ook werd hij door de Belgische regering met een speciale zending in Brazilië belast. Bij de verkiezingen in 1921 werd hij niet herkozen, doch bij de dood van Klechelynck, vice-president van de Kamer, wiens plaatsvervanger hij was, kwam hij weer in het parlement, waarin hij tot zijn dood zou blijven.

(Verz. Cyriel Buysse Genootschap)

De gestorvene was in 1864 in Nevele in Oost-Vlaanderen geboren. Zijn opvolger in de Kamer is Henri Doddaert, lid van den Provincialen Raad van Oost-Vlaanderen en president van de Liberale Associatie in Gent-Eeklo, die als beslist Vlaams vijandig bekend staat.

(Het Vaderland: Staat- en Letterkundig Nieuwsblad, 29 september 1926)

1926 - Prof. Mr. Dr. Alfons Rosa van Roy⁸

Het verschrikkelijk ongeval bij de Haagse Schouw, hetwelk dit zoo verdienstelijk en nog zoveel belovend leven, heeft gekost, heeft de uitgeweken Vlamingen alhier met de diepste verslagenheid getroffen en zal ook heel Vlaanderen in rouw dompelen.

Want mr. van Roy was niet slechts alom geëerd, maar overal bemind, behalve bij de onverzoenlijke belagers der Vlaamse zelfstandigheid.

De overledene werd in juni 1882 te Asperen (Oost-Vlaanderen) uit een welgestelde familie geboren. Zijn onlangs overleden vader was notaris, een zijner broeders is, evenals hij zelf was, advocaat, een ander is doctor medicus.

Zijn eerste onderwijs genoot hij te Nevele, de verblijfplaats der Vlaamse schrijfsters Marie en Virginie Loveling. Met de familie Loveling, die in de Vlaamse beweging en in de Vlaamse letterkunde een aanzienlijke plaats inneemt, was hij verwant.

Na zijn middelbare studiën, gedeeltelijk te Leuven, te hebben volbracht, studeerde hij de rechten aan de universiteit te Gent.

Daar was hij een der ijverigste leden van 't Zal wel gaan', de aloude Vlaamse studentenvereniging, waarvan o.m. Julius Vuylsteke en Tony Bergmann deel uitmaakten. Toen reeds was hij, evenals zijne medeleden van 't Zal', vurig Groot-Nederlander. Wegens zijn Vlaamsgezindheid werd hij door een der professoren, een leider der Franskiljons 'gezocht' en met 'zakken' bedreigd. Daarom legde hij zijn laatste examen af niet voor de universiteitsjury in Gent, maar voor de jury van de staat, wat veel uitgebreider kennis der leerstof en groter risico medebrengt dan het examen voor de professoren bij wie men heeft gestudeerd.

Bij zijn inschrijving in de Orde der Advocaten bij het Hof van Appel te Cent weigerde hij de beroepseed in 't Frans af te leggen, zoals de Fransgezinde Magistratuur en Advocatenorde het eiste. De eed in 't Nederlands, daarmede vangen de jonge Vlaamse advocaten hun loopbaan aan. Het is een eerste daad van verzet tegen het overheersend Franskiljonisme, een geloofsbelijdenis waardoor zij zich al dadelijk aan de vijandschap der almachtige kaste der verfranste rechtswereld blootstellen. Uit ervaring

⁸ Na de Eerste Wereldoorlog sloegen de drie broers en notariszonen Van Roy op de vlucht naar Nederland, omdat ze als Vlaamse activisten met doodstraf waren bedreigd. Zie ook: J. Van de Castele, De strijdbare Van Roy's uit Nevele, in *Het Land van Nevele*, jg. XV, afl. 3, p. 107-144.

kunnen wij bevestigen dat daar moed toe nodig is.

Van Roy was een der eersten die het waagden in het Nederlandsch te pleiten, in civiele processen voor het Hof van Appel te Gent.

In strafzaken, zijn specialiteit toenmaals, pleitte hij natuurlijk in het Nederlands.

Ondanks zijn drukke praktijk en zijne voortdurende krachtige bemoeiingen in de Vlaamse politieke strijd, vond hij - mens sana in corpore sano - de tijd om zich aan sport te wijden, zodanig dat hij zich op dit gebied een Europese faam verwierf.

*De Gentse helden van Henley met uiterst rechts bovenaan
Nevelaar Alfons Van Roy.
(Verz. Walter De Smet)*

Met zijn makkers van het Gentse 'het Achtal' behaalde hij twee jaar achtereen (1906-1907) de overwinning in de vermaarde roeiwedstrijden in Henley. Het was de eerste maal dat de Engelsen, met lede ogen de beker aan vreemde handen moesten afstaan.

In 1908 kwam hij met Minerva tegen de Nederlandsche ploeg uit. En verder vierde hij triomfen in verschillende landen, o. m. in Frankrijk en in Italië. Zes

maal was hij met ploegen van vier en van acht kampioen van Europa.

Doch nooit of nergens vergat hij dat hij Vlaming was.

Toen in 1906 Koning Leopold de overwinnende Vlaamse roeiers in Oostende op zijn jacht een lunch aanbood, sprak hij Van Roy in het Frans toe: "Ah c'est vous le flamingant. Vous pourriez m'apprendre le flamand comme votre confrère Helleputte". ("Zoo, u bent de flamingant. U zoudt mij Vlaams kunnen leren zooals uw collega Helleputte"). De toegesprokene diende den koning een klinkend antwoord toe in het Nederlandsch.

Later bij een wedstrijd in Terdonk (bij Gent) sprak Koning Albert hem op zijn beurt in het Frans toe en nogmaals antwoordde de toegesprokene in fiere Nederlandsche taal.

De stad Gent wilde hare roeiers met een medaille vereren. Daar het opschrift ervan Frans was, weigerde Van Roy ze te aanvaarden. Een exemplaar met Nederlands opschrift werd vervaardigd, afzonderlijk voor hem. Zijn makkers, Vlaamse jongens, lieten zich den smaad van een Frans opschrift welgevallen.

Dat tekent de man en de toestanden
(Nieuwe Tilburgsche Courant, 18 juni 1917)

1928 - De onbewaakte overweg

In Hansbeke werd een landbouwer met zijn kar op een overweg door de sneltrein verrast en gegrepen, en vermorzeld. De ongelukkige laat vijf kinderen na.

(Rotterdams Nieuwsblad, 20 augustus 1928)

1928 - Late jongen

De heer Adolf Union van Hansbeke, één der befaamde liefhebbers van 't Meetjesland, is eveneens een groot voorstander van late jongen, doch in zeer kleine hoeveelheid, van puik ras en onberispelijk van lichaamsbouw. Voor de oorlog, verklaart Union, had ik mijn blijvend succes grotendeels aan late duivinnen te danken Ook in twee later duivers van 1920 vond ik mijn sterkste vliegers.

(Limburgsch Dagblad, 6 december 1928)

1929 - Landegemnaar verongelukt op een onbewaakte overweg

Zaterdag gebeurde een erg spoorwegongeluk bij Gent. De 52-jarige René van Herzele, wonende in Landegem, vader van verscheidene kinderen, kwam met zijn kar, geladen met graan, aan de onbewaakte overweg nr. 14 tussen Drongen en Halewijn.

Gewacht hebbende tot een goederentrein was voorbijgereden, dacht hij dat de baan vrij was en reed verder. Op de spoorweg werd hij verrast door een sneltrein, komende uit de richting van Gent. De ongelukkige werd een veertigtal meter meegesleept.

De trein stopte spoedig, maar het slachtoffer was letterlijk vermorzeld. De twee muilezels, gespannen in een kar, werden eveneens gedood en de wagen in stukken geslagen.

(Limburger Koerier, 23 oktober 1929)

1929 - De Buysse-viering in Gent

Na Antwerpen en Brussel wil Gent thans, op zijn beurt, de 70 jaar geleden, op enkele kilometers dezer stad in Nevele, geboren Vlaamse verteller Cyriel Buysse huldigen, met welk doel dan ook een comité is opgericht onder het voorzitterschap van den Gentse letterkundige Gustaaf Dhondt. De griffier der Vlaamse Academie R. de Moor, heeft het secretariaat op zich genomen, terwijl de dichter Adolf Herckenrath als penningmeester zal fungeren. Tot het comité traden o.a. toe: Achilles Mussche, Daan Boens, prof. F. de Backer (letterkundigen), Anna de Weerdt, Rodolphe de Saegher, Oscar van de Voorde (kunstschilders), Karel van Rijn (directeur van den Nederlandse Schouwburg), Oscar Roels (componist), Geo Verbanck (beeldhouwer) enz. Het programma van de viering zal bestaan uit een officiële receptie ten stadhuisse Zondag 15 December en de avond te voren, een voorstelling in de Nederlandse Schouwburg, waar 'Driekoningenavond' en 'De plaatsvervangende Vrederechter' van Buysse worden vertoond. Verder zal in de Lakenhalle, een tentoonstelling van werken en manuscripten van de jubilaris worden geopend, terwijl hem ook nog een door Geo Verbanck vervaardigd medaillon in zilver, naast andere geschenken worden aangeboden.

(Nieuwe Rotterdamsche Courant, 9 november 1929)

1930 - Ballon geland in Hansbeke

De Nederlandsche ballon Hollandia die zondag aan de wedstrijd in Munster in Westfalen heeft deelgenomen, is gistermorgen vlot geland in Hansbeke bij Gent, tijdens een zwaar onweer. De afgelegde afstand bedraagt omstreeks 300 km.

(Het Vaderland, 17 juli 1930)

1930 - Als zoon van een fabrikant te Nevele

*Een gultig lachende Cyriel Buysse in een geanimeerd gesprek
met koningin Elisabeth.*

(Verz. Cyriel Buysse Genootschap)

In 1859 werd hij als zoon van een fabrikant in Nevele in Oost-Vlaanderen geboren. Hij ondernam een reis naar Amerika, maar heimwee deed hem weldra terugkeren. Bij de terugreis schreef hij: 'Guustjen en Zieneken' waar, volgens Virginie Loveling 'iets in zat'. Kort daarop schreef hij een belangrijker novelle 'De Biezenstekker', die in De Gids opgenomen werd. In 1883 verscheen zijn eerste roman 'Het recht van den Sterkste' en sedert heeft hij het ene boek na het andere uitgegeven. Onder zijn werken stippen we aan: 'Het leven van Rozeken van Dalen' (1905); 't Bolleken' (1906); 'Het Ezelken' (1910); 'De nachtelijke Aanranding' (1912); 'Zoals het was' (1921); 'Tantes' (1925).

Maeterlinck stelt hem "onder de drie of vier grootste vertellers-uit-het-landleven, die er in de laatste vijftig jaren geweest zijn. En waarlijk, boeien kan hij: zijn personen zijn geen silhouetten, maar ten voeten uit, volronde wezens, waar ge om draaien kunt, die ge ziet en voelt als waart gij zelf een van; de handelende personen" (Vermeylen).

Volgens Vermeylen vormen zijn boeken 'het volledigste openluchtmuseum van echte Vlaamse mensen'.

Indien wij het artistieke als toets aannemen, is Buysse de mindere van Stijn Streuvels, daar hij niet altijd taal en stijl verzorgt, maar als verteller, als uitbeelder van het leven is hij hem zeker vóór. Cyriel Buysse is nu in de zeventig, maar onverzwakt in zijn boeiend vertellerstalent gaat hij voort met portretten uit het volks leven te schilderen.

(Haagse Courant, 24 juni 1931)

1932 - Een mooie leeftijd

August Vermeirsch op zijn boerderij Het Hof ter Walle in Poesele.

Hij was met zijn 102 jaar toen de oudste Belg.

(Verz. Familie Vermeirsch)

Maandag vierde de oudste inwoner van België, de heer August Vermeirsch, wonende in Poesele (nabij Nevele) zijn 102de verjaardag.

(Nieuwe Tilburgsche Courant, 21 juni 1932)

1933 - Meiliedje uit Hansbeke

Mei, Mei,
Ik plantte mijne mei,
En 'k krake mijn ei,
En de dorre viel uit mijn schale;
Bazinneke, wilde mij een eitje geven,
'k En zal uw dochterken niet halen!
(De Tijd, 5 mei 1933)

1934 - In dronkenschap zijn vader doodgeslagen⁹

De wijk 'Hul' in Nevele werd in hevige opschudding gebracht door een wrede vadermoord. De 55-jarige Achiel Telleir woonde op voornoemde wijk met zijn vrouw en zes kinderen. De man gaf zich aan de drank over en was niet altijd kalm gestemd.

's Avonds maakte Telleir het wederom bont. Zijn 23-jarige zoon verzocht hem kalm te blijven, maar tevergeefs. Beide mannen grepen elkaar vast en Achiel Telleir, die dronken was, ontving een vuistslag op het hoofd en stortte dood te gronde.

Uit het geneeskundig onderzoek blijkt, dat een bloedstorting in het hoofd den dood veroorzaakt heeft. De zoon is door de gendarmen in hechtenis genomen.

(Limburger Koerier, 17 september 1934)

1939 - Vlaamsche Poëzie

De Vlaamse priester-dichter Basiel De Craene, pastoor in Merendree, heeft in 1937 en 1938 de 'dagen van de Vlaamse poëzie' ingericht, in de schilderachtige omgeving van de Leie.

Deze 'Poëziedagen' hebben een zekere traditie gekregen en pastoor De Craene deelde aan den Brusselse correspondent van de Maasbode mede, dat zij dit jaar op 6 en 7 augustus in Merendree zullen plaatshebben. Het doel is de kunstenaars en hun werk in ruimer kring te doen kennen en verder door onderling contact tot een betere onderlinge waardering van de kunstenaars te komen en hun eigen kunstzin te verfijnen.

⁹ Het verhaal kwam eveneens aan bod in het themanummer over misdaad in het tijdschrift 'Het Land van Nevele' van november 2016. De zoon werd uiteindelijk niet aangehouden.

*De Vlaamse poëziedagen in Merendree in 1939.
(Verz. Het Land van Nevele).*

In verband met deze Poëziedagen werd een prijsvraag uitgeschreven voor gedichten. Samen met de bijeenkomst der dichters, worden in Merendree tentoonstellingen gehouden van schilder- en beeldhouwwerk, alsmede van artistieke foto's. Verder worden door de dichters zelf spreekbeurten vervuld en gedichten voorgedragen en meegewerkt aan een avondfeest.
(Maasbode, 7 juli 1939)

1939 - Voor Francs-tireurs gehouden

Werden deze geïmproviseerde schuilplaatsen voor de soldaten onhoudbaar, dan vluchtten zij er uit weg, met achterlating van wapens en munitie, gaven zich over als krijgsgevangenen of zochten elders een goed heenkomen.

Wee den weerloze burgers, die de vijandelijke troepen in dergelijke schuilplaatsen worden aangetroffen! Een strijdend leger kan men het niet kwalijk nemen het dergelijke burgers, aangetroffen in kelders of woningen, bij geweren, machinegeweren en ammunitie, als franc-tireurs beschouwt en tegenover hen optreedt volgens de oorlogswetten. Uit verhalen, die ons in tal van plaatsen werden gedaan, is ons gebleken dat de Duitsers zich in zeer

vele gevallen humaan hebben gedragen, blijk gaven de gevaarlijke positie dezer gevluchte burgers te begrijpen en hen dan ook weer vrij lieten.

Doch men mag het hun niet als een misdaad aanrekenen wanneer op sommige plaatsen, zoals bijvoorbeeld te Vynckt en Meigem in Vlaanderen harde maatregelen werden genomen, waarbij mensenlevens te betreuren vielen.¹⁰

(Oprechte Haarlemsche Courant, 18 juli 1940)

1939 - Rantsoeneringszegels gestolen in Vosselare

Door de gemeentelijke overheid van Vosselare werd sinds enige tijd vastgesteld dat grote hoeveelheden zwarte rantsoeneringszegels vermist werden op de burelen van het gemeentesecretariaat.

Tenslotte begon men min of meer verdenking te koesteren tegen een persoon uit Beveren bij Oudenaarde, genaamd Sep. Deze persoon was in zijn hoedanigheid van boekbinder gedurende zekere tijd werkzaam geweest op genoemd gemeentesecretariaat, en daar men in hem volle vertrouwen stelde, was hij er geruime tijd alleen geweest. Daar het werk niet voltooid was, bood Sep zich zondag terug aan, teneinde dit voort te zetten. Waarschijnlijk was er besloten geweest een oogje in het zeil te houden, want de boekbinder werd ditmaal bij de diefstal van zegels betrapt. De rijkswacht van Nevele werd van de feiten op de hoogte gebracht, en deze hield de oneerlijke persoon na ondervraging aan en bracht hem gevankelijk naar de gevangenis van Gent over, teneinde er den volgenden dag voor den onderzoeksrechter ten gerechtshove van Gent te verschijnen.

Middelerwijl werd ook de rijkswacht van Oudenaarde op de hoogte gebracht van de aanhouding, en er werd tot een huiszoeking in de woning van den dader overgegaan, waarbij menigvuldige zegels werden aangetroffen. Uit het onderzoek zou ook blijken dat enige verre familieleden eveneens van deze zegels bezaten, doch het moet nog uitgemaakt worden of deze personen iets van de diefstal afwisten. Deze zaak heeft natuurlijk grote opschudding verwekt, zowel in Vosselare als in de woonplaats van den aangehoudene, die van een zeer geachte familie voortkomt, welke door deze feiten diep getroffen is. Terwijl het onderzoek verder gaat, wordt Sep in verzekerde bewaring gehouden in de gevangenis van Gent

(Advertentieblad van het departement van de Wester-Eems, 2 juli 1941)

¹⁰ De hier niet zo 'Oprechte Haarlemsche Courant' stond in juli 1940 duidelijk onder Duitse censuur.

1945 - Duitse schanddaad in Belgisch dorp

Reuters correspondent Patrick Crose meldt:

In haar eerste rapport heeft de Belgische commissie voor oorlogsmisdaden bijzonderheden verstrekt over de moord op ca. 90 Belgische burgers in het dorpje Vinkt bij Gent in 1940 door twee Duitse regimenten bergjagers.

De moordenaars, wier namen aan de commissie bekend zijn, hebben zich op de bevolking gewroken voor de zware verliezen, welke het Belgische leger aan hun regimenten de laatste 3 dagen had toegebracht. Onder de slachtoffers bevonden zich bijna alle bewoners van een tehuis voor ouden van dagen, die de straat opgejaagd en tijdens het lopen neergeschoten werden.

Het oudste slachtoffer was 90 en het jongste 13 jaar, 'n meisje, dat stierf, terwijl zij de hand van haar vermoorde vader vasthield.

(Het Parool 13 augustus 1945)

Het officiële rapport over de oorlogsmisdaden in Vinkt en omstreken werd in 1948 gepubliceerd in het Frans en het jaar daarop in het Nederlands. (Verz. André Bollaert)

1949 - Vlaamse Poëziedagen

Op 30 en 31 juli zullen in Merendree de jaarlijkse Vlaamse Poëziedagen gehouden worden. Behalve literaire voordrachten zullen in de loop van dit weekend negro-spirituals worden uitgevoerd en geeft het 'Nieuw Nederlands Toneel' een voorstelling.

Kamiel Huysmans in gesprek met Marc Herwig en Basiel De Craene op de poëziedagen van Merendree in 1949. (Verz. Dirk De Geest)

Sprekers zijn o.a. Anton Van Duinkerken over 'Herinneringen aan Boutens', prof. J.F. de Backer over 'T.E. Elliot' en minister Kamiel Huysmans over 'Het Lied'.

(De Tijd, 18 juli 1949)

1959 - Jonge Belg bekend drie moorden¹¹

Een jonge Belg, Sylvain d'Hoest, heeft nadat hij was gegrepen als de dader van de moord op een zestigjarige landarbeider in Landegem, niet alleen bekend deze moord te hebben gepleegd maar ook die op een man en een vrouw in een auto nabij Loppem. Deze laatste moorden werden anderhalf jaar geleden gepleegd en waren steeds onopgehelderd gebleven.

D'Hoest heeft de gerechtelijke autoriteiten bij een reconstructie van de moord in Landegem meegedeeld dat hij de landarbeider in de nacht van zaterdag op zondag doodschoot na een poging tot diefstal bij een boer.

(Friese Koerier, 6 augustus 1959)

1960 - Sabotage aan beken

De rijkswacht in Nevele in de provincie Oost-Vlaanderen zoekt ca. vijftien kilometer ten westen van Gent naar de daders van een vreemd misdrijf. Het gaat om verstoorders van de waterhuishouding rondom Nevele. In verschillende beken en riviertjes in de streek steeg de laatste dagen de waterstand op onverklaarbare wijze zeer sterk.

Verscheidene landerijen liepen onder water en enkele boerderijen werden bedreigd. Bij onderzoek bleek, dat op allerlei plaatsen kwaadwilligen in het water dammen hadden gemaakt. Meestal door bomen in de bedding te leggen, zoals in de Ossebeek. De sabotage gebeurde met steenblokken en in een rivier was zelfs een hele dijk gebouwd.

1961 - Literaire dagen in Landegem

Voor de vierde achtereenvolgende maal zullen op 15 en 16 juli in het Vlaamse plaatsje Landegem (bij Gent) de Jong-Nederlandse Literaire dagen worden gehouden. Op deze dagen, bedoeld ter versteviging van het contact tussen jonge Vlaamse en Nederlandse letterkundigen, zal ditmaal uitvoerig aandacht worden besteed aan het avant-garde toneel. Tevens zullen dan de uitslagen worden bekend gemaakt van de drie prijsvragen die het comité ter gelegenheid van dit jaarlijkse literaire weekend heeft uitgeschreven.

Die dagen sluiten aan bij de Vlaamse Poëziedagen die pastoor B. De Craene, dichter en auteur van verschillende bijbelse toneelstukken indertijd in het leven heeft geroepen.

In het erecomité hebben o.m. P.G. Bunkinx, Ernest Claes, Garnt Stuiveling, Anton van Duinkerken en Albert Westerlinck zitting. Dit jaar heeft men voor

¹¹ Het verhaal kwam eveneens ruim aan bod in het themanummer over misdaad in het tijdschrift 'Het Land van Nevele' van november 2015.

het eerst, naast de gebruikelijke poëzie- en prozaprijsvragen, nog een wedstrijd uitgeschreven voor het beste humoristische gedicht. (...)

Het hoogtepunt van het weekend wordt uiteraard gevormd door de proclamatie van de prijzen en het verslag van de jury. Verleden jaar gaven 57 belangstellenden acte de présence. Het hardwerkende comité onder leiding van Erik Waelput verwacht dit jaar nog grotere opkomst uit ons land. Die mogelijkheid lijkt niet uitgesloten, als men weet dat geïnteresseerden in de helft van de reiskosten wordt tegemoetgekomen.

(De Tijd De Maasbode, 19 juni 1961)

1977 - Sabotage: trein in België knalt tegen blokken

Politie en rijkswacht rond Gent maken zich ernstig zorgen over een reeks van sabotagedaden tegen Belgische spoorlijnen. Afgelopen vrijdag (zo is nu eerst bekend geworden) is een ramp vermeden doordat een passagierstrein op het laatste moment niet ontspoorde. De sabotagedaad is al de twaalfde binnen een jaar. De trein van Brussel naar Oostende reed, op het grondgebied van de gemeente Landegem, 's avonds om ongeveer half tien met een snelheid van over de 100 km per uur, over een aantal betonnen afdekplaten die over de rails gelegd waren. Rondslingerende betonscherven vernielden (gelukkig) de remleidingen van de locomotief, waardoor de noodrem in werking trad. De op de rails gelegde afdekplaten zijn van het type waarmee elektrische kabels langs de spoorlijn beschermd worden.

(Nieuwsblad van het Noorden, 24 januari 1977)

1981 - Bang in de lucht, maar niet in het vaak halsbrekende werk van een massasprint

Eddy Planckaert, de jongste van de hardfietsende gebroeders, lacht als er gepraat wordt over het gevaar van valpartijen. Hij realiseert zich goed dat er veel risico's zijn als een peloton van honderd of honderdvijftig man zich naar het spandoek spoedt. Knechten zetten hun snelle ploegmakers uit de wind. Er wordt aan shirts getrokken en met de ellebogen gewerkt. Zigzaggend snelt de meute door soms bochtige en smalle straatjes. Ieder voor zich en God voor ons allen, zo luidt het parool. Eén stuurfout van deze of gene; een klapband of het deksel van een put; alles is mogelijk. De renners weten het, maar ze denken er niet aan.

"Je kunt er niet aan denken" zegt Eddy Planckaert: "Wanneer je je realiseert dat je met een snelheid van tegen de zestig of zeventig kilometer per uur tegen het wegdek kunt smakken, kun je een ereplaats wel vergeten. Over het winnen van een massasprint praat ik niet eens meer. Je hebt slechts één

doel voor ogen: positie zoeken en daarna een allesbeslissende explosie".

Eddy Planckaert heeft dus een reputatie als sprinter, ofschoon hij pas in september vorig jaar zijn entree in het gilde der beroepsrenners maakte. Over dat debuut, beter gezegd: over het tijdstip van dat debuut, is bij onze zuiderburen veel te doen geweest. "Een schande dat de Belgische wielerbond een talentvolle amateur dwingt om tot zijn 22ste te wachten alvorens hij professional kan worden" zo luidde de kritiek aan het adres van de bond.

"Ik had inderdaad niets meer te leren bij de amateurs" aldus Eddy Planckaert. "Het winnen van wedstrijden ging gewoon spelenderwijs. Ik denk dat ik zo'n driehonderd keer als eerste onder het spandoek ben door gereden; eerst als beginneling, toen als junior en vervolgens als amateur. Van mijn broers kreeg ik de nodige adviezen. De familieband is trouwens ook anderszins erg sterk. Walter en Willy zijn reeds jaren getrouwd. Ze wonen naast het ouderlijk huis, waarin ik tot voor kort bij mijn moeder was. Alle dagen kwamen we bij elkaar over de vloer. Dat is sedert ik zelf eind vorig jaar in het huwelijk stapte, niet anders geworden. En meen niet dat er alleen over koersen gepraat wordt. Bij ons wordt veel gelachen. Heel veel".

Eddy Planckaert heeft natuurlijk steeds in de belangstelling van sponsors gestaan. Wanneer je, zoals hij, uit een familie komt die snelle en succesvolle zonen aan het internationale profkorps levert, is het een heel normale zaak dat men je loopbaan op de voet volgt, vooral wanneer blijkt dat je een overwinningenfabrikant in de ware betekenis van het woord bent. Walter en Willy Planckaert hoefden dus niet bij hun vroegere werkgever (Mini Flat) aan te dringen om broer Eddy reeds in dienst te nemen voordat hij van de wielerbond naar de profs mocht overstappen. "Ik zat in eerste instantie dus op rozen", aldus Eddy Planckaert. "Eindelijk brak de dag aan dat ik prof werd. Ik debuteerde aan de zijde van Willy en Walter in een kermiskoers die supporters speciaal voor deze primeur in onze woonplaats Nevele hadden georganiseerd. Korte tijd later werd ik 25ste in Parijs-Brussel. Voor de rest nog een paar kleine koersen. Daarmee zat het seizoen er op".

"Er was mij toegezegd dat rond mijn persoon een sterke ploeg geformeerd zou worden. Weken verstreken. Ik hoorde niets meer van de plannen, tot dat plotseling bleek dat Mini Flat stopte. Daar stond ik als eenling, want men wilde dat ik toch mijn contract tot het einde van 1981 zou uitdienen. Ik zou me dus moeten beperken tot de criteria en kermiskoersen. Etappewedstrijden en klassiekers staan immers alleen open voor merkenteams. Geen wonder dat ik me alles behalve happy voelde".

December was reeds aangebroken, toen Mini Flat eindelijk toestemde in

een vrije transfer van Eddy Planckaert. "Dat wel", zegt hij "maar de problemen waren daarmee niet opgelost. Alle ploegen voor het nieuwe seizoen stonden immers op papier. Was er nog geld aanwezig om mij hier of daar in het budget op te nemen? Een kwellende vraag, zelfs als je tot de zogenaamde beloften behoort. Broer Walter zorgde er tenslotte voor dat ik bij Splendor (dat nu in Wickes een geduchte medesponsor heeft) onder dak kwam. Een pak van mijn hart, want ik liep al met de gedachten rond mijn loopbaan als professional af te breken. Sedertdien heb ik evenwel een koers of zes gewonnen (o.a. de Ronde van Midden-Zeeland en daags nadien de Omloop van Mandel-Leie-Schelde in Meulebeke), en nu zit ik dan in de grootste wedstrijd die de wielersport kent". "Of ik dezelfde ambities heb als destijds onze Willy, die meteen de groene trui pakte? Nee hoor, als ik deze Ronde van Frankrijk een rit kan winnen, ben ik tevreden. Die groene trui, och, die komt later nog wel eens".

Met deze woorden wilde hij zelfs deze of gene concurrent, die er aan dacht om hem toch nog te kunnen verslaan, meteen het laatste restje hoop wegnemen. "Voor het overige is het gewoon een kwestie om je eigen plan te trekken. Ik ben de man die volgens iedereen zal winnen. Dus draag ik ook het gewicht van de wedstrijd. Dat doe ik niet omdat een nieuw succes me weer een stap dichterbij het aantal overwinningen van bijvoorbeeld Eddy Merckx brengt. Praat me niet over statistiek. Er is me gevraagd hoe vaak mijn landgenoot Louison Bobet destijds de Tour op zijn naam schreef. Ik moet in alle eerlijkheid zeggen dat ik getwijfeld heb of hij dat twee of drie keer had gedaan. Het blijken er drie te zijn geweest: 1953, 1954, 1955. Als ik statistisch was aangelegd, zou ik het heus wel geweten hebben."

Vliegangst bij de Planckaerts

Het is inmiddels een jaar of vijftien geleden dat Gerben Karstens in de Tour de France een man-tegen-man gevecht leverde met Willy Planckaert om het bezit van de groene trui. Deze strijd voor de eerste prijs in het puntenklassement werd gewonnen door de Belg. De Karst heeft de racefiets inmiddels aan de kant gezet. Als je een jaar of veertig bent en een schitterende carrière achter de rug hebt, is dat niet verwonderlijk. Willy Planckaert is nog actief, ofschoon hij als 38-jarige zijn heil uitsluitend zoekt in criteria en kermiskoersen.

Twee andere zonen van weduwe Planckaert (uit Nevele in Oost-Vlaanderen) zitten nog volop in het grote werk. Vroegere Amstel Goldrace-

winnaar Walter Planckaert is van dit tweetal de bekendste en oudste. Hij is 33. Razendsnelle Eddy Planckaert is bijna elf jaar jonger: hij wordt in de komende herfst 23.

*De broers Planckaert met v.l.n.r. Walter, Willy en Eddy en Moeder Gusta in de huiskamer van hun woning op Nevele Kerrebroek.
(Foto René Van de Walle, verz. Het Land van Nevele)*

Eén ding hebben Walter en Eddy gemeen. Ze hebben beiden angst om in een vliegtuig te stappen. Dat is één dezer dagen weer eens gebleken. Op het moment dat de rest van de ploeg waarvan zij deel uitmaken, naar de start van de Tour de France in Nice vertrokken, per chartervlucht vanuit Lille, sjouwden de twee Planckaerts met hun bagage op het perron in Genk.

Voor geen geld van de wereld lieten ze zich vermurwen om de afstand naar de Côte d'Azur op de kortst mogelijke wijze te overbruggen. Bij Splendor, de Waalse sponsor van een internationale equipe, die behalve een handvol Belgen tevens een Zweed (Nilsson), een Ier (Kelly) en een Nederlander (Broers) in La Grande Bouclé uitspeelt, vindt men het heel gewoon dat de Planckaerts niet per vliegtuig reizen. Men kent het tweetal genoeg om te weten dat ze toch niet van hun principe af te brengen zijn. "Als ze er in de sprint zijn, is het mij goed" zegt chef d'equipe Albert de Kimpe, die qua leeftijd de grootvader van het tweetal zou kunnen zijn.

(Limburgsch dagblad, 27 juni 1981)

1981 - Getuigenis uit Marcinelle: mijnramp der misverstanden

(uittreksel van herdenkingspagina)

Van de overlevenden zijn er inmiddels ook al heel wat gestorven. Frans Lowie (57) uit het Belgische Landegem is een van de overlevenden. Hij zag destijds na zijn redding zijn naam op de dodenlijst in de krant staan. "Wij zaten op 765 meter verdieping", zegt Lowie. "Ik hoorde mijn makkers huilen van de pijn. Ik kroop onder een wagentje dat ik zelf had omgekiept. We zijn gevonden en via een noodlift naar boven gebracht".

Lowie is voor driekwart invalide. Hij heeft stoflongen en andere kwalen. Af en toe gaat hij nog eens hengelen, maar dat is ook alles.

(Limburgsch Dagblad, 15 augustus 1981)

1990 - Rudy Dhaenens: "Ik ben trots op vaderschap en wereldtitel"

De vijf kleuren van de regenboog hebben definitief kleur gegeven aan het leven van een bescheiden Belgische wielrenner. De man, die een patent had op bijna-overwinningen, sprong op twee september met een daverende klap voorgoed uit het zwarte gat, waarin hij zo vaak was geduikeld. In het Japanse Utsunomiya zette Rudy Dhaenens definitief een streep onder het verleden door wereldkampioen te worden. Daar, in het verre Azië, kreeg de sympathieke meesterknecht uit de PDM-ploeg eindelijk de beloning voor een jarenlang gevecht dat hij vooral met zichzelf voerde en veroverde hij het goud voor zijn toewijding, doorzettingsvermogen en wilskracht om na de zoveelste teleurstelling toch maar weer op de fiets te kruipen.

Over een wereldkampioen, die geen twijfel meer kent

Het mooiste moment na zijn wereldtitel is tekenend voor de mens Rudy Dhaenens. Tot diep in de nacht was hij voor zijn huis in Vosselare door duizenden Belgen gehuldigd en door tientallen sprekers toegesproken. Het was inmiddels half vier toen de kersverse wereldkampioen het welletjes vond en zich verontschuldigde bij het publiek. Hij was doodmoe, had twee dagen niet geslapen. Eenmaal binnen was hij eindelijk alleen met zijn vrouw Greta. "Dat was een heel emotioneel moment" herinnert hij zich nog als de dag van gisteren. "We hebben het samen gedaan" zei ik tegen mijn vrouw: "Hier hebben wij al die jaren voor geknokt."

Dat knokken heeft Dhaenens nooit opgegeven. Nog nooit won hij in zijn achtjarig bestaan van profwielrenner een grote wedstrijd, terwijl hij daar toch heel vaak dichtbij was. In 1985 was hij kanshebber in Parijs-Roubaix, Gent-Wevelgem en Parijs-Tours. Aan het einde van het seizoen stond hij

echter wederom met lege handen. Het meest schlemielige voorbeeld dateert uit de Tour de France van vorig jaar. In de laatste bocht voor de finish in Blagnac leek Dhaenens op weg naar de eerste grote overwinning in zijn carrière. Leek, want een kiezelsteentje werd hem noodlottig. Mathieu Hermans profiteerde in de eindsprint. Met een wanhopige blik in zijn ogen keek Dhaenens, zittend op de grond, toe hoe het peloton op jacht ging naar de etappezege. Het zoveelste moment in zijn leven waarop hij liever in de grond was gezakt. Toch stond hij weer op.

(De Telegraaf, 27 december 1990)

1991 - Planckaert met zege in Parijs-Roubaix weer dichterbij doel: terug naar de natuur

Zijn groene trui uit de Tour van 1989 hangt aan de muur van het dorpscafé St. Elooi, onopvallend praathuis in het centrum van Meigem. De foto van zijn overwinning in de Ronde van Vlaanderen (1988) siert ook het sobere interieur. De kei uit Parijs-Roubaix van vorig seizoen is spoorloos. "Die heb ik al verbruikt" zegt de waard lachend, terwijl hij met zijn hoofd in de richting van zijn tuin knikt. Er zitten slechts drie stamgasten aan de bar, op straat is het uitgestorven.

"Meigem is een parochie met slechts 700 zielen" vertelt de waard. Vanachter de bar houdt hij de hele dag de kerk en het kerkhof in de gaten. "De middenstand bestaat uit een kapsalon, een bakker en een garage. We wonen hier lekker rustig, veilig. Alleen als Eddy wint, staat het dorp op zijn kop. Hij komt hier maar een paar keer per jaar. Eddy houdt van rust en leeft teruggetrokken op zijne hoeveke."

Dat hoeveke is een gigantisch landhuis aan de rand van Meigem, verscholen achter sparren en omringd door weilanden. "Toch ga ik verhuizen aan het eind van het jaar" zegt Eddy Planckaert, vorig jaar in Roubaix verantwoordelijk voor een adembenemende eindsprint, waarin hij Steve Bauer met een paar millimeter verschil in de sprint klopte. "Het is mij hier te druk... Ik heb een boerderij gekocht in Poeke, twintig kilometer verderop. Aan een doodlopende weg. Het is daar rustiger."

Droomtoestand

Planckaert, zondag één van de favorieten in Parijs-Roubaix, is bijzonder gesteld op rust. "Uit het alleen-zijn haal ik enorm veel kracht. Voor mij is dat het mooiste op deze aardbol. Toen ik een jochie van vijf was, kreeg ik van een vriend het boek 'Sport en yoga'. Dat ben ik gaan lezen en ik heb

oefeningen gedaan. Door het wielrennen is daar de klad in gekomen, maar de laatste tijd ben ik daar weer elke dag mee bezig. Ik trek hier vaak 's avonds of 's nachts de velden in. Alleen als het helemaal stil is om je heen kun je in een soort droomtoestand geraken. Eerst doe ik ademhalingsoefeningen. Je lichaam komt volledig tot rust. Dan ga ik mediteren en is het de bedoeling om helemaal nergens aan te denken. Voordat je dat kunt... daar moet je enorm voor getraind zijn. Als de mensen horen van meditatie denken ze olala. Maar als ze beginnen, gaan ze niet meer stoppen. Je kijkt als het ware naar binnen. Alleen zo leert ge uw eigen lichaam kennen. Dat is de start van een gelukkig leven. Af en toe kom ik in die droomtoestand. In dat stadium voel ik de positieve krachten binnenstromen. De negatieve verlaten mijn lichaam. Je voelt dat je een geheel bent in het universum. In de westerse wereld is het uitgesloten om genot en materialisme te laten varen. Maar dat wil ik toch. Op de boerderij in Poeke wil ik één zijn met de natuur. Als je ziet hoe de mensen leven in steden als Napels en Milaan. Waar zijn ze mee bezig? De mensen maken hun eigen planeet kapot."

Voorbeelden

Zijn grote voorbeelden leven in het Himalaya-gebergte en in Tibet. Eddy Planckaert: "Die yogi's zijn hun hele leven met hun eigen lichaam bezig. Halve gebakkene. Van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat. Zij trekken zich volledig terug. Ik zou die mannen graag ontmoeten. Zij kunnen in hun meditatie zover gaan, dat ze schijndood lijken. Er zijn yogi's die een half uur onder water kunnen blijven en niet kapot gaan. Zij kunnen hun hart net zo snel laten slaan als ze zelf willen. In de yoga gaat het erom de dood te overwinnen. In de vorige eeuw heeft een expeditie die mannen ontmoet. Het schijnt dat zij yogi's zijn tegengekomen die 700 jaar oud zijn. Tijd en afstand speelt daar geen rol. Ik geloof dat je steeds op aarde blijft terugkeren. Misschien kom ik in mijn volgende leven in het Himalaya-gebergte terecht. Ik hoop het. Daar bereid ik mij nu al op voor. Na het koersen komt yoga voor mij op de eerste plaats. De ene oefening is goed voor het hart, de andere voor de lever. Innerlijk ben ik zo sterk geworden. Tijdens Milaan-Sanremo zakte ik op de Poggio in elkaar. Toch vond ik de kracht om door te gaan en in de sprint vijfde te worden."

Spaarcenten

Zijn opgebloeide liefde voor yoga wil niet zeggen dat de 32-jarige Belg met tegenzin op zijn fiets stapt. "Ik heb nog te weinig spaarcenten om nu al te stoppen" vertelt de klassiekerspecialist van de Panasonicploeg. "Op die boerderij wil ik leven van de natuur. Één melkkoe, zelf groenten verbouwen. Ik ben nu bezig om vegetariër te worden. Op de boerderij wil ik leven van de natuur. Mijn spaarcenten blijven op de bank. Voor deze maand heb ik alles gedaan. Ik kan maar drie maanden per jaar koersen, de rest is niet aan mij besteed. Post en Walter (zijn broer en ploegleider, red.) weten dat. Ik wil hun iets teruggeven voor alles wat zij mij hebben gegeven. Peter Post heeft mij een prachtige opvoeding gegeven. Tachtig procent van de Belgische wielrenners heeft weinig manieren. Ik was geen onbeschofterik, maar ook geen lieverdje. Post heeft mij opgevoed. In de Ronde van Vlaanderen heb ik teveel pech gehad, kon mij niet verdedigen. Voor Parijs-Roubaix vraag ik één ding: geen pech. Dan is het nog niet gedaan met de oude Planckaert."

Een tweede overwinning in de 'Hel van het Noorden' zal hem weer een grote stap dichterbij zijn doel brengen: financiële onafhankelijkheid. "Natuurlijk heb ik makkelijk praten; ik zit redelijk in de slappe was. Maar ik kan mijn geld toch niet wegmijten?"

Cellenkuur

Dat heeft hij in vele ogen wel gedaan door vorig jaar voor 250.000 francs (ongeveer f12.500 red.) in Montreux een cellenkuur te volgen. Planckaert kreeg cellen van ongeboren lammeren ingespoten. "Wat die dokter (Harm Kuipers, red.) van jullie roept, kan mij niet schelen" zegt hij met stemverheffing. "Die kuur heeft mijn weerstand enorm vergroot. Ik heb al twee jaar geen verkoudheid en griep meer gehad. Een paar weken geleden belde een vader van een mongooltje mij op. Hij wilde zijn kind daar laten behandelen. Door zo'n cellenkuur kunnen die kinderen tachtig procent verbeteren. Ik ben blij dat ik zo'n man advies kan geven."

Dergelijk advies heeft hij in zijn jeugd gemist. Toen Eddy Planckaert vijf jaar was, had hij vaak last van angstdromen. "Dan stond ik met wijd opengesperde ogen op mijn bed te dansen" blikt hij terug op die moeilijke periode. "Ik zweette over mijn hele lichaam en droomde over huizen die in brand stonden met mij erin. Of ik zat vastgeklemd in het water en verdrong. Mijn moeder nam mij dan in mijn armen. Zo kwam ik tot rust. Nu heb ik nog weleens van die dromen, alleen korter, maar ik weet hoe ik ermee moet

omgaan."

Hij praat graag over de tegenslagen in zijn leven, omdat hij trots is dat hij die allemaal heeft overwonnen. "Ik ben gelukkig dat ik dit met fietsen heb bereikt" verwijst hij naar zijn hoeve.

"Nog een paar jaar, dan gaan ze Eddy Planckaert niet meer terugzien. Ik heb nog steeds vliegangst. In de lucht komen die dromen ook altijd weer terug. Anders was ik allang naar de Himalaya vertrokken. Op zoek naar die mannen. De hele dag mediteren en je nergens druk om maken. Terug naar de natuur. Jammer dat ik niet een paar honderd jaar eerder ben geboren." (Bert Schaap in De Telegraaf, 12-04-1991)

1992 - Dhaenens stopt na hartklachten

Rudy Dhaenens keert nooit meer als profrenner terug in het peloton. De wereldkampioen van 1990 zette gisteren definitief een punt achter zijn wielersportbaan.

De 31-jarige Belg, die de laatste jaren bij de Panasonic-ploeg reed, was als gevolg van hartklachten al sinds eind mei niet meer actief. In afwachting van een aantal medische onderzoeken gaf hij echter de hoop op voortzetting van zijn carrière voorlopig niet op.

Op advies van zijn arts besloot hij uiteindelijk toch de fiets voorgoed aan de haak te hangen. Rudy Dhaenens gaat binnenkort als wisselagent bij een beursmakelaar in Aalst aan de slag.

(Nieuwsblad van het Noorden, 3 november 1992)

1993 - Over de Poëziedagen in Merendree

Merendree, een Vlaams dorp onder Gent, waar ik nooit van gehoord heb. Maar sinds zaterdag 28 augustus weet ik beter.

José De Poorter, de Gentse priester-dichter bij wie ik logeer, vertelt me tijdens het ontbijt in zijn klooster over de Poëziedagen van Merendree, in 1939 gestart door de plaatselijke letterlievende pastoor Basiel De Craene en sindsdien bekend bij iedere Vlaamse literatuurliehebber. De oorlog, de dood van de pastoor in 1956 en interne onenigheden hebben de continuïteit van de poëziedagen wat verstoord, maar ze bestaan nog in volle glorie.

In de begintijd duurde het feest twee dagen. De gasten en sprekers kwamen vooral uit rooms-katholieke kring: Anton Van Duinkerken, André Demedts, maar ook meer seculiere schrijvers als Hubert Lampo kwamen spreken in het ruime park achter de pastorie.

Centrale figuren zijn jarenlang Johan Van Mechelen en Anton Van Wilderode geweest. Ze zijn er ook in 1993. Anton Van Wilderode staat tussen de

priesters aan het altaar bij de eucharistieviering die de dag opent. Ik heb José De Poorter uitgelegd - met een gepubliceerde preek van dominee H. De Jong - waarom ik niet ter eucharistie zal gaan. Hij blijft naast mij zitten, omdat hij 's morgens vroeg de mis al in zijn klooster gelezen heeft en "ik overdrijf niet graag". Prof. dr. Herman Mertens, theoloog in Leuven, zegt in zijn preek waardevolle dingen vanuit citaten van Augustinus. Er is een goed zingend koor en een fraaie Nederlandse liturgie van de dichter Maurits van Vossle.

(Nederlands Dagblad, 1 september 1993)

Stefaan De Groote
Bachte-Maria-Lerne

ARMENZORG IN POESELE TIJDENS DE 17DE EN DE 18DE EEUW

De voorbije decennia verschenen enkele studies over de armenzorg in het Land van Nevele. Maja Mechant scheef in 2006 als dissertatie aan de Universiteit Gent, vakgroep geschiedenis, de studie *'Levensomstandigheden en overlevingsstrategieën van armen in het Land van Nevele (1690-1789)'* waarin ze gebruik maakt van de gegevens van de staten van goed van de Baronie Nevele en kritisch de publicatie *'Het einde van de onveranderlijkheid'* van Carl Schelstraete, Hilde Kintaert en Dorine De Ruyck, die in 1986 door onze kring werd uitgegeven, onder de loep neemt. In de studie van Mechant wordt vooral aandacht besteed aan de staten van goed die pro-deo werden opgemaakt. M.a.w. bij het overlijden van een van de echtgenoten met minderjarige kinderen (– 25) waren de lasten groter dan de tegoeden zodat er voor de erfgenamen niets meer overbleef.

In 2010 schreef Alexander Heirman *'Spelen of spinnen?'* Een studie over de kinderarbeid op het Oost-Vlaamse platteland, ca. 1650-1800, als verhandeling voorgelegd tot het behalen van het diploma van 'Master in de Geschiedenis' aan de Universiteit Gent, Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Vakgroep Geschiedenis, Academiejaar 2009-2010. In deze studie neemt de auteur als casus het Land van Nevele en de armendis van de gemeente Nevele. Ook hier licht de auteur op kritische wijze *'Het einde van de onveranderlijkheid'* door en wordt vooral aandacht besteed aan de publieke uitbestedingen van de arme kinderen.

Op 1 mei 2011, Erfgoeddag, organiseerde de Werkgroep Erfgoeddag Nevele de tentoonstelling *'Armoede en armenzorg in het Land van Nevele'* in het cultuurhuis van de gemeente Nevele in Hansbeke en werd een brochure met dezelfde titel uitgegeven. De brochure was samengesteld door historica Marleen Van der Auwera die samen met haar man Ivo Verhaege, ook de tentoonstelling samenstelde. Hierin wordt op een deskundig uitgewerkte manier een algemeen beeld geschetst van de armenzorg in Vlaanderen door de eeuwen heen met enkele voorbeelden uit de vroegere gemeente Nevele (vooral Hansbeke).

En in 2017 stelden we naar aanleiding van Erfgoeddag de tentoonstelling 'EEN MANTEL VAN ZORG, EEN GESCHIEDENIS VAN DE ZORG IN NEVELE'¹ samen. In deze tentoonstelling werd een licht geworpen op enkele facetten van (armen)zorg in Nevele. Er werd gekozen voor de zorg voor de mensen,

¹ Deze tentoonstelling kan je bekijken op de website van Het Land van Nevele.

georganiseerd door de wereldlijke of geestelijke overheid of door de barmhartige burger. De tentoonstelling werd voorgesteld als 'een geschiedenis', niet 'de geschiedenis' van de zorg in Nevele. Bij de opening op 23 april 2017 werd door de kunstenaars Koen Van Looke en Bob Vanden Berghe, geholpen door vele vaardige handen van de leden van Ziekenzorg, een nieuwe Nevelse reuzin voorgesteld: Zuster Wilfrieda, een kloosterzuster van de orde van de Heilige Vincentius à Paulo uit Deftinge, een orde die bijna 130 jaar instond voor de (armen)zorg in Nevele. In plaats van een eentonig zwart habijt kreeg ze een bontgekleurde mantel van zorg omgord. Haar mantel van zorg was gemaakt door mantelzorgers en zorgvrijwilligers. Het is geen louter christelijk symbool geworden maar wil een universeel symbool zijn waarin alle religieuze en filosofische strekkingen zich in kunnen vinden. Hoewel de eerder vermelde studies en tentoonstellingen wetenschappelijk correct zijn, geven ze ons geen echte doorlichting van het geheel van de armenzorg in het Land van Nevele vroeger. We vonden dit wel terug in het jaarboek van het Heemkundig genootschap van het Meetjesland uit 1984. In een bijdrage met als titel 'De armenzorg te Kaprijke' schetst auteur Roger Buyck uit Kaprijke op uitvoerige wijze de werking van de armenzorg in zijn Kaprijke van 1525 tot 1796². Naast de reeds eerder vermelde studies zal het vooral de studie van de heer Buyck zijn die we als verdere leidraad zullen gebruiken voor deze bijdrage.

We onderzoeken hoe de armenzorg werkte en wie er een beroep op deed. Anderzijds beseffen we maar al te goed dat de kleine leefgemeenschap van Poesele niet als representatief kan beschouwd worden voor het gehele Land van Nevele, en zeker niet voor de Kasselrij van de Oudburg of het Graafschap Vlaanderen.

Er blijft vooreerst altijd de vraag: wie is arm? Over het algemeen wordt aangenomen dat iemand die onder de minimumlevensstandaard leeft arm is. Vandaag komt in België 15 % van de bevolking op basis van het gekende gezinsinkomen hiervoor in aanmerking³.

Om de kwetsbare groepen op te vangen had de wereldlijke overheid tijdens de middeleeuwen de 'Tafels van de Heilige Geest' opgericht, later armentafels of armendissen genoemd onder het toezicht van de heer van

² BUYCK R. De armenzorg te Kaprijke (1525-1796), in *Appeltjes van het Meetjesland*, jg. 35 (1984) p. 137-205.

³ Gegevens afkomstig van: Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting, Strijd tegen armoede, tweejaarlijks verslag 2010-2011.

de heerlijkheid, die vertegenwoordigd werd door de baljuw en de schepenbank, en de pastoor van de parochie⁴. Het was een gemengd burgerlijke en kerkelijke instelling. Het bestuur was in handen van een armenmeester, eigenlijk een opgaande en een afgaande armenmeester, zodat er in de praktijk regelmatig twee armenmeesters actief waren.

Tijdens de woelige 17de en de eerder rustige 18de eeuw varieerde het aantal behoeftige personen tussen de 20 en de 30 %. De beschikbare bronnen laten ons echter niet toe het juiste aantal armen terug te vinden. Na een mislukte oogst of tijdens periodes van oorlog waren er meer armen dan in vredestijd maar dit vind je niet altijd expliciet terug in de armenrekeningen omdat in oorlogstijd veel mensen hun dorp ontvluchtten. Een groot percentage van de bevolking behoorde tot de groep van de rondtrekkende landarbeiders waarover weinig of niets is geweten.

*Een armendistafel uit 1354 in het Hospitaal Onze-Lieve-Vrouw ter Potterie.
(Gruuthuuseum, Brugge)*

Niet iedereen die arm was kon een beroep doen op steun van de armendis. Zo waren bepaalde bevolkingsgroepen te arm om belastingen te betalen maar dit betekende niet dat ze een beroep konden doen op bijkomende steun. Wie dreigde om te komen van de honger en/of de kou en/of zichzelf niet meer kon behelpen kon pas op hulp rekenen van de armendis. Het waren de pastoor en de armmeester die beslisten of iemand voor steun in aanmerking kwam. Men moest aan bepaalde voorwaarden voldoen zoals o.a. het bijwonen van de misvieringen, spaarzaam omgaan met geld, zich onthouden van kansspelen en gehoorzamen aan de armenmeester. In principe dienden de armen ondersteund te worden door de armendis van

⁴ In 1531 vaardigde Karel V een ordonnantie uit waarbij de reorganisatie van de armenzorg werd afgekondigd. Van dan af werd de naam Heilige Geesttafel geleidelijk aan vervangen door armentafel of armendis.

de parochie waar ze geboren waren tenzij ze reeds een welbepaalde tijd hadden bijgedragen in de lokale belastingen van hun huidige parochie.

Men heeft het meestal over drie soorten armen: de conjuncturele armen, de structurele armen en de tijdelijke armen.

Tot de conjuncturele armen behoren vooral de landarbeiders die afhankelijk waren van eventuele misoogsten, epidemieën, oorlogsomstandigheden, tijdelijke ongeschiktheid door kwetsuren, ziekte, enz.

Structurele armen waren de chronische zieken, de geesteszieken, de kreupelen, de weeskinderen, de definitief werkonbekwamen en de ouderlingen zonder familie.

Tijdelijke armen waren de personen die vooral door tegenslag tijdelijk een moeilijke periode kenden. Het waren soms mensen met een zeker aanzien in de parochie vandaar dat ze in het geheim geld toegestopt kregen via de armenmeester of de pastoor. Deze aalmoezen worden in de armenrekeningen omschreven als 'secrete aalmoezen'.

Het komt er op neer dat hij of zij die niet kon meedraaien in de lokale industrie, en geen inkomen had, hulpbehoevend werd en zodoende diende onderhouden te worden door de maatschappij.

Hoe de armenzorg in Poesele gestructureerd was vóór de 17de eeuw is wegens het ontbreken van bronnen niet meer te achterhalen. Dat er eind de 16de eeuw een armendis was, weten we uit een proces gevoerd voor de Vierschaar van Poesele op 30 mei 1573, onder het voorzitterschap van baljuw Boudewijn Oudegherste. Maarten De Buck stond er terecht omdat hij overspel had gepleegd met Paeschijnkin Van Driessche. Een onderdeel van zijn veroordeling bestond er in dat hij *'vier sacken rogghe, Nevelsche mate, tot prouffijte van den armen der voors. prochie van Poessele'* moest schenken⁵. Na de godsdiensttroebelen van de tweede helft van de 16de eeuw en de daarmee gepaard gaande plunderingen en vernielingen slaagde men er in onze gewesten geleidelijk aan in om de vroegere kerkelijke- en wereldlijke bestuursstructuren te herstellen. In Poesele werden eerst de gemeentelijke en kerkelijke bestuursstructuren aangepakt en later ook de armenzorg.

Hoewel zeker reeds sinds 1607 opnieuw aan gestructureerde armenzorg werd gedaan, dateren de eerste aparte armenrekeningen pas vanaf 1617. In de jaren daarvoor was er wel een armenmeester aangesteld maar het

⁵ DE POTTER F. & BROECKAERT J., *De Geschiedenis van Poesele*, Gent, 1867, blz. 10.

financiële beheer van de armenzorg was toevertrouwd aan het kerkbestuur. De armenrekeningen zijn bewaard gebleven van 1617 tot 1783, met uitzondering van de periode 1630-1654 die verloren gegaan zijn. Deze rekeningen geven ons een goed beeld hoe de zorg voor de zwaksten en kansarmsten uit onze maatschappij lokaal was georganiseerd en hoe deze zorg was gestructureerd. Waar haalde men de middelen en hoe en op welke manier werden ze aangewend?

DE REKENINGEN VAN DE ARMENDIS

De armenrekeningen vertonen steeds dezelfde structuur. Elke rekening vangt aan met de klassieke formulering van de voorlegging. Daarna volgt de opsomming van de inkomsten met voorop het saldo van de vorige kerkrekening indien dit positief was. Hierna volgen de landpachten, de erfelijke renten en de andere ontvangsten. Deze laatste bestaan uit de omkeringen met de armenschaal in de kerk en de giften in de offerblok in de kerk. Inkomsten van een of meerdere offerblokken in de plaatselijke herbergen zoals dat in veel parochies gebruikelijk was, vonden we in Poesele niet terug. Daarna volgen de vrijwillige giften in speciën en de opbrengst van de verkoop van de giften in natura. Verder de opbrengsten van de verkoop van de geogoste vruchten op de eigendommen van de armendis en de sommen voortkomende van verkopen en verhuur van gebouwen en gronden waarbij een bepaald bedrag ten voordele van de armendis werd afgesproken.

De uitgaven vermelden het eventueel negatief saldo van de vorige kerkrekening gevolgd door de bedragen van de uitgedeelde aalmoezen, in een globaal bedrag per periode ofwel nominatief. Daarna staan de bedragen besteed aan voedsel, kledij en verwarming, de werken uitgevoerd op en aan de eigendommen van de armendis en tenslotte de administratieve diensten verricht ten voordele van de armendis en het opmaken van de rekeningen. Bij de uitgaven staan ook de lenigen vermeld door de armendis toegestaan. Bij de terugbetaling staan ze vermeld in de rubriek andere ontvangsten.

DE ORGANISATIE VAN DE ARMENDIS

De organisatie van een dorpsgemeenschap bestond tijdens het ancien regime uit drie belangrijke pijlers. De eerste regelde de burgerlijke zaken, de tweede de kerkelijke zaken en de derde hoofdzakelijk de sociale zaken. Alle financiële verrichtingen betreffende de burgerlijke zaken vinden we terug in

de 'parochierekeningen', te vergelijken met de huidige gemeente-rekeningen. De financiële verrichtingen betreffende kerkelijke zaken vinden we terug in de 'kerkrekeningen', te vergelijken met de huidige rekeningen van de kerkfabrieken. Alle financiële verrichtingen betreffende sociale zaken vinden we terug in de 'armenrekeningen', te vergelijken met de huidige rekeningen van het OCMW.

Bij de meeste plattelandsgemeenten/parochies was het gebied waarover de kerk en de gemeente zeggenschap had hetzelfde. Poesele mag dan maar 252,5 ha groot zijn maar er is tot aan de oprichting van de Dekenij Nevele in 1802⁶ steeds een onderscheid geweest tussen de gemeente Poesele en de parochie Poesele. Het grondgebied van de parochie Poesele was het gebied ten noorden van de Poekebeek, m.a.w. zonder het Poeselse deel van de wijk Kerrebroek dat tot de parochie Nevele behoorde⁷. Het zou misschien logisch zijn dat het Poeselse deel van de wijk Kerrebroek tot de armendis van Nevele behoorde maar dit was niet het geval. Poesele Kerrebroek hing juridisch af van de vrijheer van Poesele en niet van de heer van Nevele hoewel dit in werkelijkheid dezelfde persoon was. Zo is het ook logisch dat Hugo Claus, pastoor van Nevele, een onkostenvergoeding ontving van de Poeselse armendis voor de begrafenis van Livina Verbauwen (+2.05.1766) die door haar broer Joannes onderhouden werd en op Poesele Kerrebroek woonde.

De voorzitters van de heilige geesttafel of armmeesters

Meestal behoorden de armenmeesters tot de notabelen van het dorp. In kleinere dorpen lijkt dit eerder op een beurtrol gebaseerd te zijn zodat meerdere gezinshoofden de mogelijkheid kregen deze functie uit te oefenen. Hierna volgt de opsomming van de Poeselse armmeesters van 1607 tot het einde van de 18de eeuw. Tussen haakjes staat het jaartal of de datum wanneer de armenrekening werd gepasseerd. Dat dit soms vele jaren later gebeurt, is in bepaalde gevallen het gevolg van de krijgsverrichtingen in onze streek.

⁶ De dekenij Nevele bestond van 1802 tot 1978.

⁷ BOLLAERT A., Het onderscheid tussen de "parochie" en de "gemeente" Poesele in *Het Land van Nevele*, jg. 14 (1983), afl. 2, p. 113-114.

1607-1612: Laurens Van beken (vermeld in de kerkrekening)
 1617-1625: Pieter Claeys (1625)
 1625-1629: Jan Van Doorne (1630)
 1654: Lauwereys Van Leyzele (1656)
 1655-1662: Batholomeus Melsens (19.12.1663)
 1663-1668: Jan Beeckaert (25.12.1674)
 1668-1672: Jan Stommelincx (juli 1673)
 1673-1674: Lauwereys Langeroot (25.12.1674)
 1675-1676: Guille Van Renterghem (†) vervanger Petrus Braet als wettelijke curator (1676)
 1677-1678: Pieter Van Waeyenberghe (06.09.1679)
 1679-1682: Jan De Cock (24.05.1683)
 1683-1686: Jan Droomaert (30.07.1687)
 1687-1691: Heyndric Dhont (12.03.1692)
 1692-1698: Jan Van Parijs fs. Maurus (28.01.1699)
 1699-1700: Laueryns De Clercq (10.10. 1701)
 1701-1702: Pieter Van Daele fs. Pieter (21.05.1704)
 1703-1704: Jan Hautekeet fs. Gheeraert (26.03. 1707)
 1705-1706: Joos Huyghevelt fs. Pauwels (01.08.1709)
 1707-1712: Francois De Paepe fs. Laurens (26.07.1714)
 1713-1714: Pieter Van der Plaetsen (07.05.1717)
 1715-1718: Joannes Bafort (30.04.1721)
 1719-1721: Lieven De Roose als vervanger van Jan Onderbeke (†) (23.01.1724)
 1722-1724: Jan Verbiest fs. Geeraert (01.07.1726)
 1725-1728: Jacques De Clercq fs. Laureyns (20.07.1729)
 1729-1731: Jacobus De Roose (02.05.1733)
 1732-1735: Nicolays Loontjens fs. Stephani (05.10.1737)
 1736-1738: Nicolays Loontjens (28.07.1740)
 1739-1744: Pieter Hautekeet (28.09.1746)
 1745-1749: Pieter De Mulder fs. Jacques Andries (10.11.1751)
 1749-1752: Joannes De Schrijver fs. Pieter (31.05.1755)
 1753-1754: Joannes De Schrijver fs. Pieter (01.05.1757)
 1755-1756: Joannes De Smet fs. Jan (04.05.1757)
 1757-1761: Joannes De Smet fs. Jan (16.05.1763)
 1762-1763: Gheeraert Verplaetsen fs. François (27.08.1765)
 1764-1765: Judocus Dhondt fs. Pieter (28.01.1769)
 1766-1768: Augustinus Vander Vennet fs. Herman (18.04.1771)
 1769-1771: Engelbert Thienpont fs. Francis (19.08.1773)

- 1772-1773: Lieven Temmerman (17.01.1776)
 1774-1776: Pieter DePaepe (†) overgemaakt door zijn echtgenote (04.08.1778)
 1777-1777: Augustinus Judocus Vander Vennet sinds 4 mei 1777 (04.08.1778)
 1778-1779: Jacobus De Mulder (21.02.1781)
 1780-1781: Lieven De Vrient fs. Pieter (24.04.1783)
 1782-1783: Anthone Schijvens (16.07.1785)
 1784- ?? : Laurens Verplaetse

De rekeningen van de armendis

De bewaarde rekeningen van de armendis vertonen tijdens de 17de eeuw op één uitzondering na (1692-1698) steeds een positief saldo. Dit negatief saldo is duidelijk het gevolg van de plunderingen en opeisingen van de Franse troepen tijdens de Negenjarige Oorlog (1688-1697), een oorlog tussen de Liga van Augsburg en de Franse koning Lodewijk XIV die zijn land opnieuw wilde uitbreiden. Ondanks het feit dat gedurende deze periode de inkomsten van de armendis van het bijna ontvolkte Poesele meer dan 52 ponden bedroegen, werden bijna 60 ponden uitgegeven en sloot de rekening af met een tekort van £ 7-10-8-10. De periode daarop (1699-1700) sloot af met een batig saldo van £ 0-18-7-6.

Deze oorlog werd haast onmiddellijk gevolgd door de Spaanse successieoorlog (1701-1713). Na deze conflicten breekt een periode aan van relatieve rust in onze gewesten die nog eens bruusk onderbroken wordt door de Oostenrijkse Successieoorlog (1740-1748) waar in onze streek van 11 september tot 4 oktober 1744 een Franse legermacht de wijk Kerrebroek in Nevele, Poesele en Meigem bezette en de omgeving plunderden⁸.

Tijdens de 18de eeuw wordt er voor de periode (1776-1778) een negatief saldo van £ 2-0-8-3 genoteerd. Dit negatief saldo was veroorzaakt door het toestaan van een lening van £ 23-6-8 aan Frans Rots uit Lotenhulle.

Het grootste bedrag aan inkomsten en uitgaven werd genoteerd in de rekening van de jaren 1749-1752, namelijk £ 335-0-9-10 inkomsten en £ 329-1-1-1 uitgaven. Deze rekening werd ter goedkeuring voorgelegd op 31 mei 1755 en vermeldt ook de verkoop van de onroerende eigendommen van de armendis en de leningen door de armendis toegestaan aan de

⁸ BOLLAERT A., De Franse bezetting te Nevele, Meigem en Poesele in 1744, in *Het Land van Nevele*, jg. 25 (1994) afl. 3, p. 202-216.

parochie (£ 145-16-8) en aan Joannes Mestdagh, fs. Jaspaert, uit Lotenhulle (£ 131-5) bezet op een hofstede en land liggende in de heerlijkheid Varizele.

DE INKOMSTEN VAN DE ARMENDIS

De eigendommen

Detail uit de kaart C van het landboek van Poesele van 1637. De horizontale weg is de huidige Bredeweg en de verticale weg is de huidige Paepestraat. Perceel 4 is het Heilige Geest bulske.

Reeds vóór 1607 was de armendis van Poesele eigenaar van een perceel land met een oppervlakte van 169 roeden, genaamd het 'Heilige Geest bulske'. Dit perceel was gelegen langs de Bredeweg tussen de Paepestraat en de Neerschuurbeek. In het landboek van 1637 heeft dit perceel het

80

nummer C4. Dank zij de informatie in de armenrekening van 20 juli 1729 weten we dat het een bosje was vanaf 1724⁹.

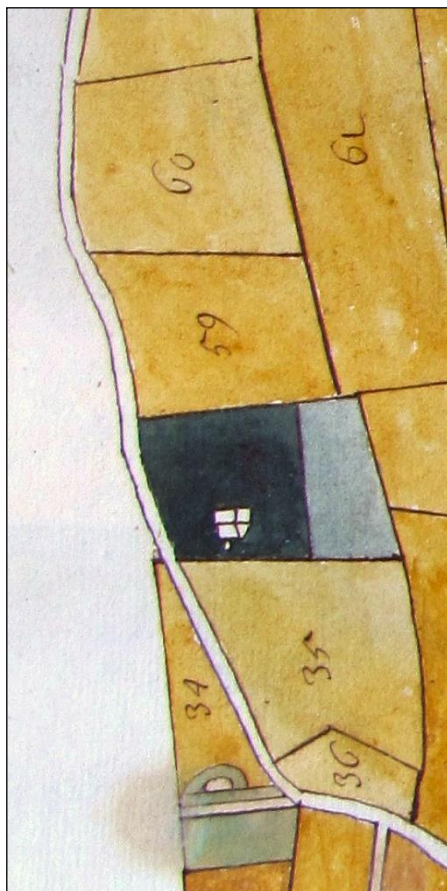

Detail uit de kaart D van het landboek van Poesele van 1637. De percelen 22, 24 en 25 zijn het huidige Hof ter Walle in de Nieuwe Kerkstraat. Perceel 28 is het Arm gemet.

In de loop van de jaren twintig van de 17de eeuw is er voor het eerst melding van een tweede eigendom gelegen op Poesele Kerrebroek. Het perceel had een oppervlakte van 300 roeden en werd, hoe kan het ook anders, het ‘arm gemet’ genoemd. In het landboek van 1637 heeft dit perceel het nummer

⁹ “... daer van het haut is wassende ten proffijte vanden aermen ...”.

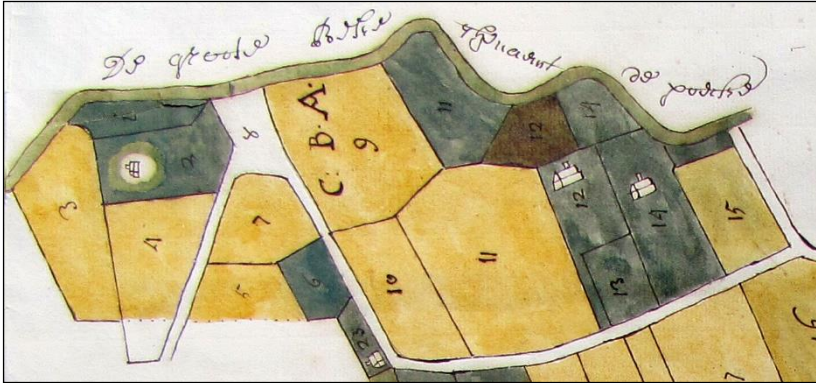
D28 Het paalde in jet zuiden aan de voetweg die door Poesele Kerrebroek liep en had een uitweg naar de straat (nu Nieuwe Kerkstraat) via de percelen 25 en 22.

Detail uit de kaart A van het landboek van Poesele van 1637. Perceel 60 is het Arm stuk. De hoeve daaronder (nr. 58, maar onleesbaar) noemt nu de Kerkenbult (Mortiertstraat 15), links van de weg ligt Lotenhulle.

Na het overlijden van Pieter Francois in 1676 werden zijn weduwe en zijn wezen onderhouden door de armendis en komt deze laatste in het bezit van

een stuk land met een oppervlakte van 523 roeden gelegen langs de Mortierstraat. In het landboek van 1637 heeft dit perceel het nummer A60 (Armenrekening van 24.05.1683). In 1666 werd dit perceel het 'maegher styck' genoemd, daarvoor werd het 'Zegers Bosch' genoemd en in de loop van de 18de eeuw wordt het 'armstuck' genoemd.

Detail uit de kaart D van het landboek van Poesele van 1637. Links de Spaelstraat, rechts de Nieuwe Kerkstraat en bovenaan de Poekebeek. Perceel 10 is de Baronnie.

Nog op Poesele Kerrebroek komt de armendis vanaf 1712 in het bezit van een perceel land dat spottend 'de barronije' werd genoemd. Dit perceel land was 464 roeden groot en lag langs de huidige Nieuwe Kerkstraat links van de weg lopende van de brug over de Poekebeek naar Nevele Kerrebroek. In het landboek van Poesele van 1637 heeft dit perceel het nummer D10¹⁰.

¹⁰ BOLLAERT A.; De barones van Kerrebroek of... hoe een toponiem ontstaat, in *Het Land van Nevele*, jg. 27, afl. 1, p. 68-70. In de armenrekening van 16.07. 1714 lezen we: "Item competeert desen Armen een partije landt gelegen op kerrebroeck groot 464 roen volgens den landtboeck n° 307 wordende dit stuck nu genoemd de baronije om dat d'arme weduwe Lieven Daneels die daer ghewoont heeft vulgo de baronesse gebomet wiert, ...".

Detail uit de kaart A van het landboek van Poesele van 1637. In het midden de Poekestraat. De (land)weg bovenaan is de Korte Knecht (genoemd naar het perceel nr. 79), vormt samen met de Mortierstraat (links) de grens met Lotenhulle. Perceel 88 is het Grendelbulksken.

In de periode 1682-1685 schonk Joos Van Doorne aan de armendis een stuk land, genoemd 'het grendelbulksken', gelegen langs de Poekestraat met een oppervlakte van 203 roeden. In het landboek van 1637 heeft dit perceel het nummer A88.

Op 30 maart 1727 schonk de weduwe van molenaar Laurentius De Clercq een huisje met het omliggende land aan de armendis met als voorwaarde dat jaarlijks 12 jaargetijden zouden opgedragen worden voor de zielenrust van haar overleden echtgenoot. In het landboek van 1637 heeft dit perceel het nummer B22. De hofstede werd opgericht langs de kerkwegel en werd sindsdien 'de kerckweghel' genoemd.

*Detail uit de kaart B van het landboek van Poesele van 1637.
De hoeve nr. 17 is het huidige Hof ter Motte in de Oude Kerkstraat.
Perceel 22 is de Kerckweghel.*

Als gevolg van de kerkhervormingen doorgevoerd door aartshertogin Maria-Theresia (1717-1780) zullen we na 1754 geen inkomsten van pachten meer terugvinden. Op 17 september 1753 vaardigde de aartshertogin een edict uit waarin bepaald werd dat een instelling in de dode hand slechts met instemming van de burgerlijke overheid mocht worden opgericht, dat haar rechten op verwerving van onroerende en zelfs van roerende goederen aan strengere beperkingen waren onderworpen en dat goederen in de dode hand slechts met staatstoestemming mochten worden vervreemd. Dit hield in dat de kerk en de armendis al hun bezittingen die niet gebruikt werden bij het uitoefenen van een kerkelijke functie of geen functie hadden i.v.m. de armendis, moesten van de hand doen. Het edict lokte felle protesten uit doch de uitvoering botste op weinig tegenstand¹¹. De dreiging van een eventuele confiscatie van de bezittingen woog hier misschien wel het zwaarst door.

In de kerkrekening van 1749-1752, afgesloten op 31 mei 1755, vinden we de verkopen terug van de eigendommen van de armendis *'vercocht in vierschaere inghevolghe hare majesteits placcaet van 15 september 1753'*. Op 17 april 1754 had de eerste verkoop plaats. *'Het voorschreven hofstedeken ghenamt den kerckenweghel is op den seventhien april seventhien hondert vier en vijftigh vercocht in vierschaere van Burghmeester ende Schepenen voornoemt inghevolghe het voorn. Placcaet daer van cooper is bedeghen Lieven de Vrient voor de somme van ses:entseventigh pondenseventhien schellijngen en acht grooten wisselgelt die de rendant alhier in ontfanck brengt ...'*

Op 18 september 1754 werden de vijf andere eigendommen openbaar in vierschaar verkocht. Koper van het *'armstuck'* werd molenaar Gillis Meganck voor de som van £ 20-12-0-6 wisselgeld of £ 24-8-6 courant geld.¹²

¹¹ ROEGIERS J., Kerk en Staat in de Oostenrijkse Nederlanden, Algemene Geschiedenis der Nederlanden, deel 9, Fibula-Van Dishoeck, Haarlem, 1980, p. 365-366.

¹² 1 pond gr. Vlaams. Courant = 12 ponden parisis = 6 gulden. 6 ponden gr. Vlaamsterk wisselgeld = 7 ponden gr. Vlaams courant. Het is ook zo dat tussen 1690 en 1725 er een waardeverschil ontstond tussen de Hollandse en de Brabantse gulden, waardoor deze laatste terugviel op 6/7 van de Hollandse of oude gulden. Vandaar dat we in de 18de eeuw dikwijls in de teksten omzettingen vinden van courant geld (sterk wisselgeld) x 7/6 = nieuw wisselgeld. Uit: LEMMENS K., Rekenmunt en courant geld, in *Jaarboek 1998 van het Europees Genootschap voor Munt- en Penningkunde*, blz. 38.

De *'baronije'* en het *'aerm gemet'* werden verkocht aan Jonkheer Lowys vanden Hecke, heer van Lembeke voor de som van £ 39-2-6 courant geld. Het *'grendelbulcksken'* werd verkocht aan Amandus Wynaert voor de som van £ 14-18-9-6 courant geld. Het *'aermbosselken'* met *'alle de boom cattheijlen daerop staende'* werd verkocht aan *'Sieur Francois van de Voorde'* voor £ 41-7-8.

De erfelijke renten

Naast de pachten van de onroerende goederen genoot de armendis jaarlijks twee erfelijke renten. Deze renten waren in principe eeuwigdurend en werden geïnd bij de huurder van het perceel en niet bij de eigenaar. Een eerste erfelijke rente van £ 0-6-3 was bezet op een oude hofstede in de vorm van een driehoek met een oppervlakte van 274 roeden gelegen langs de Spoelstraat in de vroegere gemeente Nevele, wijk Kerrebroek. In het landboek van Nevele van 1682-83 draagt dit perceel het nummer 1864. Ten oosten ervan ligt het perceel *'de pael'*.

Een tweede rente van £ 0-10-0, met jaarlijkse vervaldag 8 mei, was bezet op een hofstede op Poesele Kerrebroek gelegen tussen de hier voornoemde oude hofstede en het *'aerm gemet'* dat eigendom was van de armendis. In het landboek van Poesele van 1670 draagt dit perceel het nummer 272. Het had een oppervlakte van 213 roeden.

De ontvangsten in de kerk

Tijdens de kerkdiensten op zondag werden omhalingen gehouden ten voordele van de armen van de parochie. Daarnaast stond in de kerk een speciale offerblok waarin de gelovigen een bijdrage konden deponeren voor de armen van de parochie. Het lichten van deze bus of offerblok gebeurde in het bijzijn van de pastoor.

Het lichten van de offerblok voor de armen werd in de rekening van 1687 als volgt omschreven *'vutten block ofte kasse van den aermen ghelicht'*. Op die offerblok was een slot gemonteerd. In 1666 was de sleutel van het slot van de bus kapot en de lokale smid Hendrik Dhont werd erbij gehaald om de bus te openen. Een slotenmaker uit Deinze deed de verdere reparaties. In 1673 was de offerblok opnieuw stuk toen hij door plunderende Franse soldaten was opgebroken.

Tijdens de periode 1757-1761 liet de armendis bij Ludovicus Iman, meester schrijnwerker in Gent, een kruisbeeld maken *'...een cruijs te stellen inde*

kercke ten tijde vande jubileets mits den aermen is proffitterende de aelmoesen die worden gesteken inden block ofte busse hanghende aen het selve cruys...’.

Andere ontvangsten

In periodes van crisis of oorlog raakten de eigendommen van de armendis niet altijd verpacht en werden de percelen land bewerkt voor eigen rekening. Zo bracht bijvoorbeeld de verkoop van vruchten geteeld op het *'heilig geest land'* op 19 augustus 1675 de toen niet onaardige som op van £ 2-18-4.

Ook het aanplanten van bomen op de eigendommen van de armendis zorgde bij het kappen ervan regelmatig voor extra inkomsten.

De persoonlijke giften aan de armendis waren ofwel giften in speciën of in natura. Ze werden overhandigd aan de pastoor, zijn meid of aan de armmeester *'den doender'* genoemd. Zo zien we in de rekening van de periode 1655-1662 dat Gheerolf Vander Plaetsen 9 guldens (£1-10-0) schenkt. Jan Van Doorne (†14.06.1662) had in zijn laatste wilsbeschikking *'een meuken kooren ghelegateerd aenden aermen'* geschat op £ 0-3-4.

Bij een overlijden werd meermaals een bedrag geschonken aan de armendis. Zo schonk Janneken De Puydt, de weduwe van Lieven Van Doorne (†15.09-1691) een som van £ 4. Eenzelfde som was door *'wijlent Joos Van Doorne'* (†29.03.1694) testamentair aan de armendis geschonken. Pastoor Joos De Drijver die in april 1678 overleed had testamentair ook £ 4 nagelaten.

Francisca Schout, de weduwe van Jan Volckaert (†30.12.1695) schonk 10 schellingen. Jan De Paepe schonk 16 schellingen *'over Babeken Verstraeten sijne moeder'* die overleed in de periode 1692-1698 en die onderhouden was door de armendis.

De grootste schenking op het einde van de 17de eeuw was afkomstig uit het testament van pastoor Lieven Verschaffelt die in december 1697 overleed. Hij liet £ 8-6-8 na om te verdelen onder de armen.

Tijdens de woelige periode van het einde van de 17de eeuw kon de Poeselse armendis dus toch nog op heel wat inkomsten rekenen.

Bij de verkoop en de verhuur van onroerende goederen werd soms op voorhand afgesproken dat een bedrag of percentage bovenop de prijs aan de armen zou worden geschonken. Zo noteert armenmeester Pieter Van Waeyenberge (periode 1674-1678) £ 6 inkomsten betreffende de verkoop

van een huis en in de rekening van Jan De Cock (periode 1683-1686) noteert deze laatste £ 0-0-12 inkomsten *'besproken in het verhueren van eenich stuck landt voordien aermen van Poessel'*.

Jacques Flamen(t) huurde in de periode 1683-1686 een *'craensaghyser'*¹³ *desen aermen competerende'* voor de som van £ 0-2-0.

Bij het overlijden van de armen die door de armendis werden onderhouden, kwamen hun bezittingen in handen van de armendis. In de periode 1713-1714 overleden Elisabeth Dhondt, de weduwe van Geeraert Batslee (†17.09.1694), en haar dochter Pieternelle Batslee. De weduwe bewoonde een huisje dat eigendom was van Jan Stommelynck. Al haar bezittingen werden openbaar verkocht door Judocus Dhaenens die hiervoor £ 0-7-2 ontving. De verkoop bracht £ 5-15-8 op. De noten op het hof van de weduwe Batslee werden apart verkocht; ze brachten £ 1-8-0 op. In de begrafenisregisters van Poesele vonden we hun namen echter niet terug. Ook de begrafenis van Jan Buyck, zijn zoon Jan-Baptist en zijn weduwe Maria Vercruyssen vonden we eigenaardig genoeg niet terug in de registers. Deze laatste haar schamele bezittingen werden in een vendutie verkocht en brachten £ 0-8-0 op (Kerkrekening 1715-1718).

Pieter Tollebeke, afkomstig uit Meigem, en gehuwd met Jacoba Mestdach overleed op 31 juli 1723 op 36-jarige leeftijd. Zijn echtgenote overleed op 25 april 1724 op 35-jarige leeftijd. Ze hadden vier kinderen: Petronella (*10.02.1720 en †17.10.1725), Joanna (*6.09.1717 en †23.09.1722) en Joanna (*29.12.1723, dus na het overlijden van haar vader), Livina (*25.01.1723 en †maart/april 1723). In de kerkrekening van de periode 1722-1723 zien we dat één kind werd onderhouden door Pieter Provijn en twee kinderen door Frans Van Renterghem. Na het overlijden van de weduwe Tollebeke werden al hun bezittingen verkocht. De meubelen en de inboedel brachten £ 8-2-9 op. Het vlas werd apart verkocht en bracht £1-10-0 op.

Tot slot zijn er nog anonieme aalmoezen die aan leden van de armendis werden overgemaakt. We vonden hiervan een mooi voorbeeld terug in de persoonlijke notities van pastoor Leyten die volgen op zijn status animarum van 1737. Daaruit blijkt dat zijn meid Joanna (Jenneken) Verstraete, die op 22 januari 1745 op 70-jarige leeftijd te Poesele overleed hier als tussenpersoon optrad en ook de gelden beheerde. Zo is er melding van

¹³ Een kraanzaag is een 'boomzaag' en zaagijzer betekent 'zaagblad', dus: 'zaagblad van een boomzaag' (Woordenboek van de Vlaamse Dialecten: De timmerman en de meubelmaker, p. 38 en 39).

'secrete aemoessen voor werk van Jenneken ontvangen van de weduwe van Jan Stommelinc 0-1-0' en 'item gevonden in een buseken 2-1-2'. Tenslotte vermeldt de pastoor nog: *'Item nog secrete aelmoessen dien mijn dienstmaegt Jenneken Verstraete in haer leven heeft voor den aermen aen mij in bewaernis gegeven 24-18-9.'*

Ook giften in natura maken deel uit van de inkomsten van de armendis. *'Noch gevonden door mijn maert den 16 juny 1745 een paer schoenen'* noteert pastoor Leyten. Deze werden niet aan een arme uitgedeeld maar verkocht want de pastoor noteert bij de inkomsten van de aalmoezen hiervoor een bedrag van £ 0-15-0.

DE UITGAVEN VAN DE ARMENDIS

De aalmoezen

De meest logische uitgaven van de armendis zijn vanzelfsprekend de aalmoezen die werden gegeven aan de behoeftigen om te kunnen voorzien in hun levensonderhoud. Wie deze uitdeelde is niet steeds duidelijk. In de Status Animarum van 1737 e.a. notities staat duidelijk vermeld dat het pastoor Leyten is die, bijvoorbeeld op 15 juni 1740, voor een bedrag van £ 10 – 0 – 6 aalmoezen heeft uitgedeeld en deze heeft verrekend aan armenmeester Nicolaus Loontjens. Bij sommige aalmoezen staat de naam van de begunstigde vermeld, bij de meeste echter is geen naam vermeld en heeft men het over *'secrete aalmoezen'*.

Zo vinden we de navolgende namen terug in de rekening van 1683-1686: Carel Schout, Jan Schollaert, de weduwe Lieven de Brauwere, de weduwe Jan de Pape, Frans Wieme, Jan Baetsle en de weduwe Lieven Schollaert. In de volgende rekening de namen van: Charles Schout, Jan Baetsle en Lucas De Schrijvere, en in 1692-1698: Anthone Schout, Carel Schaut, Lucas De Schrijver, Jan Batslee, Marie Brauwere, de weduwe Lieven Schollaert, de weduwe Jan Droomaart en Carel Lameere. En in 1699-1700: Clara Langerart, de weduwe Lieven Schollaert, de weduwe Jan Batslee, de weduwe Gillis Van Hoecke, de weduwe Lieven Coene en in 1701-1702: de weduwe. Batslee, Jan Schaut en de huisvrouw Jan Buyck.

In de periode 1703-1704 worden geen aalmoezen uitgedeeld, in de periode 1705-1706: worden aan diverse armen £ 5-8-8 uitgedeeld maar staan er geen namen meer vermeld.

In de bewijsstukken bij de armenrekeningen onder het herderschap van pastoor Paulus Leyten vonden we wel nog enkele namen terug.

'Haudenisse' en 'publieke bestedynghe' een mantelzorg avant la lettre (?)

Benevens de 'gewone' armen, kinderen en wezen, werden ook onwettige kinderen voor '*publieke bestedynghe*' afgestaan aan de armendis. De manier waarop de besteding van vooral kinderen in de Vlaamse parochies in praktijk werd gebracht, doet vandaag de dag bijzonder vreemd en onmenselijk aan. Deze '*publieke bestedynghe*' was immers een openbare veiling, waarbij de behoeftige werd toegewezen aan de minst biedende m.a.w. de persoon die het minst onderhoudsgeld vroeg aan de armendis. Na de hoogmis op zondag werden de armen die voor verhuur in aanmerking kwamen, omdat ze niet konden rekenen op ondersteuning van familie of vrienden, door de armendis bijeengebracht in het portaal van de parochiekerk. Zo werden ze gepresenteerd aan de aanwezige parochianen als voorwerp van een veiling.

De personen die een minderjarige of hulpbehoevende onderhielden ontvingen hiervoor een alimentatiegeld. Deze betalingen zijn uitgevoerd onder vorm van 'haudenisse'. Het zijn uitkeringen voor het onderhoud, de huisvesting en de verzorging van ouderlingen (weduwnaars en weduwen zonder familie), kinderen (vooral wezen), zieken en geestelijk of lichamelijk andersvalide personen die niet in staat waren om voor zichzelf te zorgen. Vóór 1617 was in Poesele de armendis nog niet officieel heropgericht maar toch werd er alimentatie uitbetaald. Voor het onderhoud van Martijne van Renterghem werd 5 sch.gr. uitbetaald in 1608 en er werd 20 sch.gr. uitbetaald voor de onderhoud van de wees Gheerolfijne Lootens in 1611 en Batholomeus Van Doorne ontving 10 sch.gr. '*over de houdenisse & alimentatie van een aerm meysken den tyt van vier maenden*'.

Toen Martina Dhondt (°09.07.1662, dochter van smid Henricus en Adriana Van Ecke) op 7 december 1745 overleed was ze 83 jaar. Sinds 1733 vonden we haar terug in de rekeningen van de armendis. In dat jaar ontvangt Jacobus Everaert £ 4-13-1 om te voorzien in haar onderhoud. Vanaf 1734 wordt ze onderhouden door Petronelle Françoise De Cock. Ze krijgt hiervoor haar kledij en £ 5-3-4 de eerste drie jaren. De laatste jaren voor haar dood ontvangt ze £ 9 per jaar.

Een ander voorbeeld hiervan vinden we ook in de rekening van 1739-1744. Winkelier Jacobus De Roose verhuurde gedurende drie jaar een kamer aan Petronelle Claes (°Drongen 17.02.1692) de zieke weduwe van Joannes Hautequet (°04.01.1686 en †02.05.1741) en stond ook in voor haar verzorging '*per declaratie vanden heer pastor*'. Hij ontving hiervoor £ 5-16-8. Joseph Rutsaert krijgt £ 5-5-0 voor het onderhouden gedurende een

periode van 18 maanden van het kind van Pieter Lambrecht (armenrekening 18.04.1771 en 19.08.1773) krijgt hij£ 7-10-0 voor hetzelfde onderhoud gedurende 2,5 jaar aan £ 3-16 per jaar.

De levering van voedsel, klederen en verwarming

In de periode 1655-1662 vinden we enkele duidelijke voorbeelden terug hoe de armendis op het vlak van levering van voedsel en klederen functioneerde. Lieven De Waepenaere overleed op 3 april 1662 op de toen gezegende leeftijd van 76 jaar. Hij was gehuwd geweest (x 19.08.1625) met Elisabeth Wieme die op 7 november 1645 overleed.¹⁴ Hij hertrouwde met de veel jongere Elisabeth Nauwelinckx. In december 1656 ontving hij van de armendis een halve zak koren en daarna nog eens vijftig pond koren. Op 10 juni 1657 kreeg hij £ 0 – 9 – 4 *'in de siecte van sijn huysvrouwe'* en op 10 november 1657 ontving hij £ 0 – 15 – 0 om hout te kopen. In 1658 kon hij het blijkbaar zonder hulp stellen maar vanaf begin 1659 krijgt hij regelmatig bijstand van de armendis. Zo krijgt hij in februari 1659 een levering hout (25 *blocken*) en andere noodzakelijkheden om de winter door te komen. Hij wordt ziek en krijgt *'een meuken taerwe ende eenighe boter'*. Met de winter 1659-1660 in zicht zien we weer dezelfde leveringen van hout, koren en boter. Idem voor de winter 1660-1661 en 1661-1662. Op 29 april 1662 vinden we de laatste afrekening van *'2 meucen kooren'* terug.

In dezelfde periode zien we ook de hulpverlening aan Margaretha Van Houcke de weduwe van Pieter Scholi, die op 22.02.1652 op 62-jarige leeftijd was overleden. Ook zij ontvangt hout, boter en brood. Haar dochter Martijne (°9.11.1648) krijgt op 26 september 1660 *'een lijveken ende socken ende cousens tegen de winter'*. Er werd geen staat van goed teruggevonden bij het overlijden van Scholi.

Jaacquemijntjen Van Parijs (vermoedelijk overleden op 30.03.1663) kreeg in 1661 *'op diverse stonden'* boter, brood en hout. Ze was de weduwe van Joannes Wieme (†04.01.1647). Ook hier waren er minderjarige kinderen bij het overlijden en werd geen staat van goed teruggevonden.

Ook Jan Baetslee krijgt in de winter van 1662-1663 een meuken koren.

De Franse invallen deden de bevolking in 1666 op de vlucht slaan. Joos Wieme kreeg 5 sch. gr. voor het uitdelen van koren aan de armen tijdens hun vlucht en *'aen Adriaen Van Dooren die inden vlugt tijdt heeft aen diverse aermen uitghedeelt eenen sack cooren'* wordt 13 sch. 4 gr.

¹⁴ In het begrafenisregister staat ze ingeschreven als Elisabeth De Waepenaer.

uitbetaald.

Guillelmus Batzele (Guille Batslé), zijn echtgenote Theresia De Vos en hun kinderen Joannes-Franciscus (°08.04.1755), Augustinus (°12.07.1756), Regina Theresia (°11.10.1757), Joannes (°12.03.1759), Maria-Joanna (13.02.1759) en Joanna (°10.02.1762) waren te arm om een woonst te kunnen huren daarom deed de armendis dat voor hen in 1760 bij Geraert Verplaetse. De volgende jaren verhuurt Martinus Blancke een kamer aan de familie en levert hij tevens ook aardappelen aan het gezin.

In de armenrekening van de periode 1757-1761 werd voor het eerst melding gemaakt van de levering van aardappelen aan arme gezinnen. Tot hiervoor was brood of koren steeds het belangrijkste voedsel geweest. De aardappelleveranciers waren Jacobus De Mulder, Pieter Beyaert, Pieter Van Speybroeck en de hiervoor geciteerde Martinus Blancke. In de rekening 1774-75 lezen we dat Pieter-Francies Hoste 13 sch.gr. werd uitbetaald '*voor het planten van aertappels voor aerme menschen van desen gemeenen aermen onderhouden*'.

De toestand verergert nog voor de arme familie Batslé want Guille Batslé wordt ziek. Hij wordt naar Aalter gebracht en krijgt er medische bijstand van licentiaat in de medicijnen Primelius die hiervoor £ 2 – 6 – 0 ontvangt van de armendis. Jan De Corte waakt over de zieke Baetslé en ontvangt £ 2 – 3 – 1 '*over het bijwesen ende gaede slaen gheduerende sijne siecte tot Aeltere*'. In 1764 betaalt de armendis £ 0 -11 -8 voor de huur van een stuk land dat door Batslé wordt gebruikt en £ 1 – 3 – 4 voor de huur van een woning aan Joseph Van Braeckel. Daarna vonden we de familie noch in de rekeningen, noch in de parochieregisters terug. Vermoedelijk zijn ze overleden in een andere parochie.

In haast alle rekeningen wordt er melding gemaakt van levering van brandhout aan de armen maar de rekeningen maken ook melding van andere vormen van brandstof. Zo is er in de rekening 1764-1765 sprake van de levering van 2 voeren turf door Joseph De Block voor de prijs van £0-8-0 en de rekening van 1776-1778 vermeldt: '*...item bij: den rendant betaelt aen Charles Philippe Minne als ontvangher vanden heer Graeve Della Faille over coope Dirrick turf anno seventhien honderd vierentseventigh in de meersschen vanden selven heer Graeve tot Vinckt de somme van £3-7-6.*'

Het bijstaan van een arme tijdens zijn ziekte

Vóór het midden van de 18de eeuw vinden we in de rekeningen van de armendis weinig sporen terug van tussenkomsten van dokters en/of chirurgijnen. Het beroep van chirurgijn komt eigenlijk voort uit het werk van de barbier. Meestal hadden deze personen geen medische opleiding gekregen. Het beroep ging vaak over van vader op zoon of men ging in de leer bij een chirurgijn. In de loop van de 18de eeuw moesten de chirurgijns een examen afleggen voor een medisch college alvorens ze zich als zelfstandige meesterchirurgijn konden vestigen. Een licentiaat in de medicijnen daarentegen had een universitaire opleiding genoten en mocht zich 'doctor' noemen.

In de armenrekening van 1683-1686 is er voor het eerst sprake van het toedienen van medicijnen en ziekenbezoek door een zeker Meester Abraham. Hij verzorgde Barbara Verstraeten (datum van overlijden niet teruggevonden in parochieregisters van Poesele) de weduwe van Jan De Pape (+17.02.1682) en ontving hiervoor £ 0-1-0.

In de rekening van 1687-1691 worden twee rekeningen vermeld van 'doctor Landeghem' op 5 juli 1689 en op 28 januari 1691 voor visites en medicamenten.

De volgende chirurgijn die in de armenrekeningen (1749-1752) vermeld staat, is een zekere Campijn. Hij ontvangt £ 0-7-0 voor medicijnen en bezoeken aan een arme zieke.

In de rekening 1755-1756 (afgesloten op 5 mei 1760) staat '*meester De Baere cherurghijn der prochie van Vynckt*' voor het eerst vermeld voor het leveren van medicijnen en het bezoek aan zieken. In 1763 wordt hij voor het laatst vermeld. Meesterchirurgijn De Baere is Jacobus De Baere, fs. Frans. Hij werd geboren in Huise in 1700 en vestigde zich na zijn huwelijk met Elisabeth Behaegel in Vinkt. Zijn zoon Petrus (*1739), werd eveneens chirurgijn en Jan De Baere was in Vinkt actief als chirurgijn vanaf 1775.

In de rekening 1762-1763 wordt P.F. Primelius 'licenciaet in de medecijnen' vermeld voor levering van medicijnen aan en de verzorging van Guille Batslé in Aalter. Sieur Primelius woonde in Ruselede en kwam vaak naar Aalter om zijn patienten bij te staan. Rond 1780 vestigde hij zich te Aalter.¹⁵

In de rekening van 1764-1765 (afgesloten op 28 januari 1769) wordt Judocus Francies Van Landeghem vermeld als '*meester chirurgijn*' in Lotenhulle. De familie Van Landeghem was een bekende familie van chirurgijnen en

¹⁵ STOCKMAN L., Geschiedenis van Aalter, blz. 164.

licenciaten in de medicijnen in het Land van Nevele en Deinze¹⁶.

In dezelfde rekening wordt ook '*meester chirurgijn*' François Reubens (+ Nevele 21.04.1782 – 72 jaar) uit Nevele vermeld. Reubens was gehuwd met Livina Bibiana De Clercq (°Poesele 30.11.1726 en †Nevele 29.11.1771), dochter van de Poeselse mulder Jacobus De Clercq en Theresia Verbauwen. Tot in 1778 vinden we hem regelmatig vermeld in de rekeningen.

In 1770 vinden we Ferdinandus Josephus Van Themsche '*licenciaet in de medicijnen tot Nevele*' vermeld voor visiten en medicijnen voor een som van '*elf guldens negenthien stuyvers*'. Voor zijn bezoeken en medicijnen aan de huisvrouw van Boudewijn Van Hove tijdens de periode van 6 juli 1771 tot 18 februari 1772 ontvang hij de som £ 2-6-8.

In de rekening van 1774-1775 wordt een zekere '*meester Hoornick, chirurgijn tot Vinckt*' vermeld.

In de rekening 1779-1780 staat C. Willebois vermeld voor levering van medicijnen en visiten. Charles Willebois (°Poperinge omstreeks 1735 †Deinze 3.10.1794) was chirurgijn in Deinze van 1760 tot 1794.

In de rekening 1781-1781 wordt J.J. Vander Sickel vermeld '*Chirurgien tot Hansbeke*'.

De begrafenis van de armen

In 1675 betaalde de armendis de begrafenis van Maria Loinckins, de weduwe van Carel Schoudt. Pieter Van Waeyenberghe maakte de doodskist van de weduwe Lieven de Brauwer. De doodskist van Wilielma Schout (†27.03.1691) 17 jaar, dochter van Anthone en Anna Verginst werd betaald door de armendis. In de periode 1692-1698 betaalt de armendis £ 1-10 voor *diversche dootkisten voor de armen deser prochie* aan Frans Vermeersch.

De uitgaven gebonden aan de eigendommen van de armendis

De gronden

In vredestand werden de eigendommen van de armendis steeds verhuurd. Dit gebeurde bij opbod en toekenning aan de meest biedende. In oorlogstijd raakten de eigendommen niet altijd verhuurd en werden ze regelmatig onder het toezicht van de armendis bewerkt en de opbrengsten werden

¹⁶ HUYS P., Geneeskundigen in Deinze in de late 17de en de 18de eeuw, in *Bijdragen tot de geschiedenis van Deinze en de Leiestreek*, LXX 2003, blz. 50 en 100/102.

verkocht. Van de gronden die toch verhuurd werden, werd omwille van het krijgsgeweld 1/3 van de landpacht kwijtgescholden zoals dit onder andere het geval was in de jaren 1687-1691.

Een ander initiatief om bijkomende inkomsten te werven voor de armendis was het aanplanten van bomen op hun eigendommen voor de houtopbrengst. Zo werden in de loop der jaren bomen aangeplant op het Heilig Geest bulksken, de Baronije en de Grendelbulck.

Om een goede opbrengst te kunnen garanderen moest het land bewerkt en bemest worden. In 1676 levert pastoor De Drijver o.a. vette om uit te strooien en tarwe om te zaaien op het 'arm land' en ontvangt hij een vergoeding voor 'labeur' op hetzelfde land. Ook het volgende jaar wordt het 'arm land' bewerkt voor rekening van de armendis. In de ontvangsten zien we het volgende jaar inkomsten staan van de verkoop van koren en boekweit.

Op 28 juni 1674 werden een '*mudde en een half hollandsche asschen*'¹⁷ aangekocht voor £1-14-6 het lossen inbegrepen. Voor het afhalen van deze meststof van niet-faecale oorsprong aan de Leie in Deinze werd £0-8-0 betaald. In de landbouw werden verschillende assensoorten gebruikt. De meest voorkomende was de turf, die hoofdzakelijk uit Nederland ingevoerd werd vandaar de naam 'Hollandsche assen'. De as werd hoofdzakelijk aangewend bij de klaver op het ogenblik dat die boven de grond begon uit te steken of zelfs nog vroeger. Men probeerde de assenverstrooiing te doen tijdens nevelachtig, vochtig weer, met weinig wind, om te voorkomen dat de as zou wegwaaien. Bestrooide klaver deed het merklijk beter dan onbestrooide.¹⁸

Vermits de eigenaars verplicht waren om de straat die langs hun eigendom liep te onderhouden en te herstellen diende de armendis dit ook te doen. Zo ontving Jacobus van de Moortele in 1729-1731 de som van £0-7-1 voor het '*vermaecken vande straete aen het H.Gheeststuck*'.

¹⁷ Een mudde in Vlaanderen was gelijk aan 6 zakken = 12 halsters = 24 veertellen = 48 meuken = 96 achtelingen = 384 pinten = 643,8 liter. Oorspronkelijk stond een mud of mudde gelijk aan de hoeveelheid grond die men met een mud kon inzaaien. De grootte van een mud verschilde per streek. Het is een inhoudsmaat, maar ook oppervlaktemaat.

¹⁸ DEBAENST B., Historische stront op Vlaamse grond, Scriptie voorgelegd aan de Faculteit Letteren en Wijsbegeerte voor het behalen van de graad van Licentiaat in de Geschiedenis, Academiejaar: 1998-1999, Universiteit Gent, hfst. 2, 2.2.3. de meststoffen van niet-faecale oorsprong.

De gebouwen

Tot aan de gedwongen verkoop van hun onroerende goederen in 1754 werden diverse uitgaven gedaan aan het onderhoud van de Kerkwegel waarvan de armendis via schenking in 1727 in het bezit was gekomen. Guille Braet huurde de woning van 1729 tot 1731 voor £10-10-0 maar er moesten nog heel wat werken worden uitgevoerd. Joannes Bafort levert steen en kalk voor herstellingen aan en het witten van de muren en voor de bouw van een oven. Pieter Provijn levert stro en hulpmiddelen voor het dekken van de woning en bewoner Guille Braet levert ook stro en hout. In de periode 1745-1749 worden opnieuw werken aan de woning uitgevoerd. Er worden een gootsteen, bouwstenen, kalk en hout aangekocht. De werklieden worden niet betaald maar krijgen de kost. Frans Van Oost ontvangt £0-5-0 voor het *'leggen van een herdeken op 't hofstedeken desen aermen gecompeteerd hebbend'* (rekening 1749-1752).

De armendis als bankier

Men kon ook bij de armendis terecht voor het aangaan van een lening. Pieter De Baets, zoon van Nicolaes, kreeg £ 16 aan een intrest van 20 sch. per jaar vanaf 17 september 1663. Lieven Loinckens stelde zich hiervoor borg. In de periode 1668-1672 werd een lening van £ 8 toegestaan aan Mathys, Rogier en Janneken Loinckens tegten een rente van 10 sch. per jaar. Zij kwamen vermoedelijk tijdelijk in de problemen door het oorlogsgeweld tijdens die periode evenals Pieter François die in de periode 1662-1668 ook een lening van £ 8 kreeg. Pieter François overleed op 1 oktober 1676. Hij was 39 jaar. Vermoedelijk had hij het geld nodig om een partij land af te betalen want in de rekening van 1679-1682 lezen we *'over sheeren marctghelt ofte dootcoop van het landt commende van Pieter Franchois alsnu competerende den aermen ende ghelegen binnen dese prochie groot vijfhondert roeden ...'*.

Vanaf 1729 worden de inkomsten van de armendis merkelijke groter dan de uitgaven en trad men op als ontlener van grotere sommen zoals in de periode 1729-1731 wanneer een som van £ 25 wisselgeld ontleend wordt aan de parochie (=gemeente). In de periode 1732-1735 ontvangt Joannes De Mulder een lening van £ 35 wisselgeld en in de periode 1736-1738 krijgt de kerk m.a.w. de parochie een lening van £ 56.

Er worden verder kleinere sommen uitgeleend aan de parochianen, Zo ontvangt Pieter De Meyer in het voorjaar van 1745 een lening van £ 5-16-8.

Na de verkoop van de onroerende eigendommen van de armendis in 1754 wordt £ 125 wisselgeld ontleend aan de parochie tegen een intrest van £ 5 per jaar (=4 %) en £ 112-10 aan Joannes Mestdagh fs. Jaspaert bezet op een hofstede en land in Lotenhulle in het rechtsgebied van de heerlijkheid Varizele. In mei 1757 krijgt dezelfde Mestdagh een tweede lening van £ 25 bezet op een huis en land te Poesele.

Men ontleende ook kleine bedragen. Zo kreeg Joos De Baets in 1753 £ 2 voor het bouwen van een huisje op het land van Guillaume Van Doorne.

Eind 1770 betaalt Mestdach zijn leningen terug en op 2 januari 1771 wordt het bedrag opnieuw uitgeleend aan François Bogaert fs. Jacques, gehypothekeerd en bezet op zijn hofstede en land in Poesele.

Verder zien we dat ook Louis Van Hecke, ontvanger van de Kasselrij van de Oudburg, op 3 november 1775 £ 125 leent aan £3-15 per jaar evenals Judocus De Brabander, *tresorier der stede en vrijhede van Nevele*, die op 12 mei 1775 een lening van £ 50 aangaat. Ook de schoolmeester van Nevele Veldeken Norbert Buysens (1780-1781) krijgt een lening van £ 20 tegen een rente van £ 1 per jaar.

BESLUIT

Het was de bedoeling van ons onderzoek om een beter inzicht te krijgen hoe in Poesele de armenzorg gestructureerd was en hoe de onderlinge solidariteit er functioneerde. Wegens gebrek aan documenten werd dit onderzoek beperkt tot de 17de en 18de eeuw. Poesele is hier wel geen alleenstaand geval omdat voor de meeste parochies in Vlaanderen de documenten van vóór 1600 geheel of gedeeltelijk ontbreken.

De geraadpleegde rekeningen bewijzen ons wel dat ook hier de armenzorg gedurende de aangehaalde periode steeds degelijk georganiseerd was, ook in oorlogstijden. Ook het beheer van de rekeningen en de controle gebeurde blijkbaar op een voortreffelijke manier maar het voorleggen van de rekeningen ter goedkeuring liet soms lang op zich wachten.

Al was de armendis in principe een wereldlijke aangelegenheid toch zien we dat in de praktijk het de parochiepriester is die de touwtjes in handen heeft. Pastoor De Drijver (pastoor in Poesele van 3.8.1628-†24.4.1678) en pastoor Leyten (astoor in Poesele van 3.1.1710-†26.7.1754) hadden duidelijk veel invloed op het armebestuur en vergaten de armen niet in hun laatste wilsbeschikking.

Het niet terugvinden van enkele overleden behoeftigen in de Poeselse overlijdensregisters, ook niet in deze van de omliggende gemeenten blijft echter voor ons een raadsel.

André Bollaert
Poesele

GERAADPLEEGDE BRONNEN EN LITERATUUR

BRONNEN

RAG, Baronie Nevele 105, Poesele, nrs. 1608-1610: Armenrekeningen – Rekeningen van het beheer der armengoederen 1622-1783 (3 bundels)

LITERATUUR

BUYCK R., De armenzorg te Kaprijke, in *het jaarboek van het Heemkundig genootschap van het Meetjesland*, 1984.

HEIRMAN A., *Spelen of Spinnen? Een studie van de kinderarbeid op het Oost-Vlaamse platteland, ca. 1650-1800*, Gent (onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent), 2010.

MECHANT M., *Levensomstandigheden en overlevingsstrategieën van armen in het Land van Nevele (1690-1789)*, Gent (onuitgegeven licentiaatsverhandeling Universiteit Gent), 2006.

PREVENIER W., Armoede en armenzorg in de middeleeuwen, in *Geschiedenis van Deinze*, 2007, deel 3, p. 209-212.

SCHELSTRAETE C. , KINTAERT H., DE RUYCK D., *Het einde van de onveranderlijkheid: arbeid, bezit en woonomstandigheden in het land van Nevele tijdens de 17de en de 18de eeuw*, Nevele, Heemkundige kring Het land van Nevele, 1986,

VANDAELE D., Armoede en sociale voorzieningen in de Nieuwe Tijden, in *Geschiedenis van Deinze*, 2007, deel 3, p. 212-225.

VAN BELLE UIT ZEVEREN, RADICAAL LIBERALE KENNIS VAN KARL MARX?

Halverwege de negentiende eeuw was de armoede in ons land zo schrijnend dat sommigen pleitten voor radicale remedies. In 1847 stichtten een aantal landgenoten de progressieve 'Association Démocratique'. Karl Marx, die toen als balling in Brussel verbleef, werd er ondervoorzitter van. De Association zou een tijdlang de communistische en internationaal getinte krant 'Deutsche Brüsseler Zeitung' uitgeven, waar zowel Marx als Friedrich Engels redacteur van waren.

Eén van de drijvende krachten van deze beweging was Karel Lodewijk Spilthoorn, een republikein afkomstig uit Kruishoutem. Er waren veel in België wonende buitenlanders bij de oprichting betrokken, onder andere Polen, Zwitsers, Fransen en Duitsers. Deze groep trof elkaar onder meer in het café Le Cygne op de Grote Markt te Brussel. Er werd een afdeling opgericht in Gent die wellicht vooral Vlamingen groepeerde. Het is in die context dat een zekere Van Belle uit Zeveren opdook.

De Deinse heemkundige Herman Maes noemde in het jaarboek 1999 van de KGK op blz. 197 deze Van Belle een communist, maar dat is wellicht niet helemaal correct. Hij behoorde tot de groep rond Spilthoorn en zijn medestander Lucien Jottrand, en dat waren eerder progressieve liberalen. Zij wilden sociale verandering bekomen via de grondwettelijke weg en hielden zich ver van een arbeidersopstand. Spilthoorn en zijn groep verzetten zich in de eerste plaats tegen de rol van de adel in de Belgische politiek en het koningshuis.

In de Deutsche Brüsseler Zeitung van 30 januari 1848 werd melding gemaakt van een vergadering in Gent van 23 januari 1847. Er waren heel wat mensen aanwezig, maar twee werden expliciet genoemd: 'den bekannten Demokraten Fretin' uit Oostende en 'den alten republikanische Veteranen aus Zeveren bei Deynssen, Van Belle'.

Er zijn jammer genoeg verder geen sporen over deze Van Belle uit Zeveren gevonden in de Association. In het bevolkingsregister Zeveren van het stadsarchief van Deinze wordt Louis Silvester Van Belle vermeld. Het is bijna zeker dat het om dezelfde persoon gaat. Hij woonde op de dorpsplaats huis

119 en was geboren in Gullegem. Hij was een ongehuwde zoon van Jan Louis en van Jeanne Holvoet. Zijn overlijden op 24 december 1855 werd aangegeven voor burgemeester Jean Baptist Cornelis door Clement Roobier, 41 jaar en door August de Lanker, 24, beiden werkmans en kennissen van de overledene. In 1847 was Van Belle halfweg de zestig.

De kans is zeer groot dat hij de ellende van de bevolking zag, daar iets wou aan doen, aansloot bij de radicale liberalen en op die manier de hand heeft geschud van Karl Marx en andere revolutionairen van toen.

Stefaan De Groote
Bachte-Maria-Lerne

MOLENAAR BRAET UIT NEVELE EN ZIJN KNECHT ANDRIES DE CLERCQ UIT ZEVEREN NAMEN HET TIJDENS DE NEGENJARIGE OORLOG NIET ZO NAUW MET DE GRAANWETTEN

De Negenjarige oorlog

De Negenjarige Oorlog (1688 tot 1697) vinden we in de geschiedenisboeken terug onder diverse benamingen zoals de Paltse Successieoorlog, de Oorlog tegen de Liga van Augsburg en de Oorlog van de Grote Alliantie of de Engelse Successieoorlog. Het was een oorlog tegen de Franse koning Lodewijk XIV die zijn land opnieuw wilde uitbreiden tot aan de natuurlijke grenzen Rijn, Alpen en Pyreneeën. Na een reeks succesvolle veroveringstochten werden onder andere Franche-Comté, de Elzas en grote delen van de Zuidelijke Nederlanden toegevoegd aan het Franse koninkrijk.

Om de Franse expansiedrang tegen te gaan, verenigden zich in 1686 Spanje, Zweden en het Heilige Roomse Rijk in de Liga van Augsburg .

Toen Lodewijk in 1688 de Palts veroverde, kwam de Liga in actie. De Franse koning werd op alle fronten tot staan gebracht en kreeg in Frankrijk te maken met een hongersnood en geldgebrek. Noodgedwongen ging Lodewijk akkoord met de Vrede van Rijswijk (20 september 1697) waarbij hij alle veroveringen (uitgezonderd de Elzas en het huidige Haïti) moest afstaan.

De graanplakkaten

Omdat de bevoorrading van de eigen geallieerde legers met levensmiddelen van levensbelang was, wilde de Raad van Vlaanderen voorkomen dat haar ingezetenen de vijandelijke Franse troepen van graan voorzagen. Om dit te regelen werden talrijke graanplakkaten afgekondigd waarop bij overtreding in sommige gevallen zelfs de doodstraf stond.

De graanplakkaten schreven graandepots voor in ommuurde steden (o.a. Gent en Oudenaarde). De controleurs aan de stadspoorten stonden hierbij constant onder grote druk en pikten soms een graantje mee, meestal met verbanning als gevolg

De graanschaarste zorgde voor hongersnood en sociale ontreddeering. De graanwetten bleken zo lek als een zeef en overtredingen ervan waren legio. Tussen 1692 en 1694 werden ze regelmatig aangepast en verscherpt.

Degenen die verantwoordelijk waren voor de graanbedeling, de lijsthouders genoemd, dienden een verklaring onder eed af te leggen.

Tussen 23 juli 1693 en 17 augustus 1694 had het Hof zijn handen vol met processen tegen (vermoedelijke) overtreders van de graanwetten. Voor ambtenaren en voor wie als niet-ambtenaar aanvankelijk hardnekkig loochende, was het Hof streng. Wie geen ambtenaar was, kwam er meestal vanaf met een geldboete of zijn zaak werd zelfs geseponeerd. Sommigen verklikten hun compagnons in de hoop op clementie als dank voor hun medewerking met het Hof. Er werd in de Oudburg op de zowat vijftig behandelde zaken, geen enkel doodvonnis uitgesproken.

Molenaar François Braet liep tegen de lamp

Op 4 februari 1694 wordt molenaar François Braet (fs. Maarten) veroordeeld tot het betalen van een boete van 600 gulden. Hij moet ook de proceskosten betalen.

Hij werd veroordeeld omdat hij in de nazomer van 1693 en ook daarna een veel grotere hoeveelheid granen bekwam dan door de lijst was toegestaan. Braet speelde hiervoor onder één hoedje met de lijsthouder van Nevele.

Omdat zijn handel zo goed floreerde, pachtte hij het 'schipken' uit Nevele. Die granen werden vervoerd naar zijn woning en zijn molen. Zijn knechten verkochten het meel aan bewoners van de Kasselrij Kortrijk, die het meestal 's nachts afhaalden. Andries De Clercq uit Zeveren, zijn knecht op het 'schipken', nam meestal met medeweten van Braet en voor eigen rekening, een paar zakken mee op het schuitje.

Braet opnieuw voor de rechter

Op 5 juni 1694 moet Francois Braet (fs. Maarten) verschijnen voor de 'secrete kamer' voorgezeten door raadsheer Alouyse vander Meersche. Frans Aloïs vanden Meersche was een Gentse lakenfabrikant en raadsheer in de Raad van Vlaanderen. Hij bewoonde het kasteel van Berlare dat hij in 1688 had gekocht van de familie de Castro. Hij werd als rechter bijgestaan door griffier Helias en advocaat-fiscaal Spanoghe.

Braet houdt vol dat hij nooit de plakaten overtrad. Hij had enkel koren in zijn bezit dat hem toekwam en dat van de bakkers uit andere gemeenten die het op zijn molen lieten malen. Hij beschuldigt zijn knecht Andries De Clercq van leugens en verklaart dat hij zelfs aangedrongen heeft om De Clercq te laten arresteren. En hij vervolgt dat hij in november of december 1693 het 'schipken van Nevele' voor een jaar gepacht heeft en dat mogelijks iemand van zijn schippers drie stukken mout op de schuit heeft geladen waar hij niet

van op de hoogte was. Bij zijn weten hebben noch bakker Bertholomeus De Cremer noch Christiaan Van Daele op zijn schuit ooit graan vervoerd zonder de vereiste documenten.

Op 8 juni 1694 laat het Hof Braet vrij maar hij moet beloven dat hij zich zal aanmelden in het Gravensteen telkens wanneer procureur Le Clercq dit nodig acht. Als waarborg voor de betaling van de reeds gemaakte kosten, de (eventuele) toekomstige procedurekosten en voor het zich aanmelden in het Gravensteen, dient hij 500 gulden borgsom te betalen.

Andries De Clercq wordt voor zes jaar verbannen uit de (Zuidelijke) Nederlanden omdat hij de graanwetten overtrad.

Andries De Clercq (fs. Joos), 24 jaar en landsman uit Zeveren wordt op 18 september 1694 voor zes jaar verbannen uit de Zuidelijke Nederlanden.

Bij een eerste ondervraging op 22 maart 1694 door raadsheer vander Meersche en griffier Helias had De Clercq verklaard dat hij een knecht is van schipper Braet uit Nevele.

Tijdens zijn verhoor op 1 april verklaarde hij niet op de hoogte te zijn geweest van de publicatie van het nieuwe plakkaat omtrent de graanwetten.

Gevraagd door het Hof hoe het mogelijk is dat hij niet op de hoogte was van die publicatie, verklaart hij: *“Bij mijn weten werden die plakkaten niet in Zeveren gepubliceerd. 1° Griffier Wyme woont in Deinze. 2° En de baljuw, wesende Joos den knecht vanden baron van Meulebeke die heere van Severen is, woont binnen deser stede [Gent]. 3° Ende dat binnen deselve prochie gheen Vierschaere ghehauden is 't sedert den vluchtyt. 4° Ende dat den pastoir, die oock pastoir is van Deynse ende Bachten, in twee ofte dry weken voor syn ghevanck, t' sondaeghs binnen Severen gheene misse en heeft ghedaen. 5° Ende voorts seght dat deselve prochie is independent van 't lant van Nevele ende staet op haer selve.”*

Op 28 mei 1694 wordt hij opnieuw verhoord en verlinkt hij meerdere personen:

- 1° Sommigen leverden grote hoeveelheden aan het Franse gebied. Dit was het geval met Jan De Raet uit Zeveren die wel honderd zakken boekweit oogstte en die deze leverde aan Anthone de Cuyper uit Zeveren dat toen bezet was.
- 2° Diezelfde De Raet oogstte een grote partij tarwe die hij verborg op het kasteel van Nevele. Toen hij dit graan naar zijn huis wilde voeren, werd het aangeslagen door een groep militairen. Het graan werd pas vrijgegeven na voorleggen van een attest van de amman van Nevele en

na betaling van twee pattacons¹. Nadien heeft De Raet die tarwe verkocht voor één pattacon het *meutien*² aan iemand uit Gottem in de Kasselrij Kortrijk.

- 3° Ook heeft De Raet op de laatste dinsdag van augustus twee *stucken* koren van elk twaalf *meutiens* naar Deinze gevoerd en geleverd aan Guillaume Bruneel of Jacques Vermeer. Vanuit Deinze werd dit koren naar Wakken vervoerd, waar Jan De Raet de partij verkocht heeft tegen zesentwintig stuivers het vat.
- 4° Braet verkocht zijn meel meestal aan de inwoners van Nevele, maar hij verkocht ook aan bewoners van het Kortrijkse. Tijdens de winter tot twee weken voor de vasten haalden die dagelijks meel af in groepen van vier of vijf personen.
- 5° Bertholomeus De Cremer en Christiaen Van Daele losten zonder *passavant*³ dagelijks graan uit het schuitje van Braet, en verkochten dit aan bewoners van de Kasselrij Kortrijk. De Cremer en Van Daele haalden zoveel graan uit Gent als het hen beliefdde. Dit duurde tot beiden gevangen werden genomen.
- 6° Van Daele heeft hem in het gevang verteld dat hij eens van de Raad Fiscaal een permissiebrief kreeg om achttien zakken koren naar Nevele te voeren. Die zelfde permissie gebruikte hij twee keren. De ene dag haalde hij achttien zakken met het schip van Merendree en de dag daarop nog eens achttien zakken met het schip van Nevele. De tweede keer gaf hij de controleur een halve pattacon *hem wys maeckende dat hy 's daeghs te vooren syn graen niet en hadde connen vuytvoeren* (uit Gent). Hij deed dit meerdere keren.

Het Hof vroeg zich af hoe het kwam dat lijsthouder Roelants hiervan niets afwist waarop De Clercq verklaarde: *Het is gebeurd dat 'graen in het schip ghedaen wiert ter wylent denselven lysthouder beschonken wiert by den voorn. Van Daele.*

Op 16 september 1694 laat De Clercq via zijn cipier aan het Hof weten dat hij de volledige waarheid wil vertellen:

“Als knecht van François Braet die het schipken van Nevele pachtte, heb ik

¹ Patacon of patagon is een Albertusdaalder, een munt die in 1612 werd geïntroduceerd door de aartshertogen Albrecht en Isabella. De munt werd voor het laatst geslagen in 1711.

² Meuken is een oude inhoudsmaat.

³ Bewijs van oorsprong.

iedere week uit Gent vijftientig zakken graan, zowel *revelaere*⁴ en rogge als brouwgraan, gevoerd. Op een keer had ik niet minder dan zesenzeventig zakken mee, acht zakken rogge, achttien zakken *revelaere* en tien zakken mout⁵. Braet maalde dit allemaal op zijn molen. Het meel verkocht hij aan vreemdelingen uit de Kasselrij Kortrijk en aan lieden uit Vinkt. De inwoners van Nevele wilden zijn meel niet kopen omdat het *te diere* was en zij zoveel niet wilden betalen als de vreemdelingen. De klanten van Vinkt bakten het meel en verkochten het brood meestal aan lieden uit het Frans gebied.”

Het Hof vroeg aan De Clercq: “Hoe slaagde François Braet er in om met zo’n hoeveelheid graan voorbij de stadspoorten van Gent te passeren? En hoe groot was zijn quote?”. Andries De Clercq verklaarde dat Jan Roelants, lijsthouder van Nevele, hem hielp om zoveel zakken ongehinderd buiten Gent te transporteren. Zijn quote bedroeg amper één zak om de veertien dagen. Volgens De Clercq vertelde de zuster van François Braet hem dat hij zich erover beklaagde omdat hij *telckent tot eenen schellinck van de sack* diende te betalen en *dat het graen daarmede niet bevrijdt*⁶ was.

De beschuldiging aan Andries De Clercq luidde als volgt:

- 1° Eind februari 1694 voerde hij, buiten de lijst, verschillende keren graan uit Gent naar de kasselrij Kortrijk in het door de Fransen bezette gebied.
- 2° Varend met het schip van Marten Dhanis transporteerde hij granen uit Gent naar Landegem en laadde die daar op een wagen van een landsman uit Zeveren in de Kasselrij Oudburg.
- 3° Samen met Lieven Dhanis uit Deinze droeg hij die granen met *klutsen*⁷ naar Deinze.

Het Hof tilde zwaar aan de feiten in oorlogstijd die De Clercq werden ten laste gelegd en veroordeelde hem tot zes jaar verbanning uit de (Zuidelijke) Nederlanden en de betaling van de proceskosten. Na zijn vrijlating uit de Gentse gevangenis moet hij de stad binnen de 24 uur, en de (Zuidelijke) Nederlanden binnen de drie dagen, verlaten.

⁴ Minderwaardig graan.

⁵ De optelling klopt niet.

⁶ Gelegaliseerd.

⁷ Kleine hoeveelheden.

En wat met de andere vernoemde personen?

Laat ons eerst beginnen met zij die vermoedelijk de dans ontsnapten/ontsprongen. Zo werd Jan Roelant, de verantwoordelijke voor de Nevelse lijst blijkbaar ongemoeid gelaten. Dat hij zich dronken liet voeren leek eerder een verzachtende dan een bezwarende omstandigheid. Ook Livin Schamp uit Vosselaere (zie verder) werd blijkbaar ongemoeid gelaten. Jan De Raet en Anthone De Cuyper uit Zeveren en Marten en Lieven Dhanis en Guillaume Bruneel en Jacques Vermeer uit Deinze komen in de lijst van de veroordelingen niet voor.

Vermits Deinze tot de Kasselrij Kortrijk behoorde, hebben ze vermoedelijk in Kortrijk moeten terecht staan.

Bertholomeus De Cremer (fs. Bertholomeus) was op het moment van de feiten 47 jaar. Hij was bakker in Nevele en werd bijgestaan door zijn stiefzoon, de zeventienjarige Christiaen Van Daele.

Op 22 april 1694 verklaart De Cremer in de secrete kamer voorgezeten door raadsheer vander Meersche, bijgestaan door griffier Helias en de advocaat-fiscaal Spanoghe, dat hij drie of vier zakken per week voor eigen consumptie bakte, en voor diegenen van de lijst die thuis niet zelf bakten en hun portie aan hem overlieten om bij hem brood te halen. Het is gebeurd dat zijn boekweitbloem aangeslagen werd. Daarbij waren 11 meukens voor Pieter Roelants, 5 of 6 meukens voor Philips vander Beke en omtrent 4 meukens voor Anthone le Ducq en 6 zakken voor hemzelf.

Christiaen Van Daele nam het in zijn verklaring op voor zijn stiefvader en verklaarde dat De Cremer de toelating had om alle twee weken zes meukens rogge en een zak tarwe te bakken voor de verkoop in zijn winkel. Verder vertelde hij dat enkel deze hoeveelheid werd uitgevoerd, aangevuld met wat graan, vermeld op de lijst voor de verkoop aan anderen zoals de armen van de parochie namelijk Joos De Pape, Jan Kest, Jan Dobbelaere en Philips Verbeke. Verder nog enkele personen die niet bij machte waren graan te kopen en zijn stiefvader vroegen om voor hen graan aan te kopen en te bakken.

Op 3 februari 1695 doet het Hof uitspraak. De Cremer van Van Daele worden beschuldigd van:

- 1° Een veel grotere hoeveelheid graan uit Gent uitgevoerd te hebben *dan ghepermitteert by de lyste*. Zo kochten ze eens in het stapelhuis *vier stucken elck van neghen meukens taerwe*. Niettegenstaande ze voor rekening van Lieven Schamp uit Vosselaere voerden, tekende Christiaen van Daele met de naam Bartholomeus De Cremer. Samen droegen ze dit

graan in *klutsen* naar Deinze.

2° Het is ook gebeurd dat terecht aangeslagen graan na protest van Bartholomeus De Cremer vrijgegeven werd.

3° Lieven Schamp betaalde hen telkens voor bewezen diensten.

De twee beschuldigten werden veroordeeld tot een boete van 150 gulden en dienden de proceskosten te betalen.

André Bollaert

Poesele

Bron

ijksarchief Gent) aangevuld met vonnissen uit Criminele ententiën nr. 8595.

Stefaan De Groote, Bachte-Maria-Lerne

Gilbert ROGIERS, *Criminele processen voor het hoogste gerechtshof in Vlaanderen, de Raad van Vlaanderen, eind zeventiende begin achttiende eeuw. Deel 4: oktober 1692 - september 1723, Oostende 2008* (met aanvullingen in 2011). Deze studie bevat: een Uitgebreide Nadere Toegang tot Criminele Examens nr. 8573 uit het fonds van de Raad van Vlaanderen (Rijksarchief Gent).

ACTIVITEITENKALENDER

'Een wonderbaarlijke tuin: een kijk op de flora van het Lam Gods'

Vrijdag 25 oktober om 20u. - MUDEL - Paul Van den Brempt, een enthousiaste bioloog en erfgoedsspecialist die het Lam Gods ontleedde op zijn 'eigen wijze'. Een samenwerking mudel - Dunsa - Natuurpunt - Erfgoed Deurle en Het Land van Nevele.

Familiekunde Vlaanderen Regio Deinze organiseert een cursus genealogie

Het is de bedoeling elke 'leek' aan de hand van regelmatige bijeenkomsten, gespreid over een viertal lesavonden te begeleiden naar het opzoeken van hun voorouders bij het opbouwen van hun stamboom, en het realiseren van hun familiegeschiedenis.

De bijeenkomsten vinden plaats in het dienstencentrum ELFDORPEN Ghesquierestraat te Deinze, telkens op 4 zaterdagen 's morgens, nl. 7 september, 14 september, 21 september en 28 september 2019, telkens vanaf 09u30 tot 11u.

De belangstellenden kunnen zich inschrijven bij Claude Gekiere, Herfstlaan 59, 9800 Deinze liefst per email claudio@gekiere.com. Aanvullende inlichtingen worden graag verstrekt. De inschrijving wordt pas definitief van zodra de storting van 35,00 euro is verricht op rekening nr.: BE24 0832 7311 6738 van Familiekunde Deinze.

Het aantal inschrijvingen wordt beperkt tot 15 deelnemers.

Een tweede reeks zal doorgaan op zaterdagen 19 oktober, 26 oktober, 9 november en 16 november 2019 telkens van 9u30 tot 11u.

Meetjeslandse Meesters

Deinze
Het Land van Nevele

Gemeentehuis Nevele

(za 16 u. - 20 u., zo 10 u. - 17 u.)

- Tentoonstelling met enkele werken van Meetjeslandse Meesters zoals Jan Burssens, Joe Van Rossem, Hugo De Clercq, Frans Labath en Antoon Catrie uit de collectie van mudel.
- Tentoonstelling van heemkring Het Land van Nevele met aandacht voor enkele Meetjeslandse Meesters: Theodoor Janssens en zijn opvolger Felix Beryngier uit Nevele.

Parochiaal Centrum Nevele, feestzaal Novy

(za 16 u. - 20 u., zo 10 u. - 17 u.)

Tentoonstelling werk cursisten en docenten Vrije academie De Kunstgreep en voorstelling cursusaanbod 2019-2020.

Kunstroute Meetjeslandse Meesters

Nevele

31/08 - 01/09

Atelier Suzy

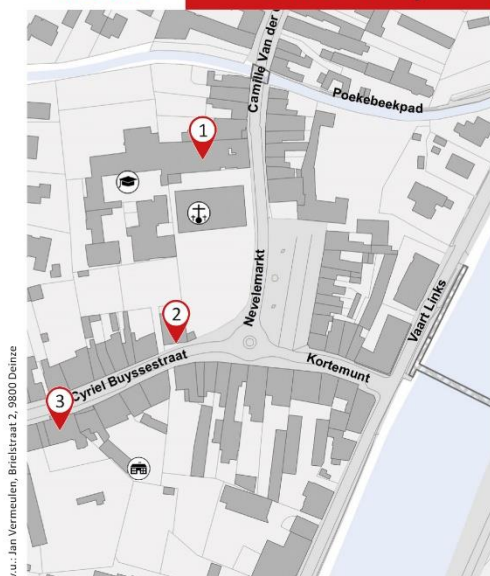
(za 10 u. - 16.30 u., zo 9 u. - 17 u.)

Tentoonstelling werk cursisten Atelier Suzy geïnspireerd op de Meetjeslandse Meesters.

In het project Meetjeslandse Meesters gaat COMEET op zoek naar kunstenaars die de geschiedenis in kunnen gaan als 'Meesters van bij ons'. Meetjeslandse Meesters zijn geboren of gestorven in de regio of hebben er een tijdje gewerkt. Ze worden bovendien zowel door de lokale gemeenschap als door het kunstencircuit erkend als belangrijke

Kunstroute Meetjeslandse Meesters Nevele 31/08 – 01/09

kunstenaars. Het is een dynamisch overzicht dat steeds ter discussie mag staan en de gemeenschap uitnodigt om op zoek te gaan naar hun artistieke wortels.

'Oude' kunst inspireert 'nieuwe' creatie en blijft zo relevant. Ook vandaag barst het Meetjesland van het artistiek talent. We daagden (lokale) kunstenaars en socio-culturele partners uit Nevele bijgevolg uit om aan de slag te gaan met dit erfgoed. Dat resulteert in een kunstzinnige wandelroute in het centrum van Nevele tijdens het laatste weekend van augustus (31/08 – 1/09).

1. Parochiaal Centrum Nevele: Camille van der Cruyssenstraat 1b
2. Atelier Suzy: Cyriel Buyssestraat 2
3. Gemeentehuis Nevele: Cyriel Buyssestraat 15

Met dank aan mudel, Het Land van Nevele, Vrije academie De Kunstgreep en Atelier Suzy.

VLAAMSE
LAND
MAATSCHAPPIJ

Platteland Plus: Vlaanderen en provincie Oost-Vlaanderen investeren in hun platteland.

Munnange

Noteer alvast deze datum in uw agenda: Zaterdagmiddag 18 oktober 2019.

De heemkundige kring Het Land van Nevele organiseert in samenwerking met en ten voordele van de vzw Munnange een natuurhistorische wandeling in de Kalevallei tussen Merendree en Vinderhoute.

Na de wandeling is er een kaas- en wijnavond in het PC van Merendree.

Munnange is een Belgische vzw, opgericht in 2011, met de bedoeling in en rond Entebbe (Oeganda) psychosociale hulpverlening te bieden aan kwetsbare mensen en aan mensen in nood.

Vlaamse gasten op bezoek in Munnange Counseling Center in Entebbe.

Munnange Counseling Centre biedt begeleiding aan op de campus van Nkumba University in Entebbe en aan hulpvragers bij de politie, in scholen, weeshuizen en dorpsgemeenschappen in de omgeving van Entebbe.

Munnange is een niet-gouvernementele organisatie die voor 100 % gefinancierd wordt door giften van vrienden en sympathisanten in België. Het maandloon van de hulpverleners wordt rechtstreeks en dus zonder tussenpersonen door de vereniging vanuit België aan hen betaald. In onze volgende nieuwsbrieven volgen de praktische mededelingen over de wandeling en over de kaas- en wijnavond.

Net als de vorige jaren werkt Het Land van Nevele dit jaar ook mee aan de hoogdag van het Vlaams onroerend erfgoed. Onze ondervoorzitter Hugo Schaeck slaagde er opnieuw in de eigenaars van enkele interessante gebouwen in het vroegere Nevele te overtuigen om deze één dag open te stellen voor het grote publiek.

Net als vorig jaar wordt OMD georganiseerd i.s.m. de OMD-ploeg van Deinze o.l.v. Dunsa vice-voorzitter Luc Bauters en de Deinse Erfgoeddeskundige/archivaris Eva Devooght.

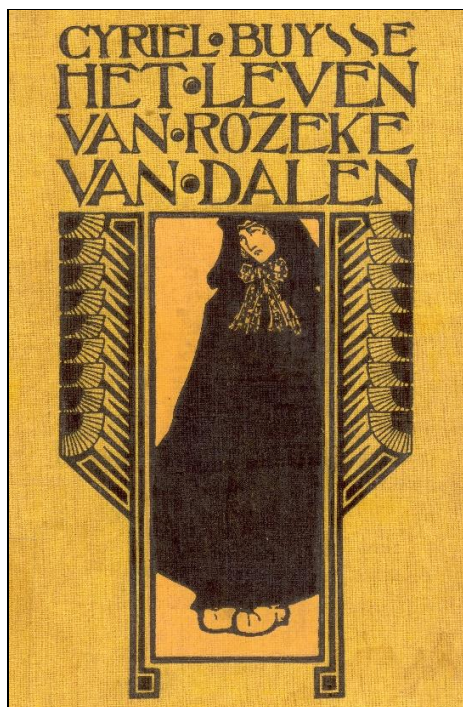
Meer info in onze volgende nieuwsbrief, op onze Facebookpagina en op onze website.

Gratis boek voor onze leden 'Het leven van Rozeke van Dalen'

Sedert 2016 wordt onder het impuls van het Cyriel Buysse Genootschap in de Cyriel Buyssebibliotheek elk jaar een werk van de Nevelse auteur opnieuw uitgegeven en op de markt gebracht. Zo werden reeds volgende uitgaven bezorgd door Els Van Damme en Yves T'Sjoen: Tragedie en andere verhalen, Mea Culpa, Lente en Uit de Bron.

In 2020 zal in dezelfde reeks Het leven van Rozeke van Dalen worden uitgegeven.

2020 is ook het jaar waarin Het Land van Nevele 50 jaar bestaat en als verjaardagsgeschenk voor de leden van onze vereniging heeft het bestuur van het Genootschap besloten aan elk lid van de heemkundige kring een exemplaar van Het leven van Rozeke van Dalen te schenken. Deze roman van Cyriel Buysse, die dateert uit 1905, beschrijft het tragische leven van een jonge vrouw in de harde boerengemeenschap van ruim honderd jaar geleden. Het is Buysse op zijn best, die de sociale tegenstellingen tussen landarbeiders, boeren en adel haarfijn blootlegt. Maar Buysse kan vooral goed vertellen; het boerenleven is kleurig en kundig uitgebeeld en de natuurbeschrijvingen uit de Leiestreek zijn prachtig. De dialogen zijn in Vlaams dialect.

Dit aanbod geldt enkel voor wie lid is in 2019 en in 2020. Via ons tijdschrift, onze website, onze Facebookpagina en onze nieuwsbrief zal worden meegedeeld waar en vanaf wanneer het boek zal kunnen worden afgehaald.